

HOUKUTTELEVUUDEN JA YHTEISÖLLISYYDEN RAKEN- TUMINEN KIRJAGRAMMAAJIEN KIRJA-ARVIOJULKAI- SUISSA JA NIIDEN KOMMENTEISSA INSTAGRAMISSA

Eveliina Lehtola
Maisterintutkielma
Suomen kieli
Kieli- ja viestintä-
tieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Eveliina Lehtola	
Työn nimi Houkuttelevuuden ja yhteisöllisyyden rakentuminen kirjagrammaajien kirja-arviojulkaisuissa ja niiden kommentteissa Instagramissa	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2024	Sivumäärä 60
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä tutkielmassa tarkastellaan kirjagrammaajien käyttämiä multimodaalisia houkuttelun keinoja heidän kirja-arviojulkaisujensa alkuvaikeuksissa sekä näihin kirja-arviojulkaisuihin tulleiden kommenttien rakentamaa yhteisöllisyyttä suhteessa julkaisuihin. Kirjagram on tavallisten lukijoiden muodostama verkko- ja diskurssiyhteisö Instagramissa, jossa kirjagrammaaja tarkoittaa kirjallisuusaiheisen tilin ylläpitäjää. Viime vuosina kirjagrammaus on noussut ilmiöksi, josta ovat kiinnostuneet myös kustantamot, kirjailijat ja media.</p> <p>Teoreettisesti tutkimus nojaa digitaalisen viestinnän ja vuorovaikutuksen muotoihin. Se hyödyntää digitaalisen median tutkimusta sekä diskurssintutkimuksen, genretutkimuksen ja keskustelututkimuksen viitekehystä. Tutkimusaineisto koostuu 25 kirja-arviojulkaisusta, jotka on kerätty viiden mikrovaikuttajaksi luokiteltavan suomalaisen kirjagrammaajan Instagram-tililtä. Lisäksi aineisto sisältää näistä neljän julkaisun kommenttikentät, jotka kaikki ovat samalta kirjagram-tililtä kerättyjä. Tutkimuskysymyksiä ovat: 1. Millaisin visuaalisin ja kielellisin keinoin Instagram-käyttäjät houkuttelevat kirjagrammaajien kirja-arvioiden pariin? 2. Miten kommenttiketjujen aloitusvuorot rakentavat yhteisöllisyyttä suhteessa kulloiseenkin kirja-arviojulkaisuun?</p> <p>Analyysimenetelminä tutkimuksessa käytetään visuaalista analyysia, digitaalista retoriikkaa ja digitaalista keskusteluanalyysia. Tulokset osoittavat, että kirja-arvioiden alkuvaikeuksista tehdään houkuttelevia luovan, henkilökohtaisen ja kokemuksellisen itseilmaisun kautta, millä ilmennetään lukemiskulttuuria ja korostetaan arvion kohteena olevaa kirjaa. Kommenttoijien puhetoiminnoissa toistuu kannanottaminen arviokirjaan sekä vastaus kirjagrammaajan esittämään kysymykseen. Puhetoiminnoilla myötäillään tai kierretään kommentteille luotuja odotuksia ja samalla rakennetaan yhteistä käsitystä kirjoista ja lukukokemuksista. Aiheesta ei ole aiempia kielentutkimuksellisia töitä, joten tutkimus tuo uutta tietoa tästä sosiaalisesti ja kulttuurisesti merkittävästä lukemiseen ja kirjallisuuteen liittyvästä ilmiöstä sekä kirjagram-yhteisön toimintakäytännöistä.</p>	
Asiasanat: diskurssintutkimus, keskustelututkimus, genre, multimodaalisuus, viestintä, vaikuttaminen, vuorovaikutus, retoriikka, sosiaalinen media, Instagram, kirjagram, verkkoyhteisöt	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

TAULUKOT

Taulukko 1. Kirja-arvioiden julkaisuvälit tutkimusaineiston kirjagram-tileillä. 22

Taulukko 2. Kirja-arviokuvien tyypillisimmät semioottiset materiaalit. 26

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Kirjagram lukemiskulttuurin sosiaalisena muotona.....	1
1.2	Aiemmat tutkimukset ja tutkimustavoite	3
2	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	7
2.1	Digitaalinen viestintä ja vaikuttaminen itseilmaisun keinoin.....	7
2.2	Multimodaalinen kirja-arvion genre Instagramissa.....	14
2.3	Digitaalinen keskustelu ja osallistumisen käytänteet	18
3	TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT	22
3.1	Aineistona kirja-arviojulkaisut ja julkaisujen kommentit.....	22
3.2	Tutkimuksen monimenetelmäisyys	24
3.3	Tutkimuksen eettisyys.....	28
4	ANALYYSI JA TULOKSET	31
4.1	Henkilökohtaisuus houkuttelevan alkuvaikutelman keskiössä	31
4.2	Yhteisöllisesti myötäilevät puhetoiminnot aloituskommenteissa	43
4.2.1	Kannanottaminen kirjan lukijoina.....	43
4.2.2	Odotuksiin mukautuminen vastauksissa	47
5	PÄÄTÄNTÖ	50
	LÄHTEET.....	55

1 JOHDANTO

1.1 Kirjagram lukemiskulttuurin sosiaalisena muotona

Vapaa-ajankäytössämme on tapahtunut suuria muutoksia teknologian ja digitaalisuuden aikakaudella, minkä vuoksi kirjojen lukeminen joutuu kilpailemaan muiden ajanviettotapojen kanssa (Hiidenmaa ym. 2023: 8–10). Lukeminen on viime aikoina ollut julkisuudessa esillä esimerkiksi nuorten heikentyneen lukutaidon ja vähentyneen lukuajan vuoksi (ks. Hiltunen ym. 2023: 31; Valtanen 2024). Tästä huolimatta digitalisaation voi nähdä myös synnyttäneen uusia kirjakulttuurisia muotoja. Lukeminen siis uudistuu ajassa, eikä kirjallisuuden elinvoima kulttuurimuotona ole kadonnut. (Hiidenmaa ym. 2023: 10.) Nykyään sosiaalinen media ja monet verkkosivut mahdollistavat ja tukevat sosiaalisen lukemisen eri muotoja, mikä on vaikuttanut ihmisten lukuharrastukseen lisäten sen sosiaalisuutta (Linko 2023: 57). Nämä sosiaalisen lukemisen ja osallistumisen muodot antavat osaltaan tietoa julkaistuista ja mahdollisesti kiinnostavista kirjoista (Hiidenmaa ym. 2023: 12).

Digitalisaation myötä omaa kirjallista makuaan voi tuoda esiin erilaisissa ympäristöissä ja alustoilla (Suomalainen 2023: 208). Yksi näistä alustoista on sosiaalisen median sovellus Instagram, jossa tavalliset lukijat jakavat lukukokemuksiaan ja keskustelevat muiden lukijoiden kanssa kirjoista ja kaikesta kirjallisuuteen ja lukemiseen liittyvästä. He ovat muutaman viime vuoden aikana synnyttäneet alustalle uudenlaisen ilmiön, jossa lukuharrastusta toteutetaan julkisesti ja yhteisöllisesti. (Ks. Jokinen 2022.) Instagramin käyttäjiä voidaan nimittää myös instagrammaajiksi (Hänninen 2023: 29). Tästä on johtunut *kirjagrammaaja*-nimitys, joka tarkoittaa kirjallisuusaiheisen Instagram-tilin ylläpitäjää. *Kirjagram*-tilin tunnistaa sen profiilinäkymästä. Profiilin esitelytekstissä mainitaan usein, että kyseessä on *kirjagram* tai sen kansainvälinen vastine

bookstagram, ja tilille julkaistuissa syötekuvissa näkyy pääasiassa erilaisia kuvia kirjoista. Myös syötejulkaisujen tekstit painottuvat kirjallisuusaiheisiin. Kirjagram-termillä on tapana viitata yksittäisten Instagram-tilien lisäksi myös näistä kirja-aiheisista tileistä koostuvaan yhteisöön, jota voidaan kuvailla sekä lukemisen ja kirjallisuuden maailman erääksi alakulttuuriksi että sen yhdeksi yhteisökeskittymäksi (Hiidenmaa ym. 2023: 10–11).

Kirja-aiheisen sosiaalisen median seuraaminen voi innostaa kirjallisuuden pariin myös sellaisia ihmisiä, jotka eivät ole aiemmin harrastaneet lukemista. Esimerkiksi Ylen julkaisema juttu Tiktokin kirjallisuusaiheisen sisällön suotuisasta vaikutuksesta lukemaan innostamisessa osoittaa, että tavallisten lukijoiden tuottamalla kirjallisuus-sisällöillä on sosiaalisessa mediassa merkitystä. (Ks. Sundqvist 2023.) Kirjagrammaajatkin nostavat lukuharrastuksen positiivisesti keskiöön sekä vaikuttavat toisiinsa ja seuraajiinsa esimerkiksi antamalla kirjavinkkejä, kirjoittamalla kirja-arvioita ja kertomalla lukukokemuksistaan, monesti myös samanaikaisesti (ks. Jokinen 2022). Kirjagrammaajat toimivat siis eräänlaisina lukuinnostajina ja kirjavaikuttajina. Sosiaalisessa mediassa sisällöntuottajat joutuvat kuitenkin kilpailemaan yleisön rajallisesta ajasta ja huomiosta (Hänninen 2023: 98). Tämän voi katsoa vaikuttavan myös kirjagrammaajien toimintalogiikkaan ja muodostavan tietynlaista kilpailuasetelmaa yhteisön jäsenten välille, sillä he tavoittelevat usein samaa yleisöä julkaisuilleen.

Tässä maisterintutkielmassa tutkin kirjagrammaajien Instagramissa julkaisemia kirja-arviojulkaisuja ja niihin kirjoitettuja kommentteja, jotka molemmat rakentavat keskeisesti kirjagram-yhteisöä. Kirjagrammaajat antavat näkyvyyttä kirjoille ja lukemiselle, ja heillä on vaikutusta muihin lukijoihin (ks. Jokinen 2022). Siksi julkisesti kirjagrammaavien lukijoiden tulee saada seuraajia ja yleisöä toiminnalleen, mikä taas selittää sitä, miksi kirjagrammaajien julkaisuja ja heidän rakentamaansa houkuttelevuutta on merkityksellistä tutkia. Kirja-arviojulkaisujen visuaaliset ja kielelliset elementit tuottavat kulttuurisia ja sosiaalisia merkityksiä. Julkaisujen yhteyteen voi syntyä keskustelua, jossa kommentteilla on mahdollista tehdä erilaisia toimintoja, kuten kehua julkaisun kuvaa tai vastata julkaisussa esitettyyn kysymykseen. Koska kirjagrammaajat voidaan katsoa kirja-alan vaikuttajiksi, on tärkeää tutkia myös näitä heidän saamiaan kommentteja ja kommentoijien reagoititapoja julkaisuihin.

Terminä *arvostelu* nähdään usein merkitykseltään jyrkempänä ja selkeärajaisempänä kuin termi *arvio*, joka taas on määritelmältään monesti summittaisempi (ks. Kielitoimiston sanakirja = KS s.v. *arvostelu*, *arvio*). Kirjagrammaajan kirja-arvio ei lähtökohtaisesti tarkastele kirjaa analyyttisesti arvioiden – ainakaan pelkästään – vaan on subjektiivinen ja kokemuksellinen näkemys teoksesta. Kokemuksellisuus taas voidaan nähdä epätarkempana kuin analyyttisyys. Nyt kyse on kirjagrammaajista, jotka lukuharrastajina kertovat omilla persoonallisilla tavoillaan lukukokemuksestaan, arvioiden kirjaa tästä näkökulmasta. Osa heistä kirjoittaa analyyttisemmin ja osa hyvin

kokemuskeskeisesti. Siksi tässä tutkimuksessa puhun kirjagrammaajien tekemistä *kirja-arvioista*. Arvio-termi antaa julkaisuille tilaa muuntua ja liikkua.

Yksittäiset kirjagrammaajat edustavat yhteisön toimintaa, ja siksi on tärkeää määrittellä myös *kirjagram-yhteisö*, joka tässä tapauksessa voidaan käsittää verkkoyhteisöksi. Tällaisen yhteisön jäsenet vuorovaikuttavat keskenään suurimmaksi osaksi tietoverkon välityksellä. Heitä yhdistää yleensä sama kiinnostuksen kohde, ja vuorovaikutus tapahtuu esimerkiksi keskustelupalstoilla, blogeissa tai pikaviestiohjelmissa. (Sanastokeskus TSK 2010: 21.) Tässä tapauksessa vuorovaikutus tapahtuu julkaisualusta Instagramin välityksellä. Verkkoyhteisön määrittelyssä olennaista on myös ymmärtää, että tässä tutkimuksessa yhteisö on alkujaan syntynyt verkossa ja sitä ylläpidetään verkossa tapahtuvalla vuorovaikutuksella.

Toisin kuin verkossa olevilla keskustelupalstoilla Instagramissa ei ole yhteistä tilaa, jossa koko alakulttuuri voisi virtuaalisesti kokoontua ja keskustella aktiivisesti. Kyseisellä julkaisualustalla syntyy tästä huolimatta yhteisöjä tiettyjen jaettujen kiinnostuksenkohteiden ympärille, joista esimerkkejä ovat opiskelu, käsityöt ja lukeminen. Yhteisöllisyys on rinnakkain tekemistä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kohtaamisen tila vaihtelee Instagramissa, ja tiloja ovat kiinnostuksenkohteen ympärille rakentuneet Instagram-tilit. Avoimella kirjagram-yhteisöllä on siis käytössään digitaalinen alusta, jonka kautta kirjagrammaajat, seuraajat ja muut Instagram-käyttäjät osallistuvat yhteisön toimintaan omilta käyttäjätileiltään käsin. Tällöin tarkasti rajattua tilaa tärkeämpi on yhteisyyden tuntu. Kirjagram-yhteisön perustana on sekä jaettu kiinnostuksen kohde – kirjallisuus ja lukeminen – että jaettu toimintaympäristö eli Instagram.

1.2 Aiemmat tutkimukset ja tutkimustavoite

Kirjallisuusaiheisia Instagram-tilejä ja -julkaisuja on tutkittu Suomessa vasta vähän eikä lainkaan kielentutkimuksen tarkastelukulmista. Niitä on kuitenkin tutkittu kulttuurin näkökulmasta, minkä lisäksi esimerkiksi kirjabloggaajista on tehty sosiologista tutkimusta (ks. Jaakkola 2019; Jaakkola & Räisä 2021; Linko 2023). Kulttuurintutkimuksen saralla Jaakkola (2019) on tutkinut käyttäjälähtöisiä kirja-arvosteluja Instagramissa, josta hän kokosi tutkimusaineistonsa yhden suomenkielisen ja yhden englanninkielisen aihealueen kautta. Tavoitteena oli ymmärtää, miten Instagram-käyttäjät sopeuttavat kirja-arvostelun genreä alustan visuaalis-tekstuaalisessa viestintäympäristössä. Tutkimus painottui arvostelujulkaisujen kuviin ja analyysi niiden jaotteluun. Tuloksena selvisi, että kirja-arvostelujen keskiössä on yksilön lukeminen ja

tämän aktiviteetin esittely muille. Jaakkolan mukaan julkaisualustalla on suuri merkitys kirja-arvostelun normien muodostumisessa, ja Instagram tarjoaa kohtaamisalustan kirjojen lukijoille ja kirjamaailman seuraajille. (Jaakkola 2019: 41–43.)

Jaakkola ja Räisä (2021) ovat myös selvittäneet kansainvälisellä aihetunnisteotannalla Instagramin tunnetuimpien kirja-arvostelijoiden funktionaalisia rooleja ja roolien suhdetta institutionaaliseen kirja-arvosteluun. He puhuvat kirjamaisesta esteetiikasta ilmaisutapana sekä arvostelutoiminnan mahdollistavista ja rajoittavista toiminnoista sosiaalisen median alustajärjestelmässä. Tutkimuksen tuloksena Instagramin kirja-arvostelijat ovat vertaisviestijöitä, jotka pyrkivät häivyttämään rajaa itsensä ja yleisönsä väliltä ja jakamaan oman vastaanottokokemuksensa, mutta jotka saattavat liukua myös kirjan tuottajan ja vastaanottajan väliin arvottamaan kirjan sisältöä. (Mts. 45, 47, 53, 56–57, 62–64.)

Jaakkolan ja Räisän tutkimukset eroavat omastani, sillä ne eivät tarkastele oman tutkimukseni tapaan varsinaista kielellistä toimintaa ja ilmauksia. Huolimatta tästä ja eri tutkimusalasta tutkimukseni hyödyntää Jaakkolan ja Räisän tutkimuksia, sillä he ovat keskittyneet Instagramissa julkaistuihin kirja-arvosteluihin ja käyttäjälähtöiseen arvostelutoimintaan. Lisäksi tutkimukseni hyödyttää tutkimustraditiota tuomalla aiheeseen uuden näkökulman.

Maailmalla kirjagramin kansainvälistä vastinetta bookstagramia ja muita kirjallisuuden harrastajien alakulttuureita on ehditty tutkia vielä monipuolisemmin eri digitaalisilla alustoilla. Esimerkiksi Dezuanni ym. (2022: 355) ovat laadullista sisälönanalyysia hyödyntäen tarkastelleet australialaisnuorille välittyvää kirja- ja luke- miskulttuuria Tiktokissa ja Instagramissa. Tapaustutkimuksen tuloksena kirjasisältö rakentui siten, että se saattoi ilmentää lukemisen olevan arkista kamppailua tai ylellinen elämäntapa (mts. 359, 370). Magadán-Díaz ja Rivas-García (2023: 234) taas ovat selvittäneet määrällisessä tutkimuksessaan espanjalaisten kirjavaikuttajien uskottavuutta Youtubessa, Instagramissa ja Tiktokissa sekä sisältömuotojen vaikutusta seuraajien sitoutumiseen ja aikomukseen ostaa vaikuttajan suosittama kirja. Tulokset korostivat audiovisuaalisen sisällön vaikutusta sekä sitoutumiseen että ostoaikomuksiin ja vahvistivat argumentoinnin merkitystä houkuttelussa avaintekijöinä tiedon sisältö, kesto ja laatu (Magadán-Díaz & Rivas-García 2023: 234, 241–243, 246). Tuoreimpana Pretel-Jiménez ym. (2024) ovat määrällisesti tutkineet bookstagrammaajien sisältö- ja sitouttamisstrategian vaikutusta bookstagrammaajien seuraajiin. Tuloksena julkaisut, jotka sisälsivät kuvia kirjan tekijästä tai kansista, olivat positiivisesti yhteydessä seuraajien sitoutumiseen ja kommentoimiseen, kun taas julkaisut, jotka ilmensivät tunnetiloja, olivat negatiivisessa yhteydessä sitoutumiseen (Pretel-Jiménez ym. 2024: 305, 317).

Alustoitunutta digitaalista diskurssin- ja keskusteluntutkimusta on tehty muun muassa viestisovellus Whatsappista ja yhteisöpalvelu Twitteristä (nykyinen X) (ks.

Koivisto ym. 2023: 30). Kääntä (2021) on tutkinut kannanottojen sosiaalisuutta ja digitaalisuutta Twitterissä. Tuloksista oli pääteltävissä, että kantaa ottamalla otettiin osaa keskusteluun ja ylläpidettiin erilaisia näkökulmia. Digitaalisuus taas näyttäytyi kannanotoissa esimerkiksi sanallisten rakenteiden, tykkäys-symbolin, aihetunnisteiden ja emojiiden välisenä yhteistyönä. (Kääntä 2021: 58.) Digitaaliselle viestinnälle yleisiä emojeita on tutkinut tarkemmin esimerkiksi Al Rashdi (2018: 117, 120, 125), jonka mukaan emojiit voivat ilmentää tunteita ja toimia keskustelun kontekstualisoinnin viheinä, minkä vuoksi ne palvelevat monia viestinnällisiä funktioita.

Instagramin kommentteja on kuitenkin tutkittu melko vähän, mikä voi johtua niiden saavutettavuudesta vain palveluun rekisteröityneille käyttäjille. Julkisuusrajotteisuudesta huolimatta Instagram on yksi sosiaalisen median suosituimmista alustoista maailmanlaajuisesti ohittaen kuukausikäyttäjämäärissä selvästi sekä X:n että Tiktokin (ks. Statista 2024a). Siksi sen kommentointikulttuuria ja -ilmiöitä on merkityksellistä tutkia.

Tässä tutkimuksessa kielen ilmentymiä ja merkityksiä tarkastellaan diskurssintutkimuksen monitieteisestä näkökulmasta, joka antaa mahdollisuuden analysoida kielenkäyttöä ja itseilmaisua sosiaalisena toimintana (ks. Pietikäinen & Mäntynen 2019: 14). Diskurssintutkija tutkii, miten kieltä käytetään ja millaisia merkityksiä se saa eri konteksteissa (Suoninen 2016: 231–232; Pietikäinen & Mäntynen 2019: 13). Rakentaessaan merkityksiä kielenkäyttäjien tekemät oletukset keskustelukumppanistaan tai yleisöstään vaikuttavat sisältöjen muotoiluun (Suoninen 2016: 240). Itse kielen ja kielenkäyttäjien analysoimisen lisäksi tarvitaan myös tilanteen, ajan ja paikan tarkastelua. Siksi voidaan todeta, että kielenkäyttö on aina tilanteista ja että kieli toimii joustavana resurssina tilanteissa. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 15–16.)

Diskurssintutkimus on laadullista tutkimusta, mikä tarkoittaa, että näkökulman kautta tarkastellaan ilmiöiden, toiminnan, seurausten ja kokemusten laatua ja pyritään näin ymmärtämään ihmisten käyttäytymistä ja vuorovaikutuksessa rakentuvia merkityksiä. Kielenkäytöllä on aina seurauksia, sillä kielen avulla esimerkiksi muodostetaan tietoa, muutetaan käytänteitä tai havainnollistetaan valtasuhteita. Kielenkäyttötilanne voidaan nähdä yksittäisenä arkisena vuorovaikutushetkenä tai kokonaisuena yhteiskunnallisena tilanteena. Vaikka diskurssintutkimukselliset työt saavatkin alkunsa arkisista havainnoista, töiden taustalla on teoriaa, jota vasten havaintoja peilataan. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 14, 210–211, 219.)

Tutkimuksessani vahvasti läsnä olevia tutkimussuuntia ovat myös semiotiikka, uusi retoriikka ja digitaalinen keskusteluanalyysi, jotka kaikki asettuvat diskurssintutkimukselliseen viitekehykseen (ks. Pälli & Lillqvist 2020: 378). Semiotiikassa tutkitaan merkitysten rakentumista erittelemällä tekstin ja kuvien rakennetta, kun taas uusi retoriikka analysoi vakuuttelun ja suostuttelun keinoja suhteessa oletettuun yleisöön (Jokinen 2016: 264). Digitaalisen keskusteluanalyysin avulla voidaan tutkia

tekstipohjaista vuorovaikutusta, jota analyysissä eritellään yhteistoiminnan rakentamisen näkökulmasta (Jokinen 2016: 264; Koivisto ym. 2023: 9). Tässä tutkimuksessa nämä suuntaukset ovat osa diskurssintutkimusta, jonka ytimessä ovat merkitykset, kommunikatiivisuus ja kulttuurisuus (ks. Jokinen & Juhila 2016: 267).

Tutkimukseni syventää ymmärrystä kirjagrammaamisen ilmiöstä, joka on kasvava vaikuttamisen keino kirjallisuuskentällä. Tavoitteenani on selvittää kirja-arviojulkaisujen piirteitä erityisesti niiden antaman alkuvaikutelman osalta, sekä kirja-arviojulkaisujen herättämää vuorovaikutusta julkaisuun vastanneiden aloituskomenttien perusteella. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisin visuaalisin ja kielellisin keinoin Instagram-käyttäjiä houkutellessaan kirjagrammaajien kirja-arvioiden pariin?
2. Miten kommenttiketjujen aloitusvuorot rakentavat yhteisöllisyyttä suhteessa kulloiseenkin kirja-arviojulkaisuun?

Tutkimusaineistona ovat valittujen suomalaisten kirjagram-tilien syötejulkaisut kirjagrammaajien profiileissa Instagramissa sekä näistä neljän julkaisun kommenttikentät. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen pohjalta keskityn tutkimaan kirja-arviojulkaisuja, joiden alkuvaikutelma rakentuu Instagramin tarjoamassa toimintakehyksessä multimodaalisesti. Toisen kysymyksen kohdalla tarkastelen julkaisuihin tulleita aloituskommentteja, jolloin analyysin kohteena on siis teknologiavälitteinen ja digitaalinen vuorovaikutus.

Tutkielma on jaettu viiteen päälukuun. Tässä johdantoluvussa olen kuvannut tutkimuksen taustan ja tavoitteen, määritellyt kirjagramin ja kertonut aiemmista tutkimuksista suhteessa tähän tutkimukseen. Seuraavaksi käsittelen tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia keskittyen erityisesti itseilmaisulliseen retoriikkaan, genreen, multimodaalisuuteen ja digitaaliseen vuorovaikutukseen sosiaalisen median kontekstissa. Teoriataustan jälkeen esittelen tutkimuksen aineiston sekä analyysimenetelmät. Analyysiluvussa erotan tutkimuskysymysten käsittelyn omiin alalukuihinsa ja analysoin aineistoesimerkkien avulla kirja-arviojulkaisujen houkuttelevuuden keinoja sekä aloituskommenteissa rakentuvaa yhteisöllisyyttä suhteessa näihin julkaisuihin. Lopuksi tiivistän analyyseista muodostetut keskeisimmät tulokset ja peilaan niitä aiempiin tutkimuksiin sekä esitän jatkotutkimusideoita.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Digitaalinen viestintä ja vaikuttaminen itseilmaisun keinoin

Kielen käyttötapoihin ja sosiaalisiin merkityksiin liittyy keskeisesti niitä ympäröivä kulttuuri. Seppäsen (2005: 16–17) mukaan kulttuurilla tarkoitetaan ihmisten kokonaisvaltaista toimintaa, jossa he tietoisesti tai tiedostamattaan tuottavat merkityksiä rakentamaansa ympäristöön. Viestinnän tarkoituksena on välittää näitä muodostettavia merkityksiä, mikä tekee siitä semioottista toimintaa (Kress 2010: 32). Viestinnän voi määritellä monella tavalla, mutta tässä tutkielmassa se tarkoittaa merkitysten ja yhteenkuuluvuuden muodostusta sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (ks. Huotari ym. 2005: 40). Yksilöiden viestintätoiminnan taustalla ja ytimessä ovat sosiokulttuuriset resurssit, sillä viestintä ja sen prosessissa syntyvät resurssit sisältävät jälkiä sosiaalisesta ympäristöstään. Prosessin muodot, rakenteet ja sisällöt ovat siis sosiaalisesti muotoiltuja. Viestintä edellyttää aina myös tulkintaa, sillä viesti saa tarkoituksensa vasta kun toinen osallistuja tulkitsee sen tietynlaisena. Tämä lisää viestinnän sosiaalisen ulottuvuuden merkityksellisyyttä. (Kress 2010: 35.)

Viestintä voidaan ymmärtää vain näkemällä se monimutkaisessa vuorovaikutuksen kehityksessä, jota voi käsitellä erilaisten teoriaperinteiden kautta (ks. Kress 2010: 35). Viestinnällisen perinteen mukaan vuorovaikutus on sosiaalinen ja dynaaminen prosessi, jossa pyritään ilmaisemaan ja tulkitsemaan merkityksiä sekä reagoimaan niihin (Huotari ym. 2005: 41, 43–45). Merkitykset tuotetaan dynaamisesti, kun toisistaan sosiaalisesti eroavat yksilöt muuntavat ja muotoilevat sosiaalisia ja semioottisia tiloja (Kress 2010: 35). Merkitysten rakentamisessa osapuolten tausta eli aiemmat tiedot, omat uskomukset, arvot, asenteet ja kokemukset sekä viestintätaidot ovat merkittäviä. Ilmaisuihin ja tulkintatapoihin vaikuttavat lisäksi viestinnän konteksti ja funktiot. Vuorovaikutuksen kautta ihmiset pyrkivät toteuttamaan erilaisia fyysisiä, välineellisiä ja

sosiaalisia tarpeitaan ja tavoitteitaan. Konteksti myös ohjaa osapuolten odotuksia viestinnän funktioista. (Huotari ym. 2005: 41–46.)

Vuorovaikutuksen ja viestinnän välineenä toimii kieli, jota voi käyttää sekä puhutussa ja kirjoitetussa muodossa että nonverbaalisti (kehollisesti) ilmaistuna esimerkiksi ilmeillä ja erilaisilla tilankäytön tavoilla (Luukka 1995: 11; Huotari ym. 2005: 45). Nykyajan viestintä on vahvasti medioitunutta, mikä tarkoittaa, että viestintä tapahtuu teknisten laitteiden avulla ja ihmisten kokemukset välitetään yhä enemmän eri medioiden kautta. Media nähdään teknologisen kanavan lisäksi viestintäympäristönä, mutta käsitteellä viitataan myös teknologiselle alustalle rakentuneeseen organisaatioon tai mainosvälineeseen. Myös perinteiset joukkoviestimet eli lehdistö, radio ja televisio mielletään medioiksi. (Seppänen & Väliverronen 2014: 21–24, 42–43.)

Nykyisellä teknologian aikakaudella vuorovaikutus ja viestintä ovat digitaalisuneet monin tavoin, ja digitaalisuutta löytyy kaikkialta. Digitaalisuus merkitsee tiedon numeerista ja koneluettavissa olevaa muotoa (Laaksonen ym. 2013: 12). Se näkyy ihmisten elämässä erilaisina teknologisina välineinä ja ympäristöinä, joihin viitatessa puhutaan digitaalisesta kontekstista. Tämä konteksti vaikuttaa merkitysten muodostumiseen. (Helasvuo ym. 2014: 12–13.) Helasvuon ym. (mp.) mukaan kielentutkimuksen teoriaperinteessä digitaalinen vuorovaikutus tarkoittaa kahden- tai monenvälistä kielellistä yhteistoimintaa, jossa vuorovaikutukseen osallistuvien vuorot muodostavat merkityksiä joko suullisesti tai kirjallisesti. Laajemmin käsitettynä digitaalinen vuorovaikutus liittyy viestinnän ja vuorovaikutuksen yhdistymiseen digitaalisen median tilanteissa (Helasvuo ym. 2014: 13).

Digitaalisen median käsite kuvaa viestintäteknologian murrosta. Käsitteestä puhuttaessa puhutaan usein myös internetistä eli teknologisesta verkosta, jossa vuorovaikutuksen avulla luodaan kulttuuria ja rakennetaan yhteiskunnan muotoja. (Laaksonen ym. 2013: 9, 12.) Juuri internetin myötä median rooli on vahvistunut ja laajentunut. Samalla viestintämuotojen rajat ovat hämärtyneet, kun kahdenvälinen viestintä, ryhmäviestintä ja joukkoviestimet ovat siirtyneet osaksi internetiä ja lomittuvat toisiinsa. Internet voi siis sulattaa mediat itseensä ja toimia medioiden alustana. (Seppänen & Väliverronen 2014: 14, 16, 21–22, 24, 43–44.) Digitaaliselle viestinnälle on esitetty monenlaisia luonnehdintoja, joista Lehti ja Eronen-Valli (2018: 161) nostavat esiin esimerkiksi viestinnän verkostomaisuuden ja erilaiset henkilökohtaiset ja vaihtelevat yleisöt.

Digitaalisuudella on tärkeä rooli sosiaalisen median synnyssä ja merkityksessä nyky-yhteiskunnassa. Sosiaalinen media eli arkikielisesti some tarkoittaa viestinnän muotoa, jossa käytetään tietoverkkoja ja tietotekniikkaa, samalla kun käsitellään käyttäjien vuorovaikutuksessa tuottamaa sisältöä, ja jossa ylläpidetään ihmissuhteita (Sanaokeskus TSK 2010: 13; Suominen 2013: 11). Käsite viittaa digitaaliseen ja multimodaaliseen verkkoviestintään sekä yleisesti verkkopalveluihin, joissa on suuri määrä

sisältöä jakavia ja vuorovaikutuksessa keskenään olevia käyttäjiä. Sosiaaliselle medially on myös olemassa useita määritelmiä ja luokitteluja, jotka liittyvät palvelutyyppeihin ja ominaisuuksiin. (Suominen 2013: 13–15, 17.) Puhuttaessa digitaalisuudesta sosiaalisen median yhteydessä tarkoitetaan vuorovaikutuksen ja muun toiminnan tallennettavaa luonnetta (Huhtamäki & Parviainen 2013: 247). Digitaalisuus, teknologia ja tietoverkot voidaankin laajasti käsitettynä nähdä somen kontekstina, ja siksi ne ovat erottamaton osa somea.

Instagram on yksi sosiaalisen median sovelluksista, joka keskittyy somelle ominaiseen sisällön jakamiseen (ks. Sanastokeskus TSK 2010: 13; Suominen 2013: 13). Tämä mobiilisovellus avattiin käyttäjille vuonna 2010, ja vuodesta 2012 asti sen on omistanut Meta (entinen Facebook) (Jaakkola & Räisä 2021: 52; Meta 2023). Se on Suomessa suosittu palvelualusta, sillä Statistan (2024b; 2024d) tutkimustuloksista on pääteltävissä, että 65 % suomalaisista käytti Instagramia vuonna 2022, ja päivittäisiä käyttäjiä oli yli 30 %. Ainakin vuonna 2019 yleisin Instagramin käytön syy oli viihtyminen ja toiseksi yleisin syy yhteydenpito muihin käyttäjiin (Statista 2024c).

Instagramin omissa käyttöehdoissa sanotaan, että palvelu tarjoaa ”henkilökohdaisiksi muokattuja mahdollisuuksia luoda, muodostaa yhteys, viestiä, löytää uutta ja jakaa” (Ohje- ja tukikeskus 2024a). Instagram onkin käyttäjälähtöinen palvelu, jossa voi jakaa kuvia ja videoita sekä kirjoittaa niihin kuvatekstin ja merkitä esimerkiksi sijainnin ja muita Instagram-käyttäjiä. Jokaisella käyttäjällä on palvelussa oma tili ja tilillä profiili, jossa voi tarkastella tämän jakamaa sisältöä. Lisäksi Instagramin tariniosiossa käyttäjä voi jakaa kuvia ja videoita, jotka katoavat 24 tunnin kuluttua niiden julkaisusta, ellei niitä tallenna profiilin kohokohtiin. (Ohje- ja tukikeskus 2024b.) Instagramin medialogiikkaan kuuluu toisten tilien seuraaminen, eli Instagram-käyttäjä tilaa haluamansa syötteen. Nämä tilaukset luovat käyttäjälleen verkoston, jossa voi olla sekä symmetrisiä että asymmetrisiä seuraajasuhteita. Tämä tarkoittaa, että käyttäjät voivat seurata vastavuoroisesti toisiaan, mutta se ei ole Instagramin logiikan puolesta pakollista. (Ks. Ohje- ja tukikeskus 2024c.) Instagram onkin tunnettu siitä, että sen käyttäjät voivat kerätä isojakin seuraajamääriä yleisöksi omalle sisällöntuotannolle (ks. esim. Jaakkola & Räisä 2021; Hänninen 2023).

Teknologisilla alustoilla ja sitä myöten myös Instagramilla on eriäviä affordansseja, jotka teknologisessa ympäristössään rajoittavat ja mahdollistavat viestimisen ja vuorovaikutuksen toimintoja (Hutchby 2001: 447; Gibson 2015: 119; Jaakkola & Räisä 2021: 47). Näiden toimintojen avulla Instagram-käyttäjät luovat sisältöjä ja niiden merkityksiä. Ylipääntään sovelluksen teknologiset affordanssit yhdistyvät tekemisen tapoihin ja muotoihin sen teknologisessa ja digitaalisessa ympäristössä. (Jaakkola & Räisä 2021: 47.) Siten näillä affordansseilla on merkitystä myös viestinnällä vaikuttamisessa.

Digitaalisesta viestintäkokonaisuudesta voidaan tarkastella sen tuottamia merkityksiä ja vaikutelmia (ks. Lehti & Eronen-Valli 2018: 159). Merkitysten pohjalta muodostuu tietoa ja uskomuksia, ja tässä viestinnällisessä prosessissa kielellä vaikutetaan siten, että tietyt asiat ja näkökulmat esitetään parempina tai huonompina kuin toiset. Retoriikan tutkimus tekee näkyväksi näitä ideologisia valintoja. (Mp.) Retoriikkaa ei voi itsessään luokitella hyväksi tai pahaksi, koska sillä on monia erilaisia tarkoituksia (Harakka & Eronen-Valli 2018: 25). Se on vaikuttamista, jossa kohtaavat viestinnällistä sisältöä tuottava reettori ja viestin vastaanottajana toimiva yleisö. Viestinnällä vaikuttaminen toteutuu reettorin tekemien valintojen kautta, ja merkitys muodostuu kulloisenkin tilannekontekstin ja sosiaalisesti jaettujen merkitysten tulkinnan mukaan. (Lehti & Eronen-Valli 2018: 158–159.)

Houkuttelu ja suostuttelu voidaan katsoa vaikuttamispyrkimyksiksi, sillä niiden avulla halutaan muuttaa toisten ihmisten asenteita ja käyttäytymistä. Vaikuttaminen tarkoittaa sosiaalista toimintaa, jossa muilla ihmisillä on vaikutus ajatuksiimme, tunteisiimme ja käyttäytymiseemme. Sen seuraukset voivat olla suotuisia tai haitallisia. Eräs vaikuttamisen tunnetuimmista tavoitteista on myöntyväisyys, joka liittyy vahvasti ryhmän tai yhteisön sosiaalisiin normeihin. (Sutton & Douglas 2013: 258, 390.) Yksi keino tähän on houkuttelu, jolla pyritään saamaan houkuttelun kohteena oleva osapuoli myöntyväiseksi houkuttelijan näkökantaan ja tavoitteisiin.

Vaikka retoriikassa pätee edelleen antiikin ajan pääperiaate yleisöön vaikuttamisesta tunteilla ja argumentoinnilla, retoriikan sisällöt ja tuottamisen kanavat ovat saaneet uusia ja monipuolisempia muotoja. Digitaalisten viestintäsovellusten käyttäjät asettuvat sekä reettorin että yleisön rooleihin. Reettorina he tuottavat ja jakavat sisältöä erilaisissa medioissa. (Harakka & Eronen-Valli 2018: 19.) Digitaalisella retoriikalla tarkoitetaan Harakan ja Eronen-Vallin (mp.) mukaan sekä ”viestinnän vaikutuskeinojen tuottamista ja vastaanottamista erilaisilla alustoilla” että tieteenalaa, joka tutkii tämänkaltaista viestintää. Käytännössä digitaalinen retoriikka on niin sisällöntuottajan kuin yleisön kansalaistaitoa havaita vaikuttamisen viestinnälliset keinot digitaalisen teknologian kontekstissa. Sen taidon avulla viestijät voivat muotoilla esitystapansa mahdollisimman vakuuttaviksi. (Mts. 19–20.) Nykyajan verkkokeskustelukulttuuri on pirstaloitunutta, sillä vaikuttamispyrkimysten keinot ja syyt ovat moninaiset (Lehti & Eronen-Valli 2018: 173). Verkkokeskusteluissa monet luottavat enemmän tavallisen ihmisen kokemukseen kuin asiantuntijaan tai organisaatioon, ja tällä ilmiöllä on sekä hyvät että huonot puolensa. Näistä tavallisista ihmisistä voi kuitenkin tulla sosiaalisen median kontekstissa vaikuttajia, jotka tuottavat esimerkiksi tuotearvosteluita. (Ks. Lehti & Eronen-Valli 2018: 165, 168.)

Campbellin ja Farrellin (2020: 471–472) mukaan sosiaalisen median vaikuttajat voidaan jakaa vaikuttajan tunnettuuden, seuraajamäärien ja seuraajien sitoutuneisuu-

den perusteella julkis-, mega-, makro-, mikro- ja nanovaikuttajiin, joista mikro- ja nanovaikuttajien yleisöt ovat yleensä paikallistuneet maantieteelliseen sijaintiinsa. Mikrovaikuttaja on nanovaikuttajaa tunnetumpi sisällöntuottaja, joka voi tehdä yhteistyötä useamman toimialan kanssa ja jakaa luotettavaksi koettuja suosituksia. Ylläpitääkseen yhteyttä seuraajiinsa ja lisätäkseen autenttisuuttaan mikrovaikuttaja on esimerkiksi Instagramissa aktiivinen tarinat-ominaisuuden hyödyntäjä. Nanovaikuttaja taas on vasta alkanut kasvattamaan seuraajakuntaansa, jonka suhteellinen sitoutuminen on suurinta verrattuna kaikkiin muihin vaikuttajiin. (Mts. 472.) Suomessa seuraajaluvut ovat suhteessa pienempiä kuin kansainvälisessä toiminnassa, joten Campbellin ja Farrellin (mts. 471–472) määrittelemät kategoriarajat eivät tältä osin ole suoraan sovellettavissa niihin suomalaisiin vaikuttajiin, joiden kohderyhmät ovat suomalaisissa. (Ks. Hänninen 2023: 30–31.) Eri lähteet esittävät erilaisia lukuja, mutta yleensä suomalaisella mikrovaikuttajalla ajatellaan olevan 1 000–10 000 tai 2 000–5 000 seuraajaa, ja nanovaikuttajiksi lasketaan alle 1 000 tai 2 000 seuraajan sisällöntuottajat (ks. esim. Hirvonen 2020: 24; Indieplace 2023). Tunnetuilla suomalaisilla kirjagrammaajilla on Instagram-tileillään muutamia tuhansia seuraajia, jolloin heidät voi määrittellä mikrovaikuttajiksi. Kirjagrammaajissa on kuitenkin myös paljon nanovaikuttajia, ja Campbellin ja Farrellin muotoilemat kategoriat sulautuvat kirjagram-yhteisössä osaksi toisiinsa näiden kahden pienimmän vaikuttajaryhmän välillä.

Tutkimusalueena digitaalinen retoriikka koostuu Zappenin (2005) mukaan eri osaluista, joihin kuuluvat uudet itseilmaisun retoriset strategiat ja digitaalisten yhteisöjen rakentuminen. Itseilmaisullisessa digitaalisessa retoriikassa päähuomio on yksilön tuottamisessa tai yksilön näkökulmaa edustavissa kuvissa, teksteissä ja videoissa. Näissä mediasisällöissä tulee esiin yksilön oma kanta, ja samalla pyritään vaikuttamaan muiden kantoihin. Digitaalinen viestintäteknologia on vaikuttanut siihen, että ruohonjuuritason käyttäjien mielipideilmaukset ovat nykyään julkisia, jolloin niiden laaja leviäminen tuntemattomille ihmisille on mahdollista. Sisällöntuotanto ja näkyvyyden saaminen verkkosivuilla tai sosiaalisessa mediassa ei ole enää kiinni taloudellisesta panostuksesta, vaan kuka tahansa voi saada halutessaan julkisuutta mediasisällölleen. (Lehti & Eronen-Valli 2018: 162–163.) Toki julkisuuden määrä riippuu siitä, miten hyvin yleisö löytää julkaisun, miten sisältö on muotoiltu ja kuinka paljon yleisö jakaa sitä uusille yleisöille. Retorisia strategioita hyödyntämällä näkökannoista tehdään vakuuttavampia. Niitä analysoimalla voidaan hahmottaa vakuuttamisen viestintämalleja ja -tapoja. (Mueller ym. 2004: 75–76, 78.)

Lehti ja Eronen-Valli (2018: 165) nimeävät eetoksen tarkastelun yhdeksi digitaalisen retoriikan tutkimusmenetelmistä. Digitaalisessa nykyajan kontekstissa yleisölle muodostuu julkaistusta sisällöstä tietynlainen vaikutelma reettorista itsestään, ja tämän avulla reettori pyrkii esimerkiksi sitouttamaan yleisöä julkaisemansa sisällön näkökulmiin ja samalla saamaan yleisön luottamuksen (Lehti & Eronen-Valli 2018: 165).

Eetokseen liittyvät nykypuheessa taajaan toistuvat sanat *brändi* ja *brändääminen* (ks. Lehti & Eronen-Valli 2018: 165). Brändi tarkoittaa tuotetta, yritystä tai henkilöä, jolla on laajaa ja yleensä myönteistä tunnettuutta. Brändääminen taas on käsite sen luomisprosessille. (Ks. KS s.v. *brändi*, *brändätä*.) Henkilöbrändissä tärkeää on sisällöntuottajan persoona, joka voidaan nähdä sosiaalisen median kontekstissa hyödynnettävänä houkuttelevuuden resurssina rektorin luomalle sisällölle. Itsensä brändääminen kytkeytyy autenttisuuteen, joka näkyy sisällöntuottajan toiminnassa oman näköisen elämän ja oman itsensä toteuttamisena. Autenttisella brändillä on arvoa, kun sisällöntuottaja haluaa tavoittaa kohderyhmänsä ja vaikuttaa siihen. (Hänninen 2023: 33, 69, 71, 100–111, 107, 117.) Autenttinen henkilöbrändi toimii siis rektorin eli tämän tutkimuksen tapauksessa kirjagrammaajan eetoksen perustana.

Instagramissa toteutettu itseilmaisuu on vahvasti sidoksissa visuaalisuuteen. Kuvien ja kuvallisuuden avulla voidaan kertoa monia asioita ja välittää erilaisia tunnelmia (ks. Seppänen 2011: 16, 37–38). Visuaalisuuden vaikutus arkipäiväisessä elämässämme kasvaa jatkuvasti (Ledin & Machin 2018: 1–2). Ledin ja Machin (2018: 4) puhuvat visuaalisesta viestinnästä, mikä tarkoittaa sitä, miten ilmaisemme itseämme ja edustamiamme asioita sekä miten muodostamme näiden ilmaisujen ilmentymiä käytettävissä olevilla työkaluilla, teknologialla ja yhteisen ymmärryksen kautta. Heidän mukaansa visuaalisen viestinnän perustana ovat kokonaisuuksina nähtävät esineet ja asiat, jotka rakentuvat niiden havaittavista ominaisuuksista ja ovat osa jokapäiväistä elämää. Tällaisia voivat olla esimerkiksi valokuvat, mainokset ja kodin sisustus. Samalla näitä esineitä ja asioita voi kutsua semioottisiksi materiaaleiksi, sillä ne välittävät sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotettuja merkityksiä suunnitellusti. Ne myös sisältävät omia affordansseja eli mahdollisuuksia ja rajoituksia, joiden takia ne mukautuvat paremmin toisiin käyttötarkoituksiin kuin toisiin. (Ledin & Machin 2018: 2–3, 19.)

Ajatus semioottisista materiaaleista on visuaalisen viestinnän perusta, sillä ne muokkaavat vuorovaikutusta. Visuaalisen viestinnän tutkimuksen pohjalta voidaan eritellä, miten sosiaalinen merkitys luodaan ja mitä sosiaalisia merkityksiä tuotetaan. Molemmat näkökulmat ovat myös sosiosemiotiikan tutkimusta. Sosiosemiotiikka on kiinnostunut visuaalisen viestinnän elementtien kantamista merkityksistä. Se keskittyy erityisesti semioottisiksi resursseiksi (ks. luku 2.2) kutsuttuihin asioihin, joita käytetään merkityksen rakentamiseen. (Ledin & Machin 2018: 3, 15–16, 19.) Semiotiikka itsessään on merkkejä tutkiva tieteenala, jonka näkökulma painottuu kirjoitetun kielen, symboleiden ja kuvien tarkoitteiden rakentamiseen (Seppänen 2011: 175).

Visuaalisuus tukeutuu näköaistiin, ja koko visuaalisen kulttuurin keskeisin piirre on kuvallisuus. Nykyään kuvallisuus on osa itseilmaisua ja väline identiteetin rakentamiseen. Esimerkiksi valokuvien merkitykset tulkitaan kulttuurisesti, ajallisesti ja paikkaan sidotusti. Kuvia tulkittaessa on tärkeää käsittää visuaalisia järjestyksiä,

jotta niiden kulttuurisista tarkoitteista tehdyt tulkinnat olisivat perusteltuja. Visuaalisia järjestyksiä on monenlaisia, ja niihin liittyvät odotukset, normit ja tunteet tekevät niistä merkityksellisiä. Järjestyksissä on sisäänrakennettuja tiedostamattomia arvoja, asenteita ja näkökulmia. Järjestykset voivat liittyä esinemaailmaan sekä esineiden piirteisiin ja tehtäviin. Niitä voi nähdä esimerkiksi sisustuksessa ja kuvallisissa esityksissä. Valokuvissa on kuvallista esittämistä jopa kahdella tavalla: ne sisältävät itsessään visuaalisia järjestyksiä, mutta järjestykset näkyvät myös esitettävissä asioissa ja esittämisen tavoissa. (Seppänen 2011: 11, 16–17, 23, 31, 34, 37–38, 89, 148, 219.) Tässä tutkimuksessa kirjagrammaajien valokuvissa esittämät asiat ovat semioottisia materiaaleja, jotka näkyvät kuvan katsojalle erilaisina visuaalisina järjestyksinä.

Esittämisen tapoja rakennetaan representaatioiden avulla. Stuart Hallin (1997: 17) mukaan representaatio tarkoittaa prosessia, jossa ihminen tuottaa mielessään käsitteille merkityksiä kielen kautta. Representaatiot ovat toiminnallisia, sillä niitä tuotetaan ja käytetään ja ne myös viittaavat itsessään siihen tulkinnalliseen prosessiin, joka yhdistää merkit – eli aistien välittämän esinemaailman – ja kielen toisiinsa (Seppänen 2005: 84–85; Hall 1997: 17). Representaatio on siis käsite, jonka avulla voidaan tutkia esimerkiksi sitä, millä eri tavoin Instagram-julkaisut ilmentävät julkaisijaansa tai mitä mielikuvia julkaisut herättävät. Seppäsen (2005: 85–86) mukaan representaation käsitteessä kuvien merkitykset yhdistyvät merkkijärjestelmien lisäksi vuorovaikutukseen ja kulttuuriin. Kuvien tulkinta vaatiikin jaettujen merkitysten kontekstisidonnaista analysointia. Representaatioiden tulkitseminen on aina kulttuurisidonnaista, koska ne ovat kulttuurin rakennusaineita. (Seppänen 2005: 82, 86.)

Seppäsen (2005: 125) mukaan valokuvaa voidaan analysoida sen semioottisten funktioiden avulla. Tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä työkaluja ovat erityisesti konnotaation, paradigman ja syntagman käsitteet. Konnotaatio tarkoittaa kirjan kulttuurista merkitystä ja ilmentää valokuvan kulttuurisia arvoja (ks. Seppänen 2005: 117; Seppänen 2011: 182). Paradigma ja syntagma ovat yhteydessä valokuvan esittämään asiaan (Seppänen 2011: 181). Paradigmalla tarkoitetaan yhteisiä ominaisuuksia sisältävää merkkijoukkoa, josta poimitaan kerrallaan vain yksi merkki esitysyhteyden (Seppänen 2005: 128; Seppänen 2011: 181). Näillä paradigmaattisilla valinnoilla voidaan rakentaa erilaisia visuaalisia järjestyksiä ja korostaa merkityksiä (Seppänen 2011: 182). Syntagman tasolla merkkivalinnat yhdistyvät toisiin merkkeihin ja muodostavat syntagmaattisen kokonaisuuden (Seppänen 2005: 128). Syntagmaa voidaan tulkita sekä valokuvan visuaalisten järjestysten että esimerkiksi valokuvan valoisuuden tai siihen tehtyjen rajausten perusteella (ks. Seppänen 2011: 181).

Valokuvia analysoidessa on tärkeää asettaa ne käyttötarkoituksensa mukaiseen kontekstiin, sillä konteksti ja kontekstissa syntyvä esitystapa rajoittavat ja mahdollistavat viestintää tietyillä tavoilla (ks. Ledin & Machin 2018: 36, 39). Jaakkolan ja Räisän (2021: 56) mukaan Instagramin kirjamaisuuden estetiikan keskiössä on kirja, ”joka

usein nousee käyttöesineestä visuaaliseksi silmänruoaksi”. He luonnehtivat kirjakuvien ottamiseen liittyvää kirjojen asettelua somistamiseksi. Toisaalta tällaisten rekvisiittaa sisältävien ja harkittujen sommitelmakuvien lisäksi on myös kirjakuvia, joissa kirja esitetään kontekstissaan sen suuremmin asettelematta, jopa kuin paikalleen unohdettuna. (Jaakkola & Räisä 2021: 56–57.)

Digitaalisen retoriikan tutkimus johtaa siis syventymään itseilmaisun ja vaikuttamisen sosiaalisiin ja kulttuurisiin tapoihin, joihin kuuluvat retoristen strategioiden lisäksi representaatio ja visuaalinen viestintä. Instagramissa kuva ja kieli muodostavat yhdessä multimodaalisia kokonaisuuksia, joihin keskityn seuraavassa luvussa.

2.2 Multimodaalinen kirja-arvion genre Instagramissa

Elämme tekstiyhteiskunnassa, jossa ihmiset tuottavat tekstejä erilaisiin tarpeisiin. Tällöin tekstit itsessään ovat toisistaan eriäviä ja muodostavat vaihtelevasti vakiintuneita tekstilajeja, jotka ovat kielenkäytön toteumia. (Heikkinen & Voutilainen 2012: 17–18, 25.) Näitä lajeja voi erotella myös medioista, joissa lajityypit perustuvat ilmaisukeinoihin ja yleisön puhuttelutapoihin (Seppänen & Väliaverron 2014: 24). Kielitieteessä laji eli genre määritellään joukoksi, joka sisältää kaavamaisen rakenteen ja jolla on yhteinen viestinnällinen tavoite (Swales 1990: 42). Se jäsentyy aina tietyllä tavalla, ja sen sisällä saattaa esiintyä erilaisia toimintajaksoja, joita voidaan nimittää alagenreiksi (Helasvuo ym. 2014: 15–16). Genret ovat ihmisen käyttäytymistä ja maailmankuvaa ohjaavia tilanteisia toimintamalleja, jotka ovat sidoksissa myös kulttuuriin. Niiden avulla hahmotamme maailmasta saamaamme tietoa, joka muodostuu sosiaalisessa toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Genret ovat läsnä merkitysten tuottamisessa, välittämisessä ja tulkinnassa, joten yhteiskunnassa eläminen edellyttää genretietoisuutta. (Heikkinen & Voutilainen 2012: 17–18.)

Heikkisen ja Voutilaisen (2012: 24–30) mukaan kieliteessä genreä voi tarkastella ja analysoida niin toimintana kuin rakenteena, joista molemmat ulottuvuudet ovat merkittäviä tässä tutkimuksessa. Toimintanäkökulmasta genreä tarkastellaan etenkin sitä käyttävän yhteisön kannalta, jossa genret mukautuvat muuttuviin tilanteisiin. Tällöin tuottamisen ja kuluttamisen tavat korostuvat, mikä taas painottaa yksilöllisen luovuuden merkitystä (itseilmaisusta ks. luku 2.1). Rakennanäkökulmaa käsiteltäessä keskiössä on genren kokonaisrakenteen analyysi, jossa käsitellään tekstin sisäisiä kielellisiä piirteitä. (Heikkinen & Voutilainen 2012: 25–28.) Toisaalta rakennetta voi tutkia myös sen vaiheittaisen muodostumisen näkökulmasta (Mäntynen 2006: 70). Diskursiintutkimuksen näkökulmasta genren tutkiminen on kiinnostavaa siksi, että genret

havaitaan tietyissä konteksteissa ja niissä myös tiivistyvät tyypilliset diskursiiviset toimintatavat. Näin ne ilmentävät vakiintuneita sosiaalisen toiminnan tapoja niiden jäsentyneissä muodoissa. Genren voi ajatella olevan yksittäisessä tilanteessa lajikonteksti, joka yhdistää asiointilan laajempaan kontekstiin. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 49, 110–111.)

Modernin genretutkimuksen edelläkävijänä pidetään Mihail Bahtinia, jonka näkemyksen mukaan jokainen teksti on yhteydessä muihin teksteihin sen tuottamisen ja tulkinnan vaiheissa. Hänen ajattelunsa myös korosti eri tekstilajien toteutumien välisen vuorovaikutuksen merkityksellisyyttä, samoin kuin tekstien tuottajien ja tulkitsijoiden keskinäistä vuorovaikutusta. (Bahtin 1986: 75–76, 105; Heikkinen & Voutilainen 2012: 21.) Kukin tekstin kirjoittaja tekee sanastollisia, kieliopillisia ja tekstuaalisia valintoja sen mukaan, mistä tekstilajista ja millaisesta kontekstista on kyse. Nämä valinnat ja tekstilajin konventiot ovat kehittyneet sosiokulttuurisesti, ja ne muuttuvat kielenkäyttäjyhteisöjen tarpeiden ja normien mukaan säilyttäen kuitenkin lajin peruspohjan. (Kalliokoski 2006: 240.)

Genreä ja retoriikkaa tutkiessa ollaan kiinnostuneita muun muassa tekstilajin kommunikatiivisista tavoitteista ja asemasta diskurssiyhteisössä (Heikkinen & Voutilainen 2012: 28–29). Diskurssiyhteisö tarkoittaa yhteisöä, jolla on yhteiset päämäärät ja jonka jäsenet ovat kiinnostuneita samasta erityisestä aihealueesta. Yhteisön diskurssiominaisuuksien kehittämistä ja ylläpitoa hallitsevat kommunikatiiviset tarpeet. (Swales 1990: 24.) Kirjagram on lukijoiden virtuaalinen diskurssiyhteisö, jonka tapa viestiä omasta lukemisesta on rakenteistunut samoin kuin kollektiivinen tapa vaalia lukuharrastusta ja suhdetta kirjoihin (Jaakkola 2019: 35–36). Swales (1990: 24–27) on määritellyt diskurssiyhteisölle perusominaisuuksia, joihin seuraavaksi vertaan kirjagram-yhteisöä.

Ensinnäkin Swales (1990: 24) sanoo, että diskurssiyhteisöllä on laajasti sovitut yleisesti tiedossa olevat päämäärät. Kirjagramin yhteiseksi päämääräksi voidaan katsoa lukemisen kulttuurin näkyväksi tekeminen. Tätä ei kuitenkaan ole sovittu yhteisössä erikseen, vaan se on noussut keskiöön yhteisön jäsenten toimintatavoista. Swalesin (mts. 25–26) mukaan yhteisöllä on jäsentensä välisiä vuorovaikutuskeinoja, joita jäsenet käyttävät ensisijaisesti tiedon- ja palautteenantoon. Instagramin affordanssien avulla kirjagrammaajat voivat olla vuorovaikutuksessa keskenään esimerkiksi tuottamalla omia julkaisuja alustalle ja kommentoimalla toistensa julkaisuja, mutta tiedon- ja palautteenannon ensisijaisuudesta ei ole kirjagrammiin liittyvää tutkimusta. Hyvin yleinen genre kirjagrammissa on kuitenkin kirja-arviojulkaisu, jonka kautta kirjagrammaaja ilmentää lukukokemustaan ja siten edistää tietoutta kirjoista (ks. Jaakkola 2019: 42). Tämä pätee Swalesin (1990: 26) määritelmään siitä, että diskurssiyhteisön tulee myös käyttää yhtä tai useampaa genreä tavoitteidensa kommunikatiivisessa edistä-

misessä. Lisäksi hän mainitsee, että yhteisön jäsenillä on erityistä käytössä olevaa sanastoa (mp.). Kirjagramissa käytetään ja myös kehitetään lukemisen kulttuuriin linkittyviä termejä, joiden merkitykset liittyvät esimerkiksi kirjojen genreihin ja lukemisen tapoihin. Viimeisimpänä Swales (1990: 27) on kirjannut määritelmänsä kynnystason diskurssiyhteisön jäsenille, joilla pitää olla yhteisöön sopiva sisältö ja asiantuntemus. Kirjagram-yhteisön jäseneksi päästäkseen Instagram-käyttäjällä tuleekin usein olla kirjagram-tili ja vuorovaikutusta muiden kirjagrammaajien kanssa.

Swalesin diskurssiyhteisön käsitettä on kuitenkin myös kritisoitu (ks. Mäntynen 2006: 52). Yllä olevan perusteella kirjagram on määriteltävissä väljäksi diskurssiyhteisöksi, sillä digitaalisessa yhteisössä kriteerit pätevät vain osaksi. Yhteisöllisyyden tunne saattaa näkyä esimerkiksi oletuksena yhteisestä kirjallisuuden tieto- ja kokemusmaailmasta sekä toiminta- ja viestintäkäytänteistä (vrt. Luukka 1995: 114, 128). Kirjagram-yhteisön kommunikatiivisista tarpeista voi katsoa syntyneen aihealueeseen liittyviä genrejä, joista yksi on syötejulkaisuna tuotettu ja jaettu kirja-arvio. Virtasen (2016: 2) mukaan kirja-arvioilla on monia tehtäviä, joita ovat varsinaisen arvioinnin lisäksi esimerkiksi tiedottaminen ja tulkinta. Itseilmaisullinen retoriikka edustaa kirjagrammaajien kirja-arviojulkaisuissa subjektiivista näkökulmaa ja rakentaa yhteisöä eli helpottaa vuorovaikutusta. Se voi myös korostaa samanmielisyyttä digitaalisissa yhteisöissä, sillä yksilöt saattavat tavoitella yhteisön hyväksyntää ja samalla pyrkiä erottumaan toisin ajattelevista (Lehti & Eronen-Valli 2018: 163).

Representaatiolla on valta muuttaa resursseja, jotka määrittävät maailman tulkintaa. Se ohjaa näkemään kulloinkin voimassa olevan vakiintuneen tiedon. (Kress 2010: 52.) Sen lisäksi, että genret toteuttavat yhteisöissä tiettyjä käytänteitä, niillä on myös rakenteellisesti tietynlaisia muotoja. Jotta viestintä on rakenteeltaan oikeanlaista ja onnistuu välittämään merkityksiä, genren omaksuminen on olennaista (Tarasti 2012: 643). Kielen ja symbolien materiaaliset muodot ohjaavat osaltaan merkitysten muodostumista, sillä tietty muoto kantaa tietynlaista merkitystä (Lehtonen 2002: 47; Kress 2010: 55). Kun tekstit viestivät eri tavoin ilmenevillä symbolisilla muodoilla rinnakkain, ne voidaan määritellä kulttuurisesti multimodaalisiksi. Multimodaalisuus ilmenee siis viestin rakenteessa. (Lehtonen 2002: 48–50, 52–53.)

Ledin ja Machin (2018: 24) ovat määritelleet multimodaalisuuden viittaavan merkityksen muodostamiseen kirjallisen ja visuaalisen tekstin avulla. Digitaalisessa viestintäkontekstissa multimodaalinen eli moniaistillinen teksti voi yhdistää visuaalisten ja tekstuaalisten moodien lisäksi myös auditiivisia moodeja (Lehti & Eronen-Valli 2018: 161). Moodi tarkoittaa sitä muotoa, jossa kieli ilmenee ja joka muokkaa vuorovaikutuksellisen esityksen tekstuaalista rakennetta. Se siis kuvaa esityksen ilmaisukanavaa eli mediaa ja sitä, miten kieltä käytetään aistien tasolla. (Mikkonen 2012: 300.) Se muotoillaan kulttuurisessa kontekstissa sosiaalisesti, ja sitä kutsutaan myös semioottiseksi resurssiksi sen kantamien merkitysten vuoksi (Kress: 2010: 79).

Yleisesti käytettyjä moodeja ovat Kressin (2010: 28, 79) mukaan esimerkiksi puhe, kirjoitettu teksti, kuva, musiikki, väri ja esineet. Näillä moodeilla on jokaisella oma funktionsa useiden moodien muodostamisessa multimodaalisissa kokonaisuuksissa, joita käytetään viestinnässä ja vuorovaikutuksessa. Kokonaisuudet perustuvat malleihin, joihin valitaan moodeja ja järjestellään niitä sen mukaan, millaisia tavoitteita ja tarkoituksia viestinnällä ja vuorovaikutuksella on. (Mts. 28.) Moodeja voivat siis olla esimerkiksi kuva ja kuvateksti, ja yhdessä ne muodostavat multimodaalisen merkityskokonaisuuden. Tehtyjen valintojen lopputuloksen Kress (mts. 28) näkee tyylinä, jota arvotetaan esteettisistä ja sosiaalisista lähtökohdista käsin. Ihmiset suuntautuvat eri tavoin moodeihin ja moodikokonaisuuksiin. Merkityksiä ja multimodaalisuutta onkin tärkeää tutkia, sillä ne auttavat ymmärtämään, mitkä viestintämuodot sopivat mihinkin tilanteeseen parhaiten. (Mts. 15–16.)

Multimodaalisuuteen liittyy multimedialisuuden käsite, jonka pohjalta voidaan tarkastella medioiden käyttöä yhdistelminä sekä medioiden suhteita toisiinsa (Salomaa & Lehtinen 2023: 176). Multimedialisuus näyttäytyy esimerkiksi medioiden yhteensulautumisena (Seppänen & Väliaverronon 2014: 24–25). Instagramia voi käyttää joko mobiilisovelluksena tai internetin kautta, jolloin multimedialisuus mahdollistaa Instagramin affordanssit, joita ovat esimerkiksi multimodaalisuus ja vuorovaikutteisuus (ks. Koivisto ym. 2023: 20; Salomaa & Lehtinen 2023: 176). Instagram painottuu etenkin kuviin ja videoihin monimoodisena sosiaalisen median alustana. Kirjallinen teksti esitetään ohessa näiden jälkeen Instagramin syötejulkaisussa olevan perusominaisuuden avulla, ja tekstille on varattu rajallinen tila (ks. Jaakkola & Räisä 2021: 57). Täten julkaisulla on lineaarinen rakenne.

Koska Instagram on käyttäjälähtöinen multimodaalinen julkaisualusta, sinne julkaistut kirja-arviot ovat käyttäjälähtöistä multimodaalista sisällöntuotantoa (Jaakkola & Räisä 2021: 45–46). Tässä tutkimuksessa tarkoitan multimodaalisuudella erityisesti digitaalisten Instagram-julkaisujen eri semioottisten resurssien yhteisvaikutusta. Jokainen julkaisun semioottinen osa hyödyntää multimodaalisia resursseja omalla tavallaan. Syötejulkaisu koostuu kuvasta, kirjoitetusta tekstistä, usein emojista ja aihetunnisteista eli hashtagista sekä mahdollisesti myös linkeistä muihin Instagram-tileihin. Julkaisun yhteydessä on Instagramin affordanssien mahdollistama kommenttikenttä.

Jaakkolan ja Räisän (2021: 47) mukaan kirja-arvostelut erottuvat selvästi muusta kirjamaisesta Instagram-sisällöstä. Niistä löytyy keskenään yhteneviä piirteitä: usein arvostelun kirjallinen teksti koostuu ainakin jonkinlaisesta kirjan sisällön kuvailusta sekä oman lukukokemuksen ja siihen liittyneiden tunteiden ja ajatusten kertomisesta. Lisäksi arvostelujulkaisun kuvassa on yleensä luettu kirja sekä joko sommittelematon tausta tai kirjan ympärille rakennettu visuaalinen sommitelma, johon on käytetty tiettytyypisiä toistuvia materiaaleja ja värejä. (Ks. Jaakkola 2019.) Vaikka Jaakkolan

(2019: 41) mukaan kirja-arvostelut keskittyvät kertomaan käyttäjän lukuprosessista, tässä tutkimuksessa kirja-arviot nähdään lisäksi enemmän tai vähemmän kirjaa arvotavina julkaisuina.

Lukukokemus on yleensä luonteeltaan affektiivinen, eli se sisältää tunteiden ja arvojen havainnointia ja mahdollisesti reflektointia (ks. KS s.v. *affektiivinen*; Iso suomen kielioppi = VISK § 1707). Tämä näkyy myös käyttäjälähtöisissä kirja-arvioissa, koska ne rakentuvat lukukokemuksesta käsin (ks. Jaakkola & Räisä 2021: 57–58). Lukukokemuksen kuvauksen lisäksi kirjagram-tilin kirja-arvioteksti sisältää yleensä arvion kohteena olevan kirjan ja kirjailijan nimen sekä ainakin lyhyen kuvauksen siitä, mistä kirja kertoo. Tässä tutkimuksessa nämä piirteet määrittävät olennaisesti kirja-arviota. Valinnaisina piirteinä voivat olla muun muassa numeerinen arviointi, sitaatti luetusta kirjasta sekä erilaiset luettelmat esimerkiksi kirjan sisällöstä tai lukukokemuksesta. Kirja-arviossa kirjagrammaajalla on myös tilaa joko keskittyä henkilökohtaisen lukukokemuksen erittelyyn tai etäännyttää sanavalinnoilla ja rakenteellisilla muotoseikoilla itseään objektiivisemmalle tarkastelun tasolle. Variaatioita kirjagramin kirja-arvion määrittelyn sisällä on lukuisia, mikä korostaa genren dynaamisuutta.

Instagramiin julkaistu kirja-arvio on siis oma digitaalinen ja multimodaalinen genrensä, jossa korostuvat sekä toiminnalliset ja dynaamiset että rakenteelliset piirteet (ks. Heikkinen & Voutilainen 2012: 28). Jaakkolan ja Räisän (2021: 60) mukaan sen yhteyteen saattaa kertyä julkista palautetta Instagramin affordanssien puitteissa. Palaute tuotetaan ja sen lopputulos näkyy Instagram-käyttäjille julkaisun tykkäyksinä ja kommentteina (mp.). Täten kirjagrammaajien kirja-arviot voidaan nähdä digitaalisen vuorovaikutuksen ja keskustelun avauksina.

2.3 Digitaalinen keskustelu ja osallistumisen käytänteet

Keskustelu ymmärretään yleensä sosiaalisesti yhteistoiminnaksi ja vuorovaikutukseksi (ks. Hakulinen 1997b: 32–33). Tähän dynaamiseen prosessiin perehdytään nyt syvemmin. Tekstimuotoinen verkkovuorovaikutus on verrattavissa puheeseen ja keskusteluun, mutta se ei kuitenkaan ole tutkimuskohteena perinteinen vuorovaikutuksen muoto. Verkkokeskusteluihin keskittyvät tutkimukset tarkastelevat esimerkiksi keskusteluissa ilmeneviä yhteiskunnallisia ilmiöitä tai vuorovaikutusta itsessään. (Laaksonen & Matikainen 2013: 204, 208.) Tekstipohjaiset dialogit ovat vuorovaikutusta, joka tapahtuu erilaisissa tuotanto- ja tulkintaolosuhteissa kuin puhutut keskustelut (Koivisto ym. 2023: 14). On yleistä, että tekstin kirjoittaja ja lukija ovat tilallisesti eri paikoissa (ks. Viinikka & Voutilainen 2013). Digitaaliset verkkoviestitkin matkustavat paikasta toiseen, virtuaalisesti (ks. Seppänen & Väliverronen: 62, 65, 68–69).

Tilan lisäksi myös aika on muuttuva elementti digitaalisessa vuorovaikutuksessa (ks. Seppänen & Väliaverronen 2014: 65, 68–69). Verkkokeskustelut ja -palvelut voidaan jakaa niiden reaaliaikaisen tai viivästeisen viestinnän mukaan synkronisiin ja asynkronisiin ryhmiin (Laaksonen & Matikainen 2013: 194). Tekstin tuottajan ja tuloksijan välinen vuorovaikutus on aina viivästeistä, sillä reaktiot tekstiin eivät ole välittömästi huomattavissa (Huotari ym. 2005: 43). Verkkovuorovaikutuksessa tällainen asynkronisuus on yleistä, sillä peräkkäisten viestien välit voivat olla hyvinkin pitkiä. Esimerkiksi keskustelufoorumeilla kommenttivistien väli voi olla päiviä, viikkoja tai jopa vuosia. (Koivisto ym. 2023: 27.) Yleensä verkkokeskustelualustoilla voi viestiä sekä teksti- että kuvamuodoissa ja erilaisia aikaulottuvuuksia hyödyntäen (Laaksonen & Matikainen 2013: 195).

Digitaalisen vuorovaikutuksen hahmottamisessa ja diskurssintutkimukseen liittyvässä keskustelunanalyysin teoriassa voidaan soveltaa Erving Goffmanin luomaa osallistumiskehikon käsitettä (Goffman 1981; Seppänen 1997: 156; Lehti ym. 2018: 5). Osallistumiskehikko rakentuu vähintään kahdesta osallistujasta, jotka voivat käyttää viestimiseen sekä verbaalisia että nonverbaalisia merkkijärjestelmiä (Seppänen 1997: 156; ks. Huotari ym. 2005: 41–42). Kun viestijä ilmaisee minkä tahansa viestin, kaikki sen havaintoalueella olevat ovat jollain tavalla osallistujia tilanteeseen ja suhteessa viestiin. Vaikka osallistuja ei olisikaan kohtaamisen virallinen osapuoli, hän voi silti seurata keskustelua joko tarkoituksella tai sattumalta. (Goffman 1981: 3, 131–132.) Tällaiset henkilöt ovat Goffmanin (1981: 132–133) mukaan ratifioimattomia osallistujia, kun taas ratifioidut osallistujat ovat viestin vastaanottajia. Osallistumiskehikko on jatkuvassa liikkeessä, sillä tilanteeseen osallistuvien roolit muuttuvat osapuolten vuorojen vaihdellessa ja merkitysten muodostuessa osallistujien yhteistyönä (Seppänen 1997: 156, 162; Huotari ym. 2005: 42). Kehikkoa mukaillen diskurssintutkimuksessa osallistuminen ymmärretään myös sijoittuneina käytäntöinä, joista käydään jatkuvasti neuvottelua muuttuvissa keskustelukonteksteissa (Koivisto ym. 2023: 24).

Sosiaalinen media on mahdollistanut julkisen keskustelun käymisen lähes kaikille, ja käyttäjät voivat yhä useammin määritellä itse rajan yksityisen ja julkisen välillä (Laaksonen & Matikainen 2013: 195; Lehti & Eronen-Valli 2018: 161). Somealustat ovat avoinna laajoille ihmisjoukoille, jolloin kulloinenkin media- ja viestintäalusta luo affordanssiensa pohjalta omanlaisen ja monimutkaisen osallistavan tilanteen, jossa julkaisu voi saada tai olla saamatta vastauksia yleisöltään (Koivisto ym. 2023: 24). Näillä alustoilla on tavallisesti suuria ihmisjoukkoja, jotka lukevat julkaisut, mutta eivät reagoi niihin. Digitaalisen keskustelututkimuksen tutkijat ovat kuitenkin erimielisiä sen suhteen, onko somessa ollenkaan ratifioimattomia osallistujia. Joka tapauksessa tekstimuotoisen digitaalisen vuorovaikutuksen puitteissa kommentoijat eivät ole tarkkailijoista samalla tavalla tietoisia kuin aktiivisista osallistujista. (Koivisto ym. 2023: 25.)

Keskustelunalyysi on empiirinen lähestymistapa, jossa kiinnitetään huomio vuorovaikutuksen kokonaisuuden kannalta merkittäviin rakenteellisiin yksityiskoh-
tiin (Laaksonen & Matikainen 2013: 206). Sen on todettu soveltuvan puhutun vuoro-
vaikutuksen lisäksi verkkokeskusteluiden tutkimiseen (ks. mts. 207). Lähestymista-
vassa otetaan huomioon sekä kielen muodot että kielellä toimimisen tavat. Keskustelu
on jäsentynyt tietyillä tavoilla, joilla keskustelijat rakentavat yhteistä toimintaansa.
Keskustelunalyysin avulla tutkitaan yhteistoiminnallisuutta ja puheenvuorojen
toimintamekanismeja. Yhteistoiminnallisuus tarkoittaa näkemystä, jonka mukaan
keskustelun merkitykset rakentuvat yhteistyössä. Erityyppisiä keskustelun jäseny-
neisyyksiä tarkastelemalla voidaan tutkia keskustelun rakennetta. Siksi kieli ei ole ero-
tettavissa toiminnan tavoista. (Hakulinen 1997a: 15–17.)

Vuorottelu on keskustelun ydintä (ks. Hakulinen 1997b: 32–33). Puhutussa kie-
lessä synkronista vuorovaikutusta voi ennakoida kielen rakenteista, mikä mahdollis-
taa puheenvuoron vaihtumisen sujuvuuden. Ennustettavuus ja ennakoitavuus eivät
kuitenkaan ole mahdollisia digitaalisessa tekstimuotoisessa vuorovaikutuksessa, sillä
vastaanottaja ei voi ennakoida asynkronisesti tapahtuvaa viestintää. (Koivisto ym.
2023: 9.) Vuoron rakenneyksikköä voidaan tarkastella puhetoimintojen näkökulmasta.
Puheenvuorossa on aina vähintään yksi puhetoiminto eli vuorossa olevan ilmauksen
funktio. Toiminto voi muodostua moninaisista kielellisistä aineksista ja esiintyä lau-
seena tai lausekkeena. (VISK § 1007.) Harjunpään ym. (2020: 919) mukaan puhetoi-
minnot muotoillaan kielen avulla esimerkiksi osoittamaan kysymystä tai samanmie-
lisyyttä, mitkä muut vuorovaikutusosapuolet tunnistavat kyseisiksi toiminnoiksi.
Koko puheenvuoro voi olla muodoltaan ja pituudeltaan lyhyt tai monimutkainenkin
riippuen digitaalisen alustan viestintämahdollisuuksista, ja sisällöltään se voi olla mil-
lainen tahansa (Hakulinen 1997b: 38; Koivisto ym. 2023: 14). Kaikkein merkitykselli-
simpiä paikkoja vuoron rakenteessa ovat sen aloitus ja lopetus (Hakulinen 1997b: 43).
Digitaalisessa vuorovaikutuksessa viesti on yleensä yhteydessä aiempiin, edellistä
puheenvuoroa kaukaisempiinkin vuoroihin (Koivisto ym. 2023: 14).

Vuorovaikutuksen rakenteellisuus viittaa keskustelun puheenvuorojen sisäisen
rakenteen lisäksi keskustelun sekventiaalisuuteen (Raevaara 1997: 75). Raevaaran
(1997: 75) mukaan keskustelun sekventiaalinen rakenne tarkoittaa sitä, että puhetoi-
minnot kytkeytyvät toisiinsa ja muodostavat jaksoja eli sekvenssejä. Nämä sekvenssit
ovat yhteydessä keskustelun vuorottelunormeihin (Hakulinen 1997a: 16). Yksi kes-
kustelun sekventiaalisista rakenteista on vieruspari (Raevaara 1997: 77). Vieruspari
muodostuu kahdesta puheenvuorosta, jotka ovat eri henkilöiden tuottamia. Nämä
vuorot ovat sijoittuneet keskustelussa vierekkäin tai peräkkäin. (Schegloff 2007: 13.)

Vierusparin ensimmäistä puheenvuoroa kutsutaan etujäseneksi ja jälkimmäistä
jälkijäseneksi. Mitkä tahansa kaksi peräkkäistä vuoroa eivät voi olla vieruspari, sillä
etujäsen rajaa seuraavaa vuoroa odotuksenmukaisuuden perusteella. (Raevaara 1997:

76, 84; Schegloff 2007: 13.) Etujäsenen tulee siis aloittaa siirtymä, johon juuri tietynlainen jälkijäsen voi reagoida. Vieruspareja voivat olla esimerkiksi tervehdys ja vastatervehdys, kysymys ja vastaus sekä tarjous ja sen hyväksyminen tai siitä kieltäytyminen. (Schegloff 2007: 13–14.) Odotuksenmukaista jälkijäsentä nimitetään preferoiduksi ja odotuksenvastaista preferoimattomaksi. Esimerkiksi ensimmäiseen kannanottoon vastaava toinen samanniminen kannanotto on preferoitu vaihtoehto, kun taas erimielinen kannanotto on preferoimaton. Tätä luokittelua kutsutaan preferenssijäsenyykseksi. (Tainio 1997: 94.) Puhetoimintoja ei voi kuitenkaan suoraviivaisesti ryhmitellä vieruspareihin ja vierusparien jälkijäseniä preferoiduksi tai preferoimattomaksi, sillä sekvenssit muodostuvat todellisissa keskustelutilanteissa osana laajempaa toimintajaksoa (Raevaara 1997: 84; Tainio 1997: 109). Esimerkiksi kysymyksen avulla keskusteluun pystyy luomaan osallistumisen paikkoja (Raevaara 1997: 88, 92).

Tietyissä sekventiaalisissa ja vuorovaikutteisissa yhteyksissä voidaan sosiaalisten toimintojen toteuttamiseksi ottaa käyttöön multimodaalisia resursseja. Tekstipohjaisessa digitaalisessa vuorovaikutuksessa osallistujat organisoivat toimintaansa erilaisilla grafiikoilla, välimerkeillä ja lisäresursseina esimerkiksi emojeilla ja aiheutunnisteilla. Nämä multimodaaliset resurssit ovat tiivis viestinnän ja vuorovaikutuksen osa digitaalisessa mediassa, jossa viesti voidaan muodostaa kirjoitetun sanallisen kielen ja esimerkiksi emojioiden yhdistelmällä tai pelkästään jommallakummalla. (Koivisto ym. 2023: 19–20, 22.) Resursseista erityisesti emojioidet välittävät emotionaalisia reaktioita ja asenteita, mutta ne liittyvät myös useisiin keskustelutoimintoihin, sillä ne voivat osoittaa muun muassa keskustelunavauksen ja -lopetuksen sekä toisen vuorovaikutukseen osallistujan vuoron hyväksymisen. Ne voivat myös antaa viitteitä kontekstista ja toimia linkkinä keskusteluvuorojen tai tekstin ja kuvan välillä. (Al Rashdi 2018: 119–120, 122–124.) Emojien lisäksi myös välimerkeillä voi ilmaista tunneperäistä asennoitumista (Busch 2021: 8).

Digitaalisessa viestintäkontekstissa osallistuminen ja keskustelu ovat siis monitahoisia ilmiöitä, joihin liittyy vaihtelevia multimodaalisia resursseja ja teknologian affordansseja. Myös tilaan ja aikaan suuntautuminen vaihtelee vuorovaikutukseen osallistujilla digitaalisen ympäristön mukaan. (Koivisto ym. 2023: 20, 31–32.) Vaikka sosiaalisen median avausjulkaisut eivät aina saakaan vastauksia, ne on silti suunniteltu vastaanottajille ja suunnattu sosiaaliseen tilanteeseen, mikä tekee niistä vuorovaikutteisia (Meredith ym. 2021: 7; Koivisto ym. 2023: 15). Tässä tutkimuksessa kirjagrammaajan kirja-arviojulkaisun voi tulkita keskustelun avaavaksi vuoroksi ja sen yhteyteen tulleen aloituskommentin julkaisuun reagoivaksi vuoroksi. Keskustelujen vuorottelun ja sekventiaalisuuden periaatteet toteutuvat Instagramin teknologisten affordanssien puitteissa.

3 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Tässä luvussa esittelen ensin tutkimusaineistoni ja sen keruutavat, minkä jälkeen keron aineiston digitaalisista ja multimodaalisista analyysimenetelmistä sekä analyysinkulusta. Viimeisenä käyn läpi tämän tutkimuksen tekoon ja tutkielmaan liittyviä eettisiä käytänteitä.

3.1 Aineistona kirja-arviojulkaisut ja julkaisujen kommentit

Tutkimuksen aineisto muodostui viiden suomalaisen kirjagrammaajan Instagram-syötejulkaisuina tekemistä kirja-arvioista sekä näistä yhden kirjagrammaajan julkaisujen yhteyteen kirjoitetuista kommenteista. Julkaisut olivat näkyvissä kirjagram-tilien profiileissa, ja ne sisälsivät kirjagrammaajan julkaiseman valokuvan ja sen yhteyteen kirjoittaman tekstin. Jokaiselta kirjagrammaajalta oli aineistossa viisi kirja-arviota, eli yhteensä julkaisuja oli 25 kappaletta. Koko tutkimusaineisto julkaistiin Instagramiin 30.9.–22.10.2022. Kirjagrammaajat julkaisivat kirja-arvioita eri tahtiin, jolloin jokoisen julkaisuväli oli yksilöllinen. Taulukko 1 esittää erikseen aineiston kirjagramtilien julkaisuvälit.

Taulukko 1. Kirja-arvioiden julkaisuvälit tutkimusaineiston kirjagram-tileillä.

Kirjagrammaaja	Viiden kirja-arvion julkaisuväli
A	4.-10.10.2022
B	4.-16.10.2022
C	7.-20.10.2022
D	3.-18.10.2022
E	30.9.-22.10.2022

Valitsin Instagram-tilit siten, että tilien kirjagrammaajilla oli yli 1 500 seuraajaa lokakuussa 2022 – jolloin heidät voi luokitella seuraajamäärän perusteella mikrovai-kuttajiksi (ks. luku 2.1) – ja he julkaisivat syötteeseen melko säännöllisesti syys-loka-kuussa 2022. Ensimmäisen seikan tarkastin lokakuun alussa ja jälkimmäinen selkeni lokakuun aikana. Kirjagram-tilien syötejulkaisujen tuli keskittyä vahvasti kirja- ja lu-kuharrastuksen esiintuomiseen (ks. Jaakkola & Räisä 2021: 57–58). Lisäksi tilien kir-jagrammaajien tuli olla aktiivisia, tunnettuja ja pitkäaikaisia kirjagram-yhteisön jäse-niä. Pitkäaikaisuus tarkoittaa tässä tapauksessa vähintään 1,5 vuotta sisällöntuotantoa. Siinä ajassa kirjagrammaajan voidaan olettaa löytäneen oman tyykinsä tehdä sisältöä ja paikkansa osana yhteisöä. Arkinen aktiivisuus rakentuu syötejulkaisujen lisäksi In-stagram-tarinoista, joita valitut kirjagrammaajat julkaisivat lähes joka päivä tutkimus-aineistoa valikoidessani ja kerätessäni. Tarinoissa kirjagrammaajat kertoivat muusta-kin kuin kirjoihin liittyvästä elämästään ja siten pitivät yhteyttä seuraajiinsa (ks. Campbell & Farrell 2020: 472). Heidän tunnettavuutensa nousikin pitkäaikaisesta ak-tiivisuudesta mutta myös erilaisten kirjagram-yhteisön toimintaa tukevien tempaus-ten, kuten lukupiirien tai erimuotoisten haasteiden, järjestämisestä tai niihin osallistu-misesta. Tunnetuilla kirjagrammaajilla on laaja seuraajakunta, ja vuonna 2022 suoma-laisen kirjagrammaajan pystyi määrittelemään tunnetuksi, kun hänellä oli yli 1 000 seuraajaa. Toki seuraajakunta saattoi koostua täysin muista kuin kirjagrammaajista, mutta kaksi edellistä kriteeriä auttoivat rajaamaan tällaiset kirjagram-tilit aineiston ul-kopuolelle.

Koska tutkimus keskittyy kirja-arvioihin ja niiden yhteyteen tullessiin kom-mentteihin, valitsin tutkittavat kirjagram-tilit edellä mainittujen kriteerien lisäksi tar-kastelemalla julkaisukuvia, kirja-arvioiden sisältöä ja sitä, millaisia kommentteja jul-kaisut saivat. Hain julkaisukuvien sommitelmallisuuteen ja kuvissa esiintyvään ob-jektimäärään variaatiota, jota pystyi kuitenkin analysoimaan tämän tutkimuksen puit-teissa. Määrittävä yhteinen tekijä julkaisukuville oli niiden valokuvagenre, jolloin graafiset arviokuvat rajautuivat aineiston ulkopuolelle. Arviotekstien taas tuli olla lu-vussa 2.2 esitetyn käyttäjälähtöisen kirja-arvion määritelmän kaltainen eli sisältää ai-nakin lyhyen kuvauksen kirjan sisällöstä sekä lukukokemuksen erittelyä. Lisäksi ar-vioissa käsiteltävien kirjojen kirjo toi arvioteksteistä esiin monipuolisesti erilaisia huo-mioita, joten myös arvion kohteena olevat kirjat vaikuttivat osaltaan aineistoa vali-tessa. Arviotekstien sisältö ja niiden kohteena olleet kirjat vaikuttivat valintoihini, koska valintaprosessin aikana suunnittelin tutkivani koko arviotekstiä. Aineistoon tu-tustumisen jälkeen kävi kuitenkin selväksi, että houkuttelevuuden ilmiö esiintyy sel-vimmin kuvassa ja tekstin aloitusvirkkeessä. Ennen tarkempaa tutustumisvaihetta tarkastelin vielä kirja-arviojulkaisujen saamia kommentteja, niiden määrää ja sisältöä, jotta tutkimusaineistossa olisi tekstimuotoista vuorovaikutusta. Tässä vaiheessa en määritellyt kommenttien ominaisuuksia tarkemmin. Näin valikoituivat viisi sopivaa

kirjagram-tiliä ja tilien viisi kirja-arviota. Kirja-arvion kohteena saattoi olla joko kauno- tai tietokirjallisuutta.

Kommenttiaineisto muodostui tutkimusaineistossa jo olleiden kirja-arviojulkaisujen kommenttikenttiä tarkastelemalla ja vertailemalla. Tässä vaiheessa en myöskään kohdentanut huomiota pelkästään kommenttiketjujen aloituksiin, vaan tein havaintoja kaikkien kommenttien tasolla. Varsinkin yhden kirjagrammaajan julkaisut olivat kirvoittaneet kommentteja monipuolisesti ja herättäneet pidempiäkin keskusteluketjuja, joista osaan oli osallistunut useampia Instagramin käyttäjiä kuin vain ketjun aloittaja ja kirja-arvion julkaissut kirjagrammaaja. Verrattuna muiden kirjagrammaajien julkaisukommentteihin kommentteja oli tämän kirjagrammaajan julkaisuissa myös määrällisesti eniten: yhteensä 64 kommenttia. Määrä koostui neljän kirja-arviojulkaisun kommentteista, sillä yhteen julkaisuun ei ollut tullut yhtäkään kommenttia. Tämä kuvailtu tutkimusaineisto sisälsi myös kirjagrammaajan vastaukset kommentoijille. Juuri tämän kirjagrammaajan saamia kommentteja oli kiinnostavaa tarkastella siksi, että jokainen kirja-arviojulkaisu päättyi ennen aiheutunnisteita kirjagrammaajan esittämään kysymykseen, jonka voi tulkita keskusteluun kutsuna ja osallistumismahdollisuuden avauksena (ks. Raevaara 1997: 92). Samaa toistuvaa tapaa ei ollut muilla tutkimusaineiston kirjagrammaajilla. Näiden seikkojen perusteella päädyin valitsemaan analyysin kohteeksi kommentit tältä kyseiseltä kirjagram-tililtä.

Toteutin tutkimusaineiston esikeräyksen loka-marraskuussa 2022 sekä lopullisen keräyksen 12.–14.1.2023. Koska Instagramia käytetään pääsääntöisesti älypuhelimien sovelluksella, keräsin aineiston ottamalla julkaisuista ja kommentteista näyttökuvat omalla älypuhelimelläni, josta siirsin kuvat tietokoneelle. Erittelin näyttökuvat kirjagrammaajakohtaisesti kansioihin sekä vielä niiden sisällä julkaisukohtaisesti alakansioihin. Tämän lisäksi kopioin tietokoneen avulla Instagramista erikseen kaikki julkaisukuvat .docx-tiedostoon. Kopioin myös tekstiosiot sekä julkaisuista että rajaamani aineiston kommenttiosioista kahteen erilliseen .docx-tiedostoon. Täten aineiston ulkoasu säilyi tallessa, mutta kuvia ja tekstejä oli vaivattomampi analysoida.

3.2 Tutkimuksen monimenetelmäisyys

Tutkimusaineistoni on julkaistu sosiaalisen median sovellus Instagramissa, joten aineisto on multimodaalinen ja digitaalinen. Koska kirja-arvioiden ja niiden kommenttien kaltaista digitaalista ja sisäisesti varioivaa aineistoa on hyvä tarkastella monimenetelmäisesti (ks. Paasonen 2013: 41), käytän tutkimukseni analyysimenetelminä visuaalista analyysia, digitaalista retoriikkaa ja digitaalista keskusteluanalyysia, joista

kunkin ansiosta pystyn analysoimaan yhtä Instagramin syötejulkaisuun liittyvää elementtiä: valokuvaa, julkaisutekstiä ja kommentteja. Kaiken kattavana analyysimetodina käytän lähilukua, joka Eymanin (2015: 94) mukaan tarkoittaa tekstin sisäisiin ominaisuuksiin ja merkityksiin keskittymistä ja niiden syvää ymmärtämistä. Teksti merkitsee tässä yhteydessä sekä valokuvaa että multimodaalista kirjoitettua kieltä. Näillä laadullisen aineiston analyysimenetelmillä kasvatan tutkimusaineiston informaatioarvoa tekemällä siitä kiteytettyjä havaintoja (ks. Eskola & Suoranta 2008: 137).

Kirjagrammaajien itseilmaisuus kirja-arviojulkaisuissa on digitaalisen retoriikan puhetta, joka on tuotettu otetun valokuvan ja kirjoitetun tekstin avulla (ks. Harakka & Eronen-Valli 2018: 23). Itseilmaisun lisäksi kirjagrammaajien kielenkäytön funktiona voidaan ajatella olevan houkuttelevuuden rakentaminen kirjagramin avoimessa verkko- ja diskurssiyhteisössä. Tutkimusaineiston kirja-arviojulkaisuja tarkastellessa analyysini rajautui koskemaan julkaisujen alkuvaikutelmaa ja sen houkuttelevuutta. Koska Instagramin syötejulkaisuista näkyy palvelun käyttäjille aluksi vain kuva ja tekstin alku, on selvää, että juuri ne houkuttelevat käyttäjiä pysähtymään, viettämään aikaa julkaisujen äärellä ja tarkastelemaan niiden sisältöä (ks. Hänninen 2023: 82).

Valokuva ja sanallinen kieli ovat Seppäsen (2005: 128) mukaan erilaisia järjestelmiä semioottisesti. Tämän tutkimuksen aineistossa ne esiintyvät peräkkäin: ensin valokuva ja sitten sanallinen kieli. Vaikka ne ovat erilaisia järjestelmiä, tutkimusaineistossa ne tukevat toisiaan merkitysten muodostamisessa. Kun Instagramin käyttäjä selaa syötettään, hän näkee kuvajulkaisuista ensimmäisenä kuvan ja toisena sen alla alkuosan julkaisun tekstistä. Tässä ilmenevät Instagramin teknologiset affordanssit, jotka eivät salli tekstin esiintymistä ennen kuvaa eivätkä näytä automaattisesti koko tekstiä, jos se on pitkä. Affordanssit siis sekä mahdollistavat julkaisukuvien ensisijaisuuden että rajoittavat julkaisutekstien näkyvyyttä (ks. Hutchby 2001: 447–448). Julkaisutekstin ensimmäisestä kappaleesta näytetään syötteessä aluksi enimmillään noin 1,5 riviä. Tähän tilaan saattaa mahtua osaksi tai kokonaan ensimmäinen tai useampiakin virke, riippuen niiden pituudesta ja kunkin Instagram-käyttäjän laitteeseen asetetusta tekstin fontista ja fonttikoosta. Käyttäjä voi halutessaan napauttaa tekstin näkyviin kokonaisuudessaan.

Kuvaa ja arviotekstin alkua analysoimalla rakentuu kokonaiskäsitys alkuvaikutelman houkuttelevuuden keskeisimmistä keinoista, joita on todennäköisesti rakennettu sekä tietoisesti että tiedostamatta. Analyysi kohdentui kuvissa tehtyihin paradigmaattisiin valintoihin sekä aloitusvirkkeiden retorisiin keinoihin ja keinoista muodostuvaan retoriseen jännitteeseen. Nämä tuottavat kirja-arviojulkaisuihin merkityksiä, joiden voi katsoa houkuttelevan Instagram-käyttäjiä kyseisten julkaisujen pariin. Paradigma tarkoittaa merkkijoukosta valittuja yhteyteen sopivia merkkejä, jotka muodostavat syntagman eli merkkien välisen suhdekokonaisuuden (Seppänen 2005: 127). Tässä tutkimuksessa merkit ovat valokuvan semioottisia materiaaleja eli esineitä ja

muita havaittavissa olevia fyysisiä materiaaleja, jotka kantavat sosiaalisen merkityksen ja vuorovaikutuksen muotoja (ks. Ledin & Machin 2018: 3-4).

Analyysin alkuvaiheessa listasin julkaisukuvien kaikki semioottiset materiaalit ja tunnistin niistä yleisimmin käytetyt, jotka esitän taulukossa 2. Kaikki tyypillisimmät materiaalit eivät esiinny kaikissa aineiston kuvissa, mutta ne toistuvat aineistossa 3–5 kirjagram-tilillä. Joissakin tutkimusaineiston kuvissa on Instagramin mahdollistamana lisänä hyperlinkki toisiin Instagram-tileihin, mutta jätin linkit analyysin ulkopuolelle, sillä niitä ei voinut luokitella kuvan semioottisiksi materiaaleiksi.

Taulukko 2. Kirja-arviokuvien tyypillisimmät semioottiset materiaalit.

Semioottinen materiaali	Kokonaistoistuvuus
fyysinen arviokirja	22
huopa/viltti/peite	13
huonekasvi	9
kuppi/muki	6
Julkaisujen kokonaismäärä	25

Arvioitavan kirjan kansikuva näkyy jokaisessa tutkimusaineiston julkaisukuvassa. Taulukon 2 *fyysinen arviokirja* tarkoittaa, että valokuvassa esiintyy konkreettisenä esineenä kirja, josta julkaisun tekstiarvio kertoo. Tämä eroaa julkaisukuvista, joissa arviokirjan kansikuva esitetään välillisesti puhelimesta, joka on esineenä valokuvassa. Fyysinen arviokirja löytyy kuitenkin lähes kaikista aineiston julkaisuista. Arviokirja ei silti ole koskaan kuvan ainut näkyvä semioottinen materiaali: esimerkiksi huovat, huonekasvit ja kupit esiintyvät monissa kuvissa. Tällaisia samankaltaisia materiaaleja on tunnistanut myös Jaakkola (2019: 39) Instagramin asetelmatyyppisistä kirja-arviokuvista, ja hän mainitsee esimerkiksi kahvi- ja teekupit sekä kukat. Lisäksi Jaakkolan (mp.) mukaan samalla julkaisijalla voi olla kuvasta toiseen toistuvia elementtejä, minkä tunnistin yleiseksi myös oman tutkimukseni aineistosta.

Materiaalien tunnistamisen jälkeen tutkin niiden erilaisia yhteenkietoutumia, eli sitä, millaisia merkityksiä ne rakentavat yhdessä. Julkaisukuvia tarkastellessa hyödynsin erityisesti visuaalisen analyysin lähestymistapaa, joka keskittyy esimerkiksi objektien, värisävyjen ja valokuvan rajausten välittämiin merkityksiin (ks. esim. Ledin & Machin 2018). Olennaista oli tarkastella, miten materiaalit representoivat lukemista, lukijaa, lukukokemusta ja itse arvion kohteena olevaa kirjaa, sillä nämä kertovat kulttuurista ja käytetyistä houkuttelun keinoista. Semioottiset materiaalit ovat ideologisia, joten myös niitä esittävät valokuvat välittävät ajatuksia, arvoja ja identiteettejä (Ledin & Machin 2018: 39). Jokaisella tutkimuksen kirjagrammaajalla on toisista erottuva oma kuvatyylinsä, jolla hän rakentaa tunnistettavaa ja siten houkuttelevaa kerrontaa (ks. Jaakkola & Räisä 2021: 56).

Jotta analyysi olisi selvärajainen julkaisun tekstin suhteen, rajasin sen kattamaan ensimmäisen virkkeen tai virkemäisen ilmaisun. Yleensä virke määritellään ison alkukirjaimen ja pisteen, kysymys- tai huutomerkin väliseksi tekstirakenteeksi, mutta sosiaalisessa mediassa varsinkaan virkkeen päättävät välimerkit eivät aina ole tekstin tyylin tai viestintäkulttuurin mukaisia (VISK § 864; ks. Koivisto ym. 2023: 22). Väli-merkkejä saatetaan myös osin korvata emojiilla tai emojiit voivat liittyä virkkeeseen muilla tavoin (ks. Al Rashdi 2018). Vaikka virkkeen muoto voi siis olla erilainen, se on kuitenkin tunnistettavissa virkkeeksi. Siksi käytän tässä tutkielmassa kaikista kirja-arviojulkaisut aloittavista ilmaisuista sanaa *aloitusvirke*.

Aloitusvirkkeiden retorinen jännite syntyy sanastollisista ja sisällöllisistä tehokeinoista eli retorisista keinoista, joita analysoin digitaalisen retoriikan näkökulmasta. Tutkimusaineiston saattoi olettaa sisältävän näiden keinojen käyttöä, koska aineisto muodostui yhdestä arvioivasta tekstilajista, johon liittyy arvioijan omia mielipiteitä. Tunnistin retorisia keinoja käsittelemällä aloitusvirkkeiden kielellisiä piirteitä, kuten persoonamuodon, verbien, tunteisiin vetoavien sanavalintojen ja emojiiden käyttöä. Niiden pohjalta tein myös päätelmiä aloitusvirkkeiden laajemmista retorisista strategioista. Hyödynsin tässä analyysiosiossa digitaalisen retoriikan lähteiden lisäksi muun muassa Ison suomen kieliopin verkkoversiota (= VISK). Koska alkuvaikutelma koostuu kahdesta elementistä, tutkin julkaisukuvaa ja aloitusvirkettä myös rinnakkain. Vertasin tekemiäni havaintoja keskenään ja pyrin löytämään parhaiten edustavat alkuvaikutelmat, jotka sisältävät aineiston tyypillisimpiä piirteitä.

Tutkimusaineiston kommentteja lähemmin tarkastelemalla ja tutkimuskysymyksen tarkentuessa yhteisöllisyyden rakentamisen ilmiöön rajasin analyysin koskemaan ainoastaan julkaisuihin tulleita aloituskommentteja, jotka olivat aloittaneet keskusteluketjuja. Aloituskommentteja tutkimalla keskityin vuorovaikutuksen aloitukseen, sillä vuorovaikutus toteutuu vasta kun kielellisessä yhteistoiminnassa on vähintään kaksi osapuolta (ks. Helasvuo ym 2014: 12–13). Aloituskommenttien tutkimusmenetelmäni pohjaa digitaaliseen keskusteluanalyysiin, jonka avulla multimodaalisia viestejä voidaan analysoida vuororakenteisista yksiköistä käsin (ks. Koivisto ym. 2023: 9). Vuoro erottuu siis osiksi, joista kullakin on oma funktionsa (Hakulinen 2016: 127). Tutkimuksessani itse puheenvuorot eli kommenttiviestit hahmottuvat Instagramin tarjoamien affordanssien pohjalta: kommentit ovat teknologisesti aseteltuja ja toisistaan erottuvia. Analyysissä keskityin tutkimaan ja luokittelemaan aloituskommenttien puhetoimintoja, jotka olivat yhteydessä kirja-arviojulkaisuun. Puhetoiminto tarkoittaa kielellistä tekoa, jolla on jokin tehtävä (ks. Raevaara 1997: 77). Nämä toiminnot kertovat vuorovaikutuksen rakenteellisyydestä ja siitä, mihin kommentoijat suuntautuvat keskustelussa (ks. Hakulinen 1997a: 16).

Kirja-arviojulkaisun ja kommenttien yhteyden analysointia varten tarkastelun kohteena olivat aloituskommenttien lisäksi myös arviojulkaisut kokonaisuuksina,

sillä aloituskommenttien saattoi olettaa olevan vahvasti yhteydessä kulloiseenkin julkaisuun. Aloituskommentteja on neljän kirja-arviojulkaisun ohessa yhteensä 28 kappaletta. Sisällytin tästä lukumäärästä analyysiin ne aloituskommentit, joihin oli reagoitu siten, että kommentti oli saanut sanallisen vastauksen. Sanallisissa vastauksissa vuorovaikutusteko oli nähtävissä selvemmin kuin pelkässä kommentin tykkäyksessä, jota onkin vaikeampi analysoida digitaalisen keskustelunanalyysimenetelmän perusteella (ks. Koivisto ym. 2023: 23). Lisäksi analyysistä rajautui pois aloituskommentti, jonka yhteys oli tulkittavissa vahvemmin toiseen aloituskommenttiin kuin itse kirja-arviojulkaisuun. Siksi lopullinen analysoitujen aloitusvuorojen määrä oli 24 kommenttia. Näihin jokaiseen oli sanallisen vastauksen lisäksi reagoitu myös tykkäyksellä, mitkä voi katsoa keskustelua jatkaviksi vuorovaikutusteoksiksi.

Keskustelunanalyysissa tarkastelun ja kiinnostuksen kohteena ovat käytänteet ja toiminnot, joiden kautta sosiaalinen vuorovaikutus rakentuu ja joiden avulla vuorovaikutusta jäsenetään (Harjunpää ym. 2020: 898). Tämän ajattelutavan mukaisesti olin kiinnostunut siitä, miten kirja-arviojulkaisuihin kommentoineet jäsentävät vuorovaikutusta ja osoittavat suuntautumistaan kirjagrammaajan julkaisuun. Pohjasin vuorovaikutuksen analyysini tähän sekvenssijäsennykseen (vrt. Raevaara 1997: 91). Kirjoitettuja kirja-arvioita ja aloituskommenttien puhetoimintoja vertaamalla etsin ja tunnistin vierusparityyppejä, joista tässä tutkielmassa käsittelen kahta yleisintä.

Keskusteluntutkijana pyrin tekemään kulttuurisesti yleispäteviä havaintoja, joita pystyin perustelemaan rinnakkaisilla huomioilla (vrt. Hakulinen 1997a: 17). Tein huomioitani sekventiaalisuudesta ja puhetoimintojen kielellisistä piirteistä Ison suomen kieliopin verkkoversion perusteella. Emojien tulkintani taas pohjasi keskustelunanalyttisen tutkimustiedon lisäksi myös Emojipediaan, sillä emojeille ei ole olemassa tieteellisiä yksilökohtaisia määritelmiä, jotka olisivat universaalissa käytössä.

3.3 Tutkimuksen eettisyys

Konsteniuksen (2020: 159) mukaan kielentutkijalla on suuri vastuu tutkimuksensa eettisyydestä, johon ovat vaikuttaneet myös nykYTEknologian aikaansaamat uudet viestintäkeinot. Tutkimukseni tarkoituksena ei ole arvostella kirjagram-yhteisöä eikä yksittäisiä henkilöitä, vaan pyrkiä ymmärtämään yhteisössä rakentunutta toimintaa. Tutkimusaihe on lähellä minua, sillä olen itsekin kirjagrammaaja. Asemani kirjagram-yhteisön jäsenenä antoi hyvät lähtökohdat tutkimukselle, sillä ymmärsin jo valmiiksi kirjagrammaajien toimintaa ja sen perusteita ja variaatioita sekä kirjagram-yhteisön vuorovaikutuksen paikkoja Instagramin kehityksessä. Oma kirjagram-tuntemukseni auttoi esimerkiksi aineistonvalinnassa ja -rajauksessa ratkaisevasti, sillä minun ei nyt

tarvinnut tutustua alusta lähtien kirjagram-yhteisön jäseniin, vaan tietoa oli karttunut jo pitkään ennen tutkimuksen aloittamista. Pyrin säilyttämään asemiani mahdollisimman objektiivisena tutkijana tutkimalla julkaisuja tunnetuilta kirjagrammaajilta, joiden kanssa en kuitenkaan ole ollut läheisesti ja tiiviisti tekemisissä.

Digitaalisesta ympäristöstä kerätty tutkimusaineisto sisältää eettisiä haasteita (Konstenius 2020: 177–179). Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan kerännyt aineistoa ja siihen liittyviä henkilötietoja suoraan tutkittavilta, sillä ne olivat saatavilla sosiaalisessa mediassa (vrt. Aineistonhallinnan käsikirja 2024a). Instagram-julkaisut ovat kokonaisuudessaan vain Instagramia käyttävien ihmisten saavutettavissa, mutta kyseinen sosiaalisen median alusta on kuitenkin hyvin yleinen ja suosittu (ks. luku 2.1). Instagram-käyttäjä voi suljetun alustan sisällä määritellä tilinsä yksityiseksi tai julkiseksi, joista ensimmäisessä tapauksessa tilin sisällön näkevät vain käyttäjän hyväksymät henkilöt, kun taas jälkimmäisessä tapauksessa kuka tahansa instagrammaaja voi tarkastella tilin sisältöä.

Tutkimusaineistoni oli kokonaisuudessaan sosiaalisen median julkista aineistoa, joten sen tutkimuskäyttöön ei tarvinnut pyytää suostumusta aineiston tuottajilta (ks. Kosonen ym. 2018: 119). Yleisiin eettisiin periaatteisiin kuuluu kuitenkin tutkittavien informointi, sillä se lisää tutkimuksen läpinäkyvyyttä (Aineistonhallinnan käsikirja 2024a). Informoin kirjagrammaajia tutkimuksesta Instagramin yksityisviestikanavan avulla ja pyysin heidän hyväksyntäänsä tutkimukselle 26.1.2023 ja 30.1.2023. Sain jokaiselta kirjagrammaajalta hyväksynnän yksityisviestitse. Tämän jälkeen jaoin heille linkin laatimiini tutkimustiedotteeseen ja tietosuojailmoitukseen, joissa erittelin tutkimusrekisterin ja henkilötietojen käsittelykäytäntöjä (vrt. Aineistonhallinnan käsikirja 2024a). Lähestyin kirjagrammaajia oman kirjagram-tilini kautta, mikä todennäköisesti auttoi saamaan heiltä hyväksynnän tutkimukselleni.

Tutkimusaineistossa olevia kommentoijia oli huomattavasti suurempi määrä kuin kirjagrammaajia. Tämän vuoksi levitin heille tietoa tutkimuksesta yhteistyössä sen kirjagrammaajan kanssa, jonka julkaisujen kommenttikentät olivat osa tutkimusaineistoa. Linkki tutkimustiedotteeseen ja tietosuojailmoitukseen oli julkisesti näkyvissä kirjagrammaajan Instagram-tarinoissa 24 tuntia 29.1.–30.1.2023 ja profiilissa vähintään kolme viikkoa 29.1.2023 alkaen. Ei kuitenkaan ollut varmaa, tavoittiko informointi tutkimusaineiston kommentoijia, sillä tietoja ei lähetetty suoraan kommentoijille, ja tiedon leviämiseen vaikuttivat sosiaaliselle medialle tyypilliset affordanssit ja algoritmit sekä myös aikaan ja paikkaan liittyvät ulottuvuudet. Siksikin hyvät eettiset aineiston säilytys-, käsittely- ja raportointikäytänteet olivat tärkeitä. (Ks. Kosonen ym. 2018: 119.)

Yksityisen ja julkisen rajan häilyessä digitaalinen tutkimusetiikka kiinnittää usein huomiota käyttäjien kuvitellun yksityisyyden tai yksityisyyden kokemuksen suojeluun (Laaksonen & Matikainen 2013: 195; Konstenius 2020: 181). Vaikka henkilön

oma Instagram-tili olisikin yksityinen ja suljettu, julkisen tilin julkaisuun jätetty kommentti näkyy kaikille, mitä Instagramin käyttäjä ei aina välttämättä tule ajatelleeksi. Tämä oli huomioitava tutkimusta tehdessä. Kirjagrammaajien kirja-arviot ja niiden yhteyteen kirjoitetut kommentit eivät kuitenkaan lähtökohtaisesti ole arkaluonteisia, vaikka sisältävätkin usein henkilökohtaisia kokemuksia ja mielipiteitä. Täten niiden paljastumisesta ei koidu merkittävää haittaa. (Ks. Aineistonhallinnan käsikirja 2024b.)

Tutkimusaineistoa analysoidessa käsittelin sitä sekä suurin tunnistetiedoin että pseudonymisoiduilla kooditunnisteilla. Pseudonymisointi oli suojaustoimi sekä aineiston henkilötiedoille että analyysin objektiivisuudelle, ja sen prosessissa poistin tutkittavien tunnisteelliset tiedot ja korvasin ne koodinimillä (ks. Aineistonhallinnan käsikirja 2024b). Kirjagrammaajien kohdalla pseudonymisoinnin toteuttaminen palveli vain ensimmäistä syytä, koska heidän julkaisutyylinsä olivat jo käyneet minulle tutuiksi ja tunnistetietoja olisi ollut työlästä poistaa jokaisesta näyttökuvasta. Siksi analysoin kirja-arviojulkaisuja suurilta osin suurin tunnistetiedoin. Sen sijaan kommentoijien kohdalla molemmat pseudonymisoinnin suojaustoimet toteutuivat. Osa kommentoijista oli toisia kirjagrammaajia ja osa kirjagram-yhteisön ulkopuolisia Instagram-käyttäjiä, joten kaikkien kommentoijien osalta päädyin pseudonymisoimaan aineiston jo rajatessani analyysin aloituskommentteihin ja luokitellessani puhetoimintoja, jotta tutkittavien henkilöllisyydet eivät vaikuttaneet analyysiini.

Nimesin kirjagram-tilit kirjaimin A-E ja tilien kirja-arviojulkaisut numeroin 1-5, jolloin esimerkiksi A-tilin ensimmäisen kirja-arviojulkaisun koko koodinimeksi tuli A1 ja E-tilin viimeisen julkaisun koodinimeksi E5. Valitut aloituskommentit olivat vain yhden kirjagram-tilin julkaisuista, minkä vuoksi ei ollut tarpeellista yksilöidä tiliä vaan pelkät julkaisut ja kommentit. Julkaisua tarkoittava koodi on kirjain J, jota täydentää julkaisun järjestysnumero. Aloituskommenttia tarkoittava koodi taas on kirjain K, jota täydentää sen yksilöivä numero. Esimerkiksi viidennen julkaisun viides aloituskommentti on koodinimeltään J5_K5. Instagramin algoritmit vaikuttivat siihen, missä järjestyksessä viestikentän kommentit näkyivät, kun keräsin tutkimusaineiston. Viestikentän järjestys ei siis välttämättä vastannut kommenttien julkaisujärjestystä.

Poistin näyttökuvina esitetyistä aineistoesimerkeistä kaikkien julkaisun yhteydessä näkyvien Instagram-tilien nimet henkilötietoja suojellakseni. Sosiaalisen median aineistojen kohdalla henkilötietojen poistamisen ei voi kuitenkaan katsoa täysin takaavan sitä, etteikö tutkittavia ja aineistoa voisi löytää Instagramista. (Ks. Kosonen ym. 2018: 120–121.)

4 ANALYYSI JA TULOKSET

Tässä luvussa analysoin tutkimukseni kirja-arviojulkaisuja ja näihin julkaisuihin tulleita aloituskommentteja. 4.1-luvussa vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen (Millaisin visuaalisin ja kielellisin keinoin Instagram-käyttäjiä houkutellaan kirjagrammaajien kirja-arvioiden pariin?) tarkastelemalla kirja-arviojulkaisujen alkuvaihtelun houkuttelevuuden keinoja. 4.2-luvussa taas analysoin aloituskommenttien vuorovaikutuskäytänteitä suhteessa kirja-arviojulkaisuihin, mikä vastaa tutkimuksen toiseen kysymykseen (Miten kommenttiketjujen aloitusvuorot rakentavat yhteisöllisyyttä suhteessa kulloiseenkin kirja-arviojulkaisuun?). Analyysini tueksi esitän aineistoesimerkkejä, joista kirja-arviojulkaisuja havainnollistan Instagram-näkymän mukaisena kuvana ja julkaisujen aloitusvirkkeet sekä aloituskommentit esitän sitaatteina. Jokaisen alaluvun päätän yhteenvedon analyysin tuloksista.

4.1 Henkilökohtaisuus houkuttelevan alkuvaihtelun keskiössä

Tarkasteltavien kirja-arviojulkaisukuvien paradigmaattiset valinnat ovat merkittäviä houkuttelevuuden kannalta, sillä ne puhuttelevat julkaisun tarkastelijaa ja nostavat arviokirjan kuvan tärkeimmäksi elementiksi. Julkaisujen tekstiosoiden alussa houkuttelevuus luodaan retorisella jännitteellä, jonka sävy on kokemuksellinen. Nämä seikat luovat ja ylläpitävät kirjagrammiin liittyvää itseilmaisun arviokulttuuria. Seuraavia aineistoesimerkkejä havainnollistan ensin kuvalla koko kirja-arviojulkaisun syötenäkymästä sellaisena kuin se näyttäytyy Instagram-käyttäjälle alkuvaihtelun osalta. Koska kuva näkyy Instagram-käyttäjälle ennen tekstiä, analyysijärjestyksessäkin kuva käsitellään ennen tekstiä. Analyysin selventämiseksi jokaisesta aineistoesimerkistä esitetään erikseen kirja-arviojulkaisun ensimmäinen virke.

Tyypillisesti julkaisun kuva esittää kirja-arvion keskeisimmän objektin, kirjan. Vaikka fyysistä arviokirjaa ei esitettäisikään, kirja-arvion genreä tuetaan aina jollakin fyysisellä kirjalla. Tämä on nähtävissä esimerkistä 1, jossa arvioitavan teoksen kansikuvan taustalle on aseteltu avonainen kirja. Tässä kontekstissa avoin kirja on symboli, joka nostaa arvioitavan teoksen esiin ja kertoo kuvan katsojalle, että julkaisu on kirja-aiheinen (ks. Ledin & Machin 2018: 3, 44–46).

1) Kirja-arviojulkaisu B1.

tykkäävät

Unpopular opinion ?

... lisää

Kuvan keskiössä on avoimen kirjan päälle asetettu puhelin, jonka näytöllä näkyy *Daisy Jones & The Six* -kirjan kansikuva. Avoinna olevan kirjan poikki ja puhelimen alta on asetettu kulkemaan valonauha. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy ruskeasävyinen lankakerä ja neulos. Vasempaan yläreunaan taas on asetettu ruskeasävyinen pöytätabletti sekä muki, jossa on juomaa. Mukin oikealla puolella on vaalea villa-

huopa, joka reunustaa avointa kirjaa sen oikealta puolelta. Kuvassa on myös väripilkkuina kolme vaahteranlehteä, ja kaiken kuvausrekvisiitan alta näkyy tummanruskeita puulankkuja.

Tutkimusaineistokuvien paradigmaattisissa valinnoissa toistuu arviokirjan kehystäminen muilla objekteilla, ja se näkyy hyvin myös esimerkissä 1, sillä arviokirjan kansikuva näkyy valokuvan keskellä. Kuvatekniset rajaukset on tehty siten, että osa semioottisista materiaaleista rajautuu osaksi pois kuvasta, mikä lisää esimerkin 2 visuaalista kiinnostavuutta (ks. Ledin & Machin 2018: 44). Nämä rajautuvat elementit tuovat kuvaan tilan tuntua ja avoimuutta (ks. mts. 52). Vain avoin kirja, puhelin ja vaahteranlehdet ovat kokonaan näkyvissä. Lisäksi arviokirjan kansikuvassa on ihmisen kuva, mikä osaltaan vetää katsojan huomion puhelimeen (ks. mts. 54). Näin ollen rajausten voi katsoa etualaistavan kirjoja visuaalisesti ja tuovan syksyn vuodenaikana selvästi esiin.

Visuaalisten valintojen lisäksi B1-julkaisukuvassa etualaistetaan kirjoja myös toisistaan eroavilla materiaaleilla. Esimerkin 1 objektien voi tulkita luovan miellelyhtymiä lämpöisyydestä, joka assosioidaan usein myös syksyyn vuodenaikana. Kirjavien vaahteranlehtien lisäksi syksyistä tunnelmaa kuvaan luovat muutkin lämpöisyyttä aikaansaavat asiat: teejuoma, huopa, lankakerä ja neulos. Kolme jälkimmäistä ovat pehmeitä materiaaleja. Tässä kontekstissa pehmeät ja luonnonmateriaalit voidaan liittää rauhan ja lämmön mielikuviin (ks. Ledin & Machin 2018: 98, 152). Siksi ne rakentavat kuvaan rauhoittumisen ja hyvinvoinnin merkityksiä. Samalla juuri nämä paradigmaattiset objektivalinnat luovat kuvaan kodikkuutta, mikä taas voidaan yhdistää myös yksityisyyteen. Ledinin ja Machinin (mts. 128) mukaan luonnonmateriaalit mielletään autenttisiksi, mikä tässä tapauksessa tasapainottaa objektien keinotekoisista asetelmaa. Kuvan semioottisista materiaaleista vain muki ja puhelin eivät varmasti ole luonnonmateriaaleja, mutta mukissa olevan teejuoman avulla sekin liittyy osaksi luonnonobjektien joukkoa. Nämä luonnonobjektit muodostavat syntagmaattisen kokonaisuuden, joka nostaa joukosta eroavan puhelimen esiin ja saa kuvan katsojan kiinnittämään juuri tähän objektiin erityistä huomiota.

Rauhoittumisen ja hyvinvoinnin merkitykset korostuvat esimerkissä 1 kuvaan luodun intensiivisen tunnelman tähden. Julkaisukuva on vahvasti tumma- ja lämminsävyinen, mikä viittaa tunteellisuuteen ja runsauteen (ks. Ledin & Machin 2018: 50). Runsaus tulee siis ilmi sekä objektien määrästä että värisävyistä. Runsauden ja tunteellisuuden Instagram-käyttäjä voi assosoida esimerkiksi yleisemmin lukemisen kulttuuriin. Rauhoittumisen lisäksi kirjojen parissa myös eläydytään tunteella, sillä kirjat ovat usein yhteydessä lukijan omiin tuntemuksiin (Jokinen 1999: 237). Eläytymällä lukija voi samastua, innostua, rentoutua ja saada uusia kokemuksia ja elämyksiä (Heinonen ym. 2023).

Kuten edellä on esitetty, esimerkissä 1 arviokirjaa on etualaistettu paradigmaattisilla valinnoilla. Tämä arviokirjan etualaistaminen jatkuu myös julkaisun aloitusvirkkeessä. Aloitusvirke on lyhyt mutta sisältää vahvaa retoriikan käyttöä.

2) Aloitusvirke B1.

Unpopular opinion ?

Esimerkissä 2 B1-julkaisun aloitusvirke on lyhyt retorinen kysymys, joka toimii samalla sekä väitteenä että samanmielisyyden odotuksena (ks. VISK § 1705). Sisällöltään se viittaa mielipiteeseen, joka kysymysmuotoisena hakee vahvistusta yleisöltä. Aloitusvirkkeen kysymysmerkki on tavallisesta poiketen valkoinen emoji, ja sanat sen edessä on lihavoitu. Teksti on näiltä osin erilainen aloitusvirkkeessä kuin sen jälkeen tekstin jatkuessa. Poikkeavilla tekstuaalisilla piirteillä aloituksesta on tehty epätavallinen, tehokas ja huomion kiinnittävä. Raskaampi fontti on yksi otsikon ominaispiirteistä (Ledin & Machin 2018: 76), ja siksi aloitusvirkkeen voi tulkita kertovan otsikkomaisuuden avulla tulevasta tekstin sisällöstä ja luovan näin odotuksia kirja-arviolle. Aloitusvirkkeen lyhyys toimii siis retorisenä keinona, sillä virke on ytimekäs ja iskevä, jopa fraasimainen. Koska julkaisutekstistä näkyy esimerkissä 1 vain kaksi sanaa, voi Instagram-käyttäjä olettaa, että tämän aloituksen jälkeen tekstissä on riviväli, mikä lisää aloitusvirkkeen otsikkomaista olemusta. Samantapaisia ytimekkäitä aloituksia on nähtävissä osasta muistakin tutkimusaineiston arviojulkaisuista.

Lisäksi, vaikka julkaisun teksti on muuten kirjoitettu suomeksi, aloitusvirke on kirjoitettu englanniksi. Niinpä tekstin alussa on käytetty tyylikeinona myös koodinvaihtoa, joka Gumperzin (1982: 97–98) mukaan on diskurssi-ilmiö ja yksi kontekstualisoinninkin keinoista. Koodinvaihdolla on jokin sosiaalisesta konventiosta johtuva funktio, joka muodostuu kulloisessakin kontekstissa ja määrittelee viestintätilannetta (Gumperz 1982: 131–132; Lappalainen 2009: 137). Funktioita tai ainakin tulkintoja voi tilanteesta riippuen olla useita (Gumperz 1982: 84, 97–98; Kalliokoski 1995: 5). B1-julkaisussa koodinvaihdon funktion voi katsoa olevan tehokeino, jolla kiinnitetään Instagram-käyttäjän huomio.

Unpopular opinion kääntyy suomeksi epäsuositukseksi tai epätavalliseksi mielipiteeksi. Näin se esittää sisällön henkilökohtaisena kokemuksena. Se myös rakentaa linkin kuvan ja tekstin välille: kirjagrammaajan mielipide arvion kohteena olevasta kirjasta näyttäytyy epätavallisena muiden mielipiteisiin verrattuna. Samalla aloitusvirke ilmaisee vastakkainasettelua, joka on tulkittavissa retoriseksi keinoksi. *Daisy Jones & The Six* -teos on saanut kirjagram-yhteisössä positiivista huomiota, joka tunnetaan yhteisössä laajasti, ja siksi esimerkin 2 aloitusvirke asettuu vasten tätä arvion sävyä. Koska aloitusvirke ohjaa tekstin lukijan tulkintaa ja osoittaa asennoitumista ottamalla kantaa arvion kohteena olevaan kirjaan, virke on myös affektiivinen (ks. VISK § 1707).

Retorinen kysymys puhuttelee sen lukijaa epäsuorasti ja houkuttelee Instagram-käyttäjää pohtimaan, mitä epäsuosittu mielipide tarkoittaa tässä B1-julkaisun tapauksessa, ja pitääkö kysymyksen väite paikkansa.

Esimerkin 2 aloitusvirke luo myös mielikuvan kirjagrammaajan omasta autenttisuudesta lukukokemuksesta. Autenttisuus on osa itseilmaisua ja henkilöbrändin rakentamista (ks. Hänninen 2023: 105, 107). Itseilmaisulla esitetään mielipiteitä ja näkökantoja sekä pyritään vaikuttamaan muiden ajatuksiin ja mielipiteisiin (Lehti & Eronen-Valli 2018: 163). Autenttisuus tekee sisällöntuotannosta houkuttelevan ja samastuttavan, minkä vuoksi sen voi olettaa olevan toimintalogiikkana ja retorisenä strategiana mikrovaikuttajilla. Autenttisella itseilmaisulla kirjagrammaaja pyrkii rakentamaan yhteenkuuluvuuden tunnetta julkaisun tarkastelijan ja itsensä välille (ks. Lehti & Eronen-Valli 2018: 163). (Ks. Vakkuri 2021.)

Kokonaisuudessaan kirja-arviojulkaisu B1:n kuva ilmaisee julkaisun arviogenerää ja lukemiseen liittyviä merkityksiä. Aloitusvirke taas toimii julkaisua tarkastelevalle Instagram-käyttäjälle tekstiin johdantelevana ja sen lukemiseen houkuttelevana aloituksena. Sen retorinen jännite syntyykin sekä aloitusvirkettä korostavista tekstuaalisista tehokeinoista että sen sisällöllisen merkityksen luomista mielikuvista. B1-julkaisun koko houkutteleva alkuvaikutelma koostuu näin ollen kuvan tarjoamista rauhoittumisen ja hyvinvoinnin merkityksistä sekä koodinvaihdolla luodusta retorisesta kysymyksestä, johon liittyy julkaisun autenttinen ja kokemuksellinen luonne.

Kirja-arviokuvat voivat sisältää myös henkilökohtaisemmiksi miellettyjä objekteja kuin esimerkin 1 kuva tarjoaa katsojalleen. Esimerkin 3 kuvassa näkyvät oletettavasti sekä kirjagrammaajan käsi että hänen kirjahyllynsä. Kirjat ja niiden lukeminen katsotaan yleisesti yksityiseksi, kodin piiriin kuuluviksi asioiksi (Jaakkola 2019: 36), ja siksi oman kirjahyllyn näyttäminen kuvassa tekee esimerkin 3 julkaisukuvasta vahvemmin henkilökohtaisen kuin edeltävän julkaisuesimerkin kuva on.

3) Kirja-arviojulkaisu C3.

tykkäävät

Mulla oli monta päivää kunnon lukujumi, jonka sain lopulta taltutettua tällä Kat... lisää

Tässä esimerkin 3 kuvassa käsi on nostanut ylös *Maneesin laidalla* -kirjan, jonka etukansi näkyy kuvan katsojalle. Taustalla on valkoinen kirjahylly, jossa on kirjoja lasiovien takana. Eräällä kirjahyllyn tasolla on kirjojen edessä myös lasinen kynttiläastia, jossa vaikuttaa säilytettävän tuikun lisäksi kirjanmerkkejä. Julkaisukuvan objektien määrä on yhtäältä runsas – kirjahylly on täynnä kirjoja – ja toisaalta kuitenkin pelkistetty, sillä kuvassa on vain kolme erottuvaa pääobjektia: käsi, kirja ja yhdeksi semi-oittiseksi kokonaisuudeksi rakentuva kirjahylly esineineen.

Kuvatekniset rajaukset on tehty tässä aineistoesimerkissä siten, että kirjan kansi näkyy kokonaisuudessaan, mutta toiset semioottiset materiaalit eli kirjahylly esineineen sekä käsi rajautuvat osaksi pois kuvasta. Tämä vahvistaa arviokirjan asemaa kuvan keskiössä. Kirjahyllyn ovenkarmit asettuvat kuvassa kulkemaan nostetun kirjan takana keskeltä pystysuoraan. Kirjan ja kirjahyllyn pystysuorat ja päällekkäiset linjat tehostavat mielikuvaa objektien välisestä yhteydestä, minkä voi tässä kontekstissa yhdistää luovuuteen (ks. Ledin & Machin 2018: 59). Instagram-käyttäjä asettuu katsomaan näitä objekteja epämuodollisesta lähtökohdasta käsin.

Kuvan ottaja on tuonut julkaisukuvaan syvyyttä tarjoamalla kuvan katsojalle etu- ja taka-alan. Ledin ja Machin (2018: 54) puhuvat yksilöllistämisestä, jossa valokuvassa yksi henkilö on nostettu esiin ympäristöstä esimerkiksi asettelulla. Tämä aiheuttaa efektiin, joka vetää kuvan katsojaa lähemmäs kyseistä henkilöä (mp.). Tätä yksilöllistämisen ajatusta voi kirja-arviojulkaisun kontekstissa soveltaa myös esineisiin: etualalla oleva kirja on tehty näkyväksi selvemmin kuin taka-alalla olevat kirjat, mikä saa katsojan kohdistamaan huomionsa ensimmäisenä juuri tähän yksilöityyn kirjaan. Kirjaa myös pitelee henkilö, mikä vahvistaa tämän objektin merkityksellisyyttä (ks. mp.). Nämä seikat lisäävät arviokirjan merkityksellisyyttä, sillä kirja-arviojulkaisun genressä ihmisten läsnäolo kuvissa on vähäistä (vrt. mts. 56). Etuala nousee siis tärkeämmäksi kuin taka-ala. Kirjahyllyssä olevat kirjat ovat kauempana katsojasta, ja niistä näkyvät vain selät. Tällöin kirjahylly kirjoineen sulautuu taustaksi taka-alalle. Esimerkin 1 tapaan esimerkki 3 siis etualaistaa arviokirjan. Nämä esimerkit eroavat kuitenkin syntagmaattisilta kokonaisuuksiltaan, sillä esimerkissä 3 syntagma syntyy kirjahyllyn ja arviokirjan välille, eli kuvassa arviokirja sisällytetään syntagmaan toisin kuin esimerkissä 1. Esimerkin 3 syntagma tekee kuitenkin arviokirjan kuvan näkyvimmäksi elementiksi sommittelulla, jossa kuvan taka-ala tukee etualaa.

Kirjat ja oletettavasti myös kirjahylly ovat luonnonmateriaaleja. Kuten esimerkissä 1 myös esimerkin 3 kuvassa luonnonmateriaalit välittävät rauhan merkityksiä. Kuvan materiaalit ovat kuitenkin kovia, minkä voi tässä yhteydessä tulkita ilmaisevan tietynlaista kotiin ja järjestykseen liittyvää vakauden tunnetta (ks. Ledin & Machin 2018: 97, 127). Näin kuvan rauha saa arkisemman sävyn. Objektien määrän ilmentämä pelkistys luo kuvaan tilan tuntua, mikä C3-julkaisun kontekstissa vahvistaa miellelyhtymiä arkisuudesta (ks. mts. 49). Lisäksi kuva on vaaleasävyinen ja valoisa, joten siitä puuttuu esimerkin 1 lämpöisyyden merkitys niin värisävyistä kuin materiaaleista. Esimerkin 3 värikkäin osuus tulee kirjoista. Rauhan ja vakauden merkitysten rinnalle nouseekin kontrastina värikkyyden herättämä eloisuuden merkitys (ks. mts. 50), joka linkittyy julkaisukuvassa nimenomaan kirjoihin. Hyllyillä oleva tavaramäärä ja eri päin ladotut kirjat taas tuovat kuvaan dynaamisuuden tunnetta (ks. mts. 113).

Esimerkki 3 välittää henkilökohtaisuutta arkisen kotiympäristön lisäksi myös kuvaan osallistuvalla kädellä. Käsi tuo kuvaan henkilökohtaisuutta ja tietynlaista pehmeyttäkin, sillä se on oletettavasti kuvan ottajan ja samalla kirjagrammaajan oma käsi. On myös todennäköistä, että kirjahylly esineineen on hänen. Tällöin se kertoo kuvan katsojalle esimerkiksi kirjagrammaajan henkilökohtaisista mieltymyksistä. Tämä henkilökohtaisuuden vahva läsnäolo kuvassa rakentaa siihen aitouden merkityksen. Aitous taas liittyy autenttisuuteen, jota käsitellään enemmän esimerkin 2 yhteydessä.

Esimerkin 3 kuvan lisäksi myös sen aloitusvirke on vahvasti henkilökohtainen, mikä on tyypillistä tutkimusaineistossa. Virke alkaa omistuselauseella, jossa omistajana on kirjagrammaaja itse (ks. VISK § 895).

4) Aloitusvirke C3.

Mulla oli monta päivää kunnon lukujumi, jonka sain lopulta taltutettua tällä Katariina Kotilan esikoiskirjalla Maneesin laidalla.

Omistuslauseen habitiiviadverbiaali *mulla* (ks. VISK § 986) on 1. persoonassa, ja sen puhekielinen muoto rakentaa eetosta eli vaikutelmaa tekstin kirjoittajan luotettavuudesta: puhekielimäisellä aloituksella kirjagrammaaja lähentää suhdettaan muihin Instagram-käyttäjiin (ks. Lehti & Eronen-Valli 2018: 165–166). Lauseke *kunnon lukujumi* ilmaisee vahvaa jumiutunutta tilaa, jossa tekstin kirjoittaja eli kirjagrammaaja ei ole pystynyt lukemaan totutulla tavallaan. Lukujumi on monille lukuharrastajille tuttu termi ja olotila, ja sitä tuntemattakin ilmauksen merkitys on melko vaivattomasti pääteltävissä sen arkisuuden vuoksi. Olotilan ilmaiseminen kutsuu etenkin muita lukuharrastajia samastumaan tilanteeseen ja antaa vaikutelman, että kirjagrammaajalla on yhteistä heidän kanssaan (ks. Harakka & Eronen-Valli 2018: 18). Termin voi nähdä kantavan negatiivista konnotaatiota, jolla tekstin lukijalle esitetään ongelmatilanne. *Monta päivää* korostaa ahdinkotilan kestoa.

Esimerkin 4 omistuslausetta seuraavassa sivulauseessa esitetään ongelmatilanteen ratkaisu. *Sain taltutettua* sisältää semioottisen metaforan, joka kielikuvana pohjautuu ”kahden asian osittaiseen samankaltaisuuteen” (TEPA-termipankki s.v. *metafora*). Sanana *taltuttaa* merkitsee Kielitoimiston sanakirjan (KS s.v. *taltuttaa*) mukaan esimerkiksi rauhoittamista, tyyntymistä ja kesyttämistä. Määritelmän yhteydessä oleva esimerkki liittyy verbin hevosiin: ’taltuttaa villiintynyt hevonen’ (mp.). Verbi assosioituu siis vahvasti hevosten kanssa toimimiseen. Kirja-arvion kohteena olevan teoksen kansikuvassakin on hevonen, mikä yhdessä teoksen nimen kanssa viittaa siihen, että kyseessä on hevosteksti. Näin ollen metafora luo mielikuvallisen linkin sekä julkaisun kuvaan että arvion kohteena olevaan kirjaan. Se vetoaa kirja-arviojulkaisun tarkastelijan älyyn, sillä metaforisena verbi sallii yhtäaikaista erilaiset kielelliset merkitykset (ks. TEPA-termipankki s.v. *metafora*).

C3-julkaisun aloitusvirke on kokonaisuudessaan imperfektissä, mikä kertoo sitä lukevalle tilanteen jo tapahtuneen. Imperfektin kytkee tarkastelun näkökulman menneeseen (VISK § 1531), ja aloitusvirkkeen retorinen jännite luodaankin menneen kokemuksen kertomisen avulla. Kokemuksen näkyväksi tekeminen lisää tämän aineisto-esimerkin alkuvaikutelman henkilökohtaisuutta, jolloin rakentuu autenttisempi vaikutelma.

Kirja-arviojulkaisu C3:n kuvaa ja aloitusvirkeä yhdistää siis etenkin henkilökohtaisuus, jolla kirjagrammaaja rakentaa autenttisuutta ja suhdetta julkaisun yleisöön. Alkuvaikutelman houkuttelevuus syntyy kuvan tarjoamista arkisuuden, vakauden ja aitouden merkityksistä sekä aloitusvirkkeessä kerrotusta kokemuksesta. Aloitusvirke on analyysin valossa narratiivinen, kokemuksellinen ja informatiivinen,

minkä voi nähdä alkuvaikutelmaa rakentavana retorisena strategiana. Tekstin lukevalle Instagram-käyttäjälle syntyy mielikuva arviokirjan sopivuudesta juuri lukujumin poistamiseen. Mäntysen (2006: 68) mukaan ongelmanratkaisun rakenteet voivat yhdistyä esimerkiksi kontekstiin ja diskurssiyhteisöön, mitkä tässä tapauksessa tarkoittavat erityisesti koko kirja-arviojulkaisua ja sen julkaisuyhteyttä kirjagram-tilillä sekä Instagramin muita lukuharrastajia.

Pääsääntöisesti tutkimusaineiston julkaisukuvat keskittyvät tuomaan esiin luke-
miskulttuuria ja lukemiseen liittyviä merkityksiä. Kuitenkin useampi kirjagrammaaja tuo joissakin arviokuvissaan esiin myös arvion kohteena olevaan kirjaan liittyviä merkityksiä. Esimerkki 5 on sommitelmallisuudeltaan yhtenevä esimerkin 1 kanssa, mutta esimerkin 5 kuva sisältää tiiviimmän semioottisten materiaalien välisen yhteyden juuri arviokirjaan.

5) Kirja-arviojulkaisu D2.

tykkäävät

🌟 Kirja, jota rakastin lapsena. 🌟 ...

lisää

Esimerkki 5 on esimerkin 1 tapaan asetelmakuva, jonka objektit on ainakin suurilta osin aseteltu kuvaan juuri valokuvaamista varten. Kuvan taustana on huopa,

jonka päällä kuvan yläreunassa on vaaleanpunainen pyöreämuotoinen koristetyyny. Kuvan keskellä on vinoon aseteltu *Pikku prinsessa* -kirja. Kirjan, tyynyn ja huovan laskosten alta pilkottaa punasävyinen pöytätabletti. Tabletin reunalla koristetyynyn vieressä on kynttiläastia, jossa on sytyttämätön tuikka. Kirjan vieressä huovan päällä mutkittelee valkoinen helminauha, jonka päät eivät kohtaa toisiaan.

Tässäkin aineistoesimerkissä osa semioottisista materiaaleista jää osaksi kuvan ulkopuolelle tai peittyy muilla objekteilla, sillä huopa ja koristetyyny eivät näy kokonaisina, ei myöskään huovan, tyynyn ja kirjan alle jäävä pöytätabletti. Yhden näkyvimmistä rajoista esimerkin 5 kuvaan luo kuitenkin valo. Kuvaan osuu suoraa valoa, joka halkoo vinosti kirjan poikki ja jättää kuvan vasemman puolen varjoon. Kirkas valo saa kuvan näyttämään optimistiselta, ja toisaalta varjokohdat voi tulkita pidättyväisemmiksi (Ledin & Machin 2018: 46, 81). Tällä valon tekemällä rajauksella on merkittävä vaikutus siihen, että tarkastellessaan kuvaa Instagram-käyttäjä kiinnittää huomionsa ensimmäisenä kirjaan, jonka kirjagrammaaja on lähtökohtaisestikin asettanut kuvan keskelle. Myös muut objektit kehystävät kirjaa, joten esimerkin 5 voi katsoa etualaistavan arviokirjaa aiempien aineistoesimerkkien tavoin.

Esimerkin 5 julkaisukuvassa olevien koristetyynyn, huovan ja kynttilän voi katsoa välittävän kuvan katsojalle pehmeiden ja lämpöisyyden mielikuvia, jotka samalla myös luovat kuvaan rauhoittumisen, kiireettömyyden ja mielihyvän merkityksiä (ks. Ledin & Machin 2018: 97). Nämä merkitykset assosioituvat myös hyvinvointiin, johon voi tässä valokuvausympäristössä yhdistää myös kirjan. Helminauha taas rakentaa kuvaan ylellisyyden merkitystä, johon voi osaltaan kytkeä runsauden ja rikkauksien mielikuvat (ks. KS s.v. *helmi, rikkaus*).

Kuvateknisenä seikkana on huomionarvoista, että kuvassa on selvästi nähtävissä kuvankäsittelyfiltteri eli suodatin, jolla kuvaan on tehty hieman rakeisuutta ja muutettu kuvan värisävyjä vastaamaan enemmän toisiaan. Näin sävyistä tulee enemmän murrettuja. Haalennetut värisävyt viestivät pehmeitä mielialoja (Ledin & Machin 2018: 50), mikä tukee kuvasta välittyvää rauhoittumisen merkitystä. Esimerkin 5 kirjagrammaajalle filtterin käyttäminen kuvissa on ominaista kirjan genrestä huolimatta, ja rakeisuus kertookin tässä yhteydessä kuvan vapaamuotoisuudesta (ks. mts. 60). Se luo osaltaan taiteellista vaikutelmaa, joka mahdollisesti houkuttelee Instagram-käyttäjiä viipymään D2-julkaisun äärellä. Filtterin käytöllä kirjagrammaaja voi myös tuoda esiin omaperäistä tyyliään, jolla hän pyrkii erottumaan muista kirjagram-tileistä ja luomaan tietynlaista tunnelmaa kuviinsa (ks. Jaakkola 2019: 39). Suodattimen avulla romantisoidaan esimerkin 5 tunnelmaa, sillä filtteri pehmentää kuvaa.

Esimerkin 5 kuvassa toistuvat vaaleat ja punaisen eri sävyt. Vahvasti värikylläinen objekti – tässä tapauksessa kirja, jonka kansi on kuvan värikylläisin elementti – viestii iloa ja energiaa (ks. Ledin & Machin 2018: 50). Se taas luo katsojalle mielikuvan kirjasta elämyksenä. Punakantiseen *Pikku prinsessa* -teokseen ovat assosioitavissa sekä

kuvan hempeät värisävyt että teoksen viereen aseteltu helminauha. Nämä kolme kuvan paradigmaattista merkkiyksikköä siis kietoutuvat yhteen syntagmaksi, jonka ytimessä on kirja, sillä helminauha ja värisävyt ovat kirjaa varten tehtyjä paradigmaattisia valintoja: ne voi nähdä viittauksena kirjan nimessä olevaan prinsessa-sanaan ja prinsessaan liittyviin miellelyhtymiin. Ledinin ja Machinin (mts. 49) mukaan värin on mahdollista toimia linkkinä erilaisten elementtien välillä. Tässä aineistoesimerkissä vaaleat sävyt luovat mielikuvaa puhtaudesta ja viattomuudesta linkkinä *Pikku prinsessa* -teokseen. Punainen väri taas kertoo vahvoista tunteista. Esimerkin 5 helminauha on valkoinen, joka vasten kirjan nimeä on jälleen assosioitavissa viattomuuteen.

Kuvan pehmeiden värisävyjen ja semioottisten materiaalien tunnepitoiset merkitykset tukevat julkaisun aloitusvirkettä, jolla ilmaistaan myös vahvaa tunnetta. Kahden edellisen aineistoesimerkin tapaan se välittää tietoa kirjagrammaajasta itsestään ja hänen suhteestaan arvion kohteena olevaan teokseen.

6) Aloitusvirke D2.

✦ Kirja, jota rakastin lapsena. ✦

Esimerkin 6 aloitusvirke alkaa sanalla *kirja*. Se luo heti linkin kuvaan, sillä sanan konkreettinen tarkoite näkyy kuvassa. Vaikka virkkeessä ei puhuttaisikaan juuri kyseisestä kirjasta, jo esineenä tarkoite täsmää. Virke jatkuu kirja-sanaan viittaavalla relatiivipronominilla, minkä jälkeen se sisältää mentaalisen rakastaa-verbin, joka kuvaa mielen sisäistä tilaa (ks. VISK § 445). Samalla tämä verbi on affektiivinen, sillä se ilmaisee tunnetta (ks. VISK § 1503). Verbi on yksikön 1. persoonassa, eli virke kertoo kirjagrammaajan omasta tuntemuksesta. Mentaaliset verbit voi nähdä tunteisiin vetoavina sanavalintoina, jotka taas ovat eräs retorinen keino vaikuttaa tekstin lukijaan (ks. VISK § 1503). Tällä keinolla kirjagrammaaja houkuttelee Instagram-käyttäjää lukemaan D2-julkaisun tekstiä pidemmälle.

Kuten aiemmin esitellyt ja analysoidut aloitusvirkkeet myös esimerkki 6 sisältää autenttisen ja henkilökohtaisen kokemuksen, josta Instagram-käyttäjät saattaa kiinnostua. Tämä esimerkin 6 lukukokemus ei kuitenkaan kerro nykyhetkestä, sillä sen verbi on imperfektimuodossa: *rakastin*. Myös *lapsena*-sana viittaa menneisyyteen, kirjagrammaajan lapsuuteen. Lapsuus ja arvioitava kirja taas yhdistyvät etenkin niiden Instagram-käyttäjien mielessä, jotka tunnistavat *Pikku prinsessan* tyttökirjaklassikoksi (ks. Art House 2024). Lapsuuden lukutuntemuksiin palaaminen luo tekstiin nostalgisuutta, mikä nostaa virkkeen affektiivisuuden tasoa. Samalla menneisyyden lukukokemuksen kiteyttäminen tekstin alkuun houkuttelee Instagram-käyttäjää ottamaan selvää, kertooko kirjagrammaaja julkaisun tekstissä teoksen uudelleenlukemisen kokemuksesta ja vastasiko uusi lukukokemus vanhaa.

Aloitusvirkettä kehystää sen molemmin puolin säihkyvä tähtiemoji. Emojissa on kolmen rykelmä tähtiä, joista yksi on suurempi kuin muut kaksi. Yleensä tätä emojiä

käytetään osoittamaan positiivisia tunteita, ja sillä voidaan myös korostaa sanottavaa asiaa (Emojipedia s.v. *sparkles*). Koiviston ym. (2023: 22) mukaan useat emojiit voivatkin vahvistaa sanallista tunneilmaisua, joka tässä tapauksessa kiteytyy mentaaliverbiin. Siten tähtiemojit ovat tiivis osa esimerkin 6 aloitusvirkettä ja sen aikaansaamaa vaikutelmaa. Tähtiemojien luoman kehystyksen ja virkkeen ytimekkään esitystavan myötä aloitusvirke on otsikkomainen. Otsikkomaisuus tekee aloitusvirkkeestä informatiivisen, mikä auttaa Instagram-käyttäjää jäsentämään lukemaansa (ks. myös esimerkki 2).

Edellä esitetyn mukaisesti kirja-arviojulkaisu D2:n alkuvaikutelman houkuttelevuus muodostuu rauhoittumisen, hyvinvoinnin ja ylellisyyden mielikuvamerkityksistä sekä informatiivisesta ja kokemuksellisesta aloitusvirkkeestä, jonka retoriseksi strategiaksi affektiivisuus ja autenttisuus ovat tulkittavissa. Aloitusvirkkeen retorinen jännite rakentuu esimerkin 4 tapaisesti menneen kokemuksen kautta, ja jännitteeseen tuo lisävoimaa vahva affektiivisuuden ilmaiseminen. Sekä kuvaa että aloitusvirkettä yhdistävät lukemisen romantisointi ja itse arvion kohteena oleva kirja.

Koska Instagramissa kuva näkyy katsojalle ensimmäisenä, sanallinen teksti tukee kuvaa ja on kuvalle ikään kuin jatkoa. Kirja-arvion kontekstissa kuvan voi kuitenkin myös nähdä johdattelevan tekstiin. Tutkimusaineiston analyysin perusteella julkaisukuvien paradigmaattiset valinnat yhdistyvät erityisesti rauhoittumisen, hyvinvoinnin ja arkisuuden mielikuviin, jotka kutsuvat Instagram-käyttäjää syventymään tarkemmin koko julkaisuun. Nämä valinnat muodostavat eri tavoin arviokirjaa etualaistavia syntagmoja, joiden voi tulkita esittävän arviokirjat lukemisen lopputuloksena ja nostavan kirja-arvion genren Instagram-käyttäjän näkyville. Aloitusvirkkeen retorinen jännite muodostuu etenkin kirjagrammaajan henkilökohtaisesta ja autenttisesti kokemuksesta, jonka kautta hän tarjoaa Instagram-käyttäjälle tekstin tarkoitteen kirja-arviona sekä arvion lähestymisnäkökulman. Retorista jännitettä tukee usein myös aloitusvirkkeen otsikkomaisuus, sillä Moilasen (2012) mukaan otsikon yhtenä tehtävänä on houkuttaa lukemaan. Kirja-arviojulkaisun kuva ja aloitusvirke luovat yhdessä affektiivisen alkuvaikutelman, jossa houkuttelevuus rakentuu linkittämällä niiden merkitys toisiinsa. Julkaisujen välittämät merkitykset kiertyvät arviokirjan ja lukemiskulttuurin ympärille.

4.2 Yhteisöllisesti myötäilevät puhetoiminnot aloituskommenteissa

Autenttisissa keskusteluissa puheenvuorot ovat usein monifunktioisia ja monitulkin-
taisia (Raevaara 1997: 84), mikä pitää paikkansa myös tämän tutkimuksen komment-
tiaineistossa, sillä monet aloituskommentit sisältävät useampia puhetoimintoja. Seu-
raavissa alaluvuissa tarkastelen 24 aloituskommentin kahta yleisintä puhetoimintoa:
kannanottoa kirjagrammaajan arviotekstissä esiintyvään kirjaan sekä *vastausta* kir-
jagrammaajan esittämään kysymykseen kirja-arvion lopussa. Kannanotto-puhetoi-
minto ilmenee erityisesti sellaisissa kommentteissa, joiden kirjoittajat ottavat kantaa
avausjulkaisun arviokirjaan sen lukeneina. Samalla kannanotot nojaavat kirja-ar-
viojulkaisuun eri tavoin ja ovat vähintään varauksellisesti myönteisiä. Vastaus-puhe-
toiminto taas sisältää kommentit, joissa vastataan kirja-arviossa ilmaistuun kysymyk-
seen. Vastaus näyttäytyy aloituskommenteissa aina jonkinasteisesti myönteisenä,
vaikka se olisikin todellisuudessa kielteinen.

4.2.1 Kannanottaminen kirjan lukijoina

Kirjagrammaajan kirja-arviot voidaan katsoa avausjulkaisuina ensimmäisiksi kannan-
otoiksi, joihin tutkittava kirjagrammaaja ei kuitenkaan pyydä tai vaadi toista lukuko-
kemukseen perustuvaa kannanottoa. Tämän tutkimuksen analyysissä toiset kannan-
otot arvion kohteena olevaan kirjaan ovat kuitenkin yleisiä. Kommenttiaineistoon liit-
tyvät kirja-arviot on esitetty positiiviseen sävyyn.

Kirjagrammaaja ottaa J1-julkaisussa kantaa arviokirjan sisältöön kuvaamalla lu-
kukokemustaan esimerkiksi erilaisilla tunteilla ja teosta luonnehtivilla adjektiiveilla.
Alla olevan esimerkin 7 kannanotossa kommentoija kertoo ensin lukevansa paraikaa
kirja-arviojulkaisun kohteena olevaa kirjaa, minkä jälkeen hän keskittyy ottamaan
kantaa teokseen ja käsittelemään lukukokemustaan.

7) J1_K3: Luen tätä parhaillaan (olen lähes lopussa), ja allekirjoitan ajatuksesi täysin! Eri-
koinen lukukokemus todellakin, ja mukavaa tutustua japanilaiseen kulttuuriin, joka on it-
selleni aiemmin ollut tuntematonta maaperää.

Esimerkissä 7 viitataan kirjaan demonstratiivipronominin partitiivimuodolla
tätä (ks. VISK § 720). Kyseessä on tilanneviittaus, jossa kommenttia edeltävä konteksti
vaikuttaa pronominin tulkintaan (ks. VISK § 1439). Demonstratiivipronominin funk-
tiona on siis viitata kirja-arviojulkaisuun. Kommentti on selkeästi tulkittavissa prefe-
roiduksi jälkijäseneksi, koska se viittaa avausjulkaisuun ja ilmaisee vahvaa samanmie-
lisyyttä. Samanmielisyyys ilmenee etenkin lauseesta *allekirjoitan ajatuksesi täysin*, jossa
possessiivisuffiksi *-si* substantiivissa *ajatuksesi* viittaa etujäsenen kannanottoon ja yk-

sikön 1. persoonan verbimuoto *allekirjoitan* merkitsee tämän kirjagrammaajan kannanoton hyväksymistä (ks. KS s.v. *allekirjoittaa*; VISK § 96). Lauseen adverbi *täysin* taas lisää intensiteettimäärityksenä hyväksynnän vahvuutta, jota lauseen päättävä huuto-merkki korostaa (ks. Kielikello 2006; VISK § 666). Lisäksi seuraavan lauseen adverbin *todella* liitepartikkeli *-kin* osoittaa puheenvuorojen välisen suhteen ja rinnastaa kirjagrammaajan ja kommentoijan lukukokemukset (ks. VISK § 1121). Esimerkin 7 kommentoija siis vertaa avausjulkaisun tekstin sisältöä omaan kokemukseensa kirjasta. Samalla hän kuvailee omaa lukukokemustaan adjektiivien nominatiivimuodolla *erikoinen* ja partitiivimuodolla *mukavaa*.

Joissain tapauksissa toinen kannanotto puolestaan saattaa muistuttaa itsenäistä etujäsentä, vaikka se sekventiaalisesti onkin aiemman kannanoton jälkijäsen. Esimerkin 8 kommentti asemoituu tällä tavalla. Alla olevassa sitaatissa on selvennykseksi esitetty ensin lyhyt ote pidemmästä kirja-arviojulkaisun tekstistä, jossa otekohta esiintyy julkaisun toisen kappaleen ensimmäisenä lauseena. Otteen jälkeen kommentoijan viesti on esitetty kokonaisuudessaan.

8) J1: Tämä oli kyllä virkistävän omalaatuinen lukukokemus!

J1_K5: Tämä oli kyllä aika jännä. Ei hirveän hyvä mutta silti kiinnostava.

Esimerkin 8 avausjulkaisun ote keskittyy lukukokemuksen kuvailuun, kun taas kommentissa arvottavat ilmaisut koskevat enemmän itse arviokirjaa. Kannanotoista on silti havaittavissa yhtäläisyyksiä. Sekä etu- että jälkijäsenen kannanotto ilmaisee verbin imperfektimuodolla *oli*, että sen kirjoittaja on lukenut arvion kohteena olevan kirjan (ks. VISK § 1530). Niin kuin esimerkissä 7 myös esimerkin 8 kommentissa demonstratiivipronomini *tämä* viittaa viestin kontekstiyhteydessä arviokirjaan. Kommentin sävyartikkeli *kyllä* kertoo taas, että kommentoijalla on aiempaa kirjaan liittyvää tietoa, johon hän suhteuttaa kannanottoaan (ks. VISK § 821, § 1214). Tässä kontekstiyhteydessä tämä tieto on peräisin joko kommentoijan omista ennako-oletuksista tai avausjulkaisun kirja-arviosta, jossa myös käytetään samaa sävyartikkelia. Lisäksi kommentissa on kirjaa evaluoivasti määrittäviä adjektiivilausekkeita, joista ensimmäisessä intensiteettiartikkeli *aika* ilmaisee adjektiivin *jännä* kohtalaista vahvuutta (ks. VISK § 603, § 615, § 666). *Jännä* sijoittaa esimerkin 8 semanttisesti positiivisen ja negatiivisen väliin, sillä sen voi katsoa tuovan väljyyttä kannanoton merkitykseen (ks. Nissi 2010: 152, 155, 157). Kommentoija on valinnut subjektiivisesta näkökulmastaan myös arvottavat adjektiivilausekkeet *ei hirveän hyvä* ja *silti kiinnostava*, joilla hän tarkentaa kannanottoaan ja vahvistaa *jännä*-sanana tulkinnan (ks. VISK § 603). Näin kommentoija toistaa kirjagrammaajan kielenaineiksia, mutta ilmaisee kannanottonsa etujäsentä voimakkaammilla adjektiiveilla, kuitenkin toteavaan sävyyn. Jälkijäsen sisältää siis kaksi toteavaa väitelausetta, jotka muistuttavat itsenäistä mielipidettä. (Ks. VISK § 1214.)

Edeltävän esimerkkikommentin tapaan esimerkki 9 ei osoita selvää saman- tai erimielisyyttä, mikä tekee molemmista preferoimattomia kannanottoja. Kuten esimerkki 8 myös esimerkki 9 vaikuttaa itsenäiseltä kannanotolta. Lisäksi esimerkki 9 kertoo syvemmin kirjoittajansa sisäisistä tuntemuksista kuin aiemmat kommenttiesimerkit.

9) J1_K6: Luettu on ja olipa aika oivaltava! Just nyt tuntuu, että voisin ottaa pestin pussitekstien kirjoittajana ja mennä rei'ittämään pääsylippuja keskellä ei mitään olevaan toimistoon.

Kommentin ensimmäisen virkkeen molemmissa lauseissa objekti on nolla-anaforinen, eli sitä ei tuoda ilmi. Tämä viestii siitä, että kyse on samasta tarkoitteesta kuin vierusparin etujäsenessä eli avausjulkaisussa. (Ks. VISK § 1181, § 1431.) Kontekstiyhteydestä onkin tulkittavissa, että näiden lauseiden objekti on arvion kohteena oleva kirja. Kannanottonsa kommentoija ilmaisee varmana tietona väite- ja huudahduslauseessa *olipa aika oivaltava!* (ks. VISK § 887, § 890, § 1590). Esimerkin 9 yhteys avausjulkaisuun käy ilmi nolla-anaforan lisäksi liitteellisestä ja kliittisestä sävyartikkelista *-pa* imperfektimuotoisessa verbissä *olipa*, joka tuottaa lauseeseen päivittelevän sävyn ja lisää väitelauseen affektiivisuutta (ks. VISK § 829, § 834, § 1707, § 1716). Se myös voimistaa kannanoton adjektiivia *oivaltava* (ks. VISK § 834). Kommentoija on siis tuottanut oman mielipiteensä, joka on tulkittavissa jälkijäseneksi samatarkoitteisen objektin ja sävyartikkelin avulla. Kannanotto päättyy huutomerkkiin, mikä esimerkin 7 tapaan kiinnittää huomion mielipiteeseen tehden siitä merkittävän osan puheenvuoroa.

Esimerkin 9 passiivinen aloituslause *luettu on* painottaa perfektimuotoisena kirjan lukemisen lopputulosta (ks. VISK § 1314, § 1534). Passiivilla kommentoijan voitässä kontekstissa tulkita viittaavan itseensä tekijänä, eli viestin kirjoittaja siis tiedottaa lukeneensa kirjan (ks. VISK § 1325). Mainitun kirjan lukeminen on myös aiheuttanut kommentoijalle sisäisen tuntemuksen, josta hän kertoo viestinsä jälkimmäisessä virkkeessä korostaen fokusartikkelilla *just* ja adverbillä *nyt* tuntemuksen tiettyä ajankohtaa, joka sijoittuu kommentin kirjoitushetkeen kirjan lukemisen jälkeen (ks. VISK § 646, § 839). Itse tuntemus ilmaistaan *tuntuu*-vaikutelmaverbillä, joka yhdistyy sivulauseeseen *että*-yleiskonjunktion kautta (ks. VISK § 488, § 812). Sivulauseen konditionaalimuotoinen 1. persoonan verbi *voisin* ilmaisee kontekstiyhteydessään kommentoijan kuvitelmien mahdollisuutta eräinä ajateltavina tekemisvaihtoehtoina (ks. VISK § 1592). Tämä tuntemuksen tarkempi kuvailu kertoo myös arvion kohteena olevan kirjan sisällöstä ja luonnehtii lukukokemuksen vaikutusta, mikä taas tukee kommentoijan kannanottoa.

Siinä missä osa kommentoijien kannanotoista kytkeytyy edeltävään näkemykseen tavalla tai toisella, on jotkin kannanotot tuotettu kokonaan omina, itsenäisinä näkemyksinään. J4-julkaisussa kirjagrammaaja ottaa kantaa esimerkiksi arviokirjan

ajankohtaisuuteen, juoneen, henkilöhahmoihin ja tarinan tapahtumapaikkaan sekä suosittelee teosta luettavaksi. Tämän julkaisun yhteyteen tullut esimerkin 10 kommentti on kuitenkin itsenäinen kannanotto, joka ei kielen tasolla osoita jälkijäsenen merkkejä.

10) J4_K5: Luin tämän juuri itsekin eilen. Mainio nuortenkirja!

Puheenvuoro alkaa substantiivilausekkeella *luin tämän*, jossa imperfektimuodossa oleva verbi *luin* ilmaisee kyseisen tekemisen loppuneen (ks. VISK § 1530). Demonstratiivipronominin genetiivimuoto *tämän* taas viittaa kontekstiyhteydessään tulkittuna avausjulkaisussa käsiteltävään kirjaan (ks. VISK § 720). Niinpä kommentista voi päätellä, että kuten kirjagrammaaja myös kommentoija on lukenut arviojulkaisun kohteena olevan kirjan. Myös liitepartikkeli *-kin* refleksiivipronominissa *itsekin* yhdistää aloituskommentin kirja-arviojulkaisuun (ks. VISK § 729, § 1121). Kokonaisuudessaan lause valmistelee kannanottoa ja siis selittää sitä, miksi kommentoija ottaa seuraavaksi kantaa kirjaan. Esimerkin 10 adjektiivi *mainio* toimii teosta määrittelevän substantiivin *nuortenkirja* etumääritteenä ja luonnehtii samalla kyseistä teosta evaluoivasti (ks. VISK § 603). Huutomerkki tehostaa kannanottoa tehden siitä painokkaan huudahduslauseen, joka ilmaisee kommentin kirjoittajan suhtautumista tarkoitteeseen eli arviokirjaan (ks. Kielikello 2006; VISK § 890). Tämä kannanotto ei sisällä vierusparin jälkijäsenelle tyypillisiä viittauksia etujäseneseen, mikä tekee siitä pelkästään toisen itsenäisen kannanoton, vaikka se sekventiaalisesti onkin jälkijäsenen paikalla.

Edellä esitetyn valossa kommentteissa esiintyvistä kannanotoista suurin osa on kirja-arviossa esitetyn kannanoton jälkijäseniä, mutta jotkin ovat itsenäisiä toisia kannanottoja. Tämän voi katsoa liittyvän kommentoijan valintoihin siitä, rakentaako hän yhteisöllisyyttä yhtymällä kirjagrammaajan kannanottoon vai käsittelemällä kirjaa täysin yksilöllisestä lukukokemuksestaan käsin. Jälkijäseniksi analysoidut kannanotot voivat sisältää itsenäistä kannanottoa muistuttavia piirteitä, eikä niitä sen vuoksi voi useinkaan tulkita preferoiduiksi kannanotoiksi. Aloituskommenttien kannanotot kytkeytyvät kulloiseenkin kirja-arviojulkaisuun erityisesti demonstratiivipronominin, erilaisten partikkelien ja objektin ilmituomattomuuden avulla. Kannanottojen tyypillisiä kielellisiä piirteitä ovat sävypartikkelit, evaluoivat adjektiivit, vaikutelmaverbit sekä imperfektin ja huutomerkin käyttö, joista etenkin adjektiivit tukevat kannanottoa ja sävypartikkelit lisäävät affektiivisuutta (ks. VISK § 1212, § 1707, § 1712). Näkemyksissä ilmenee niin kirjan kuin lukukokemuksen arviointia teoksen lukeneiden kommentoijien toimesta. Osassa kannanotoista esiintyy myös näkemyksen perustelua, mikä onkin niiden rakenteelle ominaista (ks. VISK § 1213). Kaikki kommenttien kannanotot ovat vähintään varauksellisesti myönteisiä, ja näin ne myötäilevät kirjagrammaajan positiivisia kirja-arvioita.

4.2.2 Odotuksiin mukautuminen vastauksissa

Kaikki tutkimusaineiston avausjulkaisujen kysymykset ovat tyypiltään vaihtoehtokysymyksiä, joiden verbialkuisessa kysymyssanassa on liitepartikkeli -ko tai -kö. Sen avulla kysytään, pitääkö lause paikkansa ja hyväksyykö vastaanottaja tämän etujäsenen sisällön. Vaihtoehtokysymykselle ominainen muotoilu rajaa julkaisuun kommentoijien vastausvaihtoehdot myönteiseen tai kielteiseen jälkijäseneseen. (Ks. VISK § 1689.) Etujäsen siis rakentaa tulevaa vuorovaikutusta luomalla odotuksia tietynlaisesta vastauksesta. Jokainen kysymys on kohdennettu julkaisun näkeville Instagram-käyttäjille hyödyntämällä yksikön 2. persoonaa, mikä korostaa etujäsentä keinona siirtää puheenvuoro julkaisun vastaanottajille (ks. Raevaara 1997: 92). Tässä tutkimuksessa vastaus on esitetty tyypillisesti kommentointivuoron alussa väitelauseena, joka kuvaa asiantilaa (ks. VISK § 887).

Seuraavissa esimerkeissä esitetään ensin julkaisussa oleva kysymys ja sen jälkeen kysymykseen vastaava kommentti. Esimerkin 11 etujäsen on verbialkuinen vaihtoehtokysymys, jonka myöntöhakuinen kysymysmuoto *meneekö* luo odotuksen myönteisestä jälkijäsenestä (ks. VISK § 1634, § 1694). Vastaus onkin odotuksenmukainen, jopa odotuksen ylittävä.

11) J1: Meneekö Unelma helposta työstä sun lukulistalle?
J1_K10: Menee 😊

Esimerkin 11 kommentoija on käyttänyt vierusparin jälkijäsenenä minimivastautusta, joka tässä tapauksessa tarkoittaa pelkän kysymysliitteellisen verbin toistoa ilman liitettä: *menee* (ks. VISK § 1680). Myönteisen verbin perässä on emoji 😊, jossa kasvojen suu hymyilee avoimna ja silmät ovat sydämen muotoiset. Tämän emojiin luonteelle on ominaista välittää innostuksen, rakkauden ja ihailun tunteita (Emojipedia s.v. *smiling face with heart-eyes*). Näin ollen esimerkin 11 sydänsilmäinen emoji vahvistaa vastauksen voimakkuutta ja affektiivisuutta ilmaisten kontekstiyhteydessään tulkittuna erityisesti innostusta ja ihastusta, jotka kohdistuvat arvion kohteena olevaan kirjaan ja odotetunlaiseen lukukokemukseen. Vierusparin jälkijäsen on siis preferoitu, ja emojiin välittämien merkitysten vuoksi kommentoijan vastaus on enemmänkin kuin odotuksenmukainen.

Myös esimerkin 12 kysymyssana *oletko* on myöntöhakuinen. Partitiivimuoto *kyseistä kirjaa* tarkoittaa kontekstissaan tulkittuna koko kirjan lukemista, ei vain jonkin osan lukemista siitä. Kuten esimerkissä 11 tässäkin jälkijäsen *oon* alkaa samalla verbillä kuin etujäsen. Puhetoiminto ei kuitenkaan ole niin myönteinen kuin vastaus antaa aluksi ymmärtää.

12) J3: Oletko sä lukenut vielä kyseistä kirjaa?
J3_K1: Oon ekan kappaleen 😊 Pitäisi jatkaa. On taas monta kirjaa kesken 🙋

Raevaaran (1997: 79) mukaan kysymyksenasettelu ohjaa vastauksen laatimista ja sen tulkitsemista. Tässä esimerkin 12 tapauksessa kommentoija mukautuu odotukseen, minkä vuoksi hän aloittaa vastauksensa myönteisellä verbillä. Verbin jälkeen vastauslause jatkuu vielä täydentävillä sanoilla *ekan kappaleen*. Tämä tarkennus lieventää myöntävää vastausta (ks. VISK § 1202). Kokonaisuudessaan esimerkin 12 ensimmäinen lause kertoo, että aloituskommentin kirjoittaja on lukenut arvion kohteena olevasta kirjasta vasta ensimmäisen kappaleen, joka on vain pieni osa arviokirjasta. Lauseen perässä olevan emojin suu hymyilee avoimena ja silmistä tulee naurun kyyneleitä. Tätä 😊-emojia käytetään yleisesti ilmaisemaan, että jokin on hauskaa (Emojipedia s.v. *face with tears of joy*). Esimerkin 12 yhteydessä sen voi käsittää ilmaisevan tragikoomista tilannetta. Seuraavasta lauseesta on tulkittavissa, että kirjan lukeminen on tauolla, mikä vahvistaa emojin välittämää merkitystä.

Lievästä myönteisyydestä huolimatta esimerkin 12 kommentin sisältö ja rakenne viittaavat preferoimattomaan eli kielteiseen jälkijäseneseen. Tainion (1997: 96) mukaan preferoimaton vuoro voikin osaksi muistuttaa preferoitua vuoroa. Vastauslauseen jälkeiset kaksi lausetta jatkavat kommenttia kysymykseen vastaamisesta pois päin ja perustelevat kommentoijan lukutilannetta, jossa hänellä on yhtä aikaa useampi kirja kesken. Kommentoija ei ole siis voinut lukea arvion kohteena olevaa kirjaa, eikä se ole kenenkään syytä. Tällainen olosuhteiden selittely on tyypillistä preferoimattomalle jälkijäsenelle. (Ks. Tainio 1997: 100, 102.) Päättellen 🙄-emojista, jossa apina on peittänyt käsillä silmänsä, tilanne ei ole paras mahdollinen, sillä kyseinen emoji ilmaisee usein naurua, epäuskoa tai ärtymystä (ks. Emojipedia s.v. *see-no-evil monkey*). Emojilla on siis tässä kontekstissa samantapainen tragikoominen merkitys kuin itkunauruemojilla. Molemmilla esimerkin 12 emojilla voi tulkita olevan myös kontekstualisoinnin funktio, sillä ne ohjaavat koko puheenvuoron tulkintaa ja lieventävät kielteisyyttä (ks. Al Rashdi 2018: 120).

Selonteon alussa oleva modaaliverbin konditionaalimuoto *pitäisi* ilmaisee kontekstiyhteydessään suunnitellun jatkamisen välttämättömyyttä (ks. VISK § 1562, § 1592). Lisäksi vastauslauseen jälkeiset lauseet ovat nollapersoonaisia, millä kommentoija yleistää kokemuksensa koskemaan ketä tahansa samassa tilanteessa olevaa (ks. VISK § 1348). Viestin moraalinen selonteko kertoo näin myös laajemmin lukemiskulttuurista: on odotuksenvastaista lukuharrastajille jättää kirjan lukeminen tauolle. Tämän ajatusmallin heijastamisen lisäksi selonteko myös osaltaan rakentaa ja ylläpitää tätä normia. Toisaalta monen kirjan yhtäaikainen lukeminen perustelee keskeneräisyyttä ja taukoa, mutta selittäessään tätä kommentoija myös asettaa tilanteen lukemiskulttuurin kontekstiin ja apinaemojin avulla kyseenalaistaa yhtäaikaislukemisen mielekkyyden siinä.

Kun esimerkissä 12 kirjagrammaaja tiedustelee kirjan lukemisesta, esimerkissä 13 hän taas kysyy yleisemmin kirjan tuttuudesta. Kahden edeltävän esimerkin tapaan

myös tämä esimerkki on myöntöhakuinen vaihtoehtokysymys. Aloituskommentin kirjoittajan vastaus on määritettävissä kysymyksen jälkijäseneksi, mutta kommentoija ei käytä vastauksessaan etujäsenen verbiä kuten esimerkkien 11 ja 12 kommentoijat.

- 13) J4: Onko Vihreän lohikäärmeen risteys sulle tuttu?
J4_K3: Juuri kuuntelemassa!

Lyhydestään huolimatta esimerkin 13 vastaus on monimuotoisempi kuin esimerkin 11 vastaus. Kun esimerkissä 13 kirjagrammaaja kysyy etujäsenenä, onko arviokirja tuttu julkaisun lukeville Instagram-käyttäjille, kommentoija ei anna jälkijäsenenä myöntävää tai kieltävää vastausta. Sen sijaan vastauksen fokuspartikkeli *juuri* nostaa keskiöön lauseen toisen sanan *kuuntelemassa* (ks. VISK § 839). Fokuspartikkelilla kommentoija tähdentää kirjan kuuntelemisen olevan parhaillaan kesken. Partikkeli ei kuitenkaan suoraan käy vastaukseksi verbikysymykseen (VISK § 1689). Niinpä lause kiertää jälkijäsenen liittyvät odotustilat jääden myöntävän ja kieltävän vastauksen väliin. Aloituskommentista on kuitenkin tulkittavissa, että kommentoija tunnistaa arviokirjan, joka on tulossa hänelle tutummaksi äänikirjaa kuuntelemalla.

Tässä luvussa tarkastellut kysymykset ovat vaihtoehtokysymyksiä ja vastaavat niihin vaihtelevat moninaisesti. Kirja-arvioiden lopussa olevien kysymysten tehtävänä on helpottaa vuorovaikutuksen syntymistä, sillä toimintajakso saa keskustelun heti liikkeelle. Ne myös rakentavat yhteisöllistä kulttuuria ohjaamalla kommentoijia puhumaan arvion kohteena olevasta kirjasta. Instagram-käyttäjien vastauksista näkyy selvä orientoituminen avausjulkaisun kysymykseen, mikä ilmenee siinä, miten vastaukset käsittelevät kunkin kysymyksen odotuksia. Esimerkin 12 vastaus-puhetointo on tutkituista aloituskommenteista ainut kielteinen jälkijäsen. Muut vastaukset ovat joko myönteisiä tai kysymyksen odotukset kiertäviä.

5 PÄÄTÄNTÖ

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut diskurssintutkimuksen menetelmin kirjagrammaajien visuaalisia ja kielellisiä houkuttelun keinoja heidän kirja-arviojulkaisujensa alkuvaikutelmissa sekä käsitellyt yhteisöllisyyden rakentumisen näkökulmasta näihin julkaisuihin tulleiden aloituskommenttien puhetoimintoja ja niiden yhteyksiä julkaisuihin. Tutkimustulokset osoittavat, että Instagram-käyttäjät houkuttelevat kirja-arvioiden pariin itseilmauksellista ja kokemuksellista retoriikkaa hyödyntäen. Houkuttelevassa alkuvaikutelmassa arvion kohteena olevaa kirjaa etualaistetaan visuaalisesti ja arviotekstin aloitusvirke sisältää otsikkomaisen retorisen jännitteen. Yhdessä julkaisu kuva ja aloitusvirke luovat lukemiskulttuuria korostavan merkityskokonaisuuden. Kommentoijien aloitusvuorot reagoivat positiivisävytteisiin kirja-arviojulkaisuihin etenkin ottamalla kantaa arvion kohteena olevaan kirjaan tai vastaamalla kirjagrammaajan esittämään kysymykseen. Molemmat puhetoiminnot rakentavat yhteisöllisyyttä tyypillisesti myötäilemällä tai kiertämällä kirja-arvion niille luomia odotuksia. Jälkimmäisessä tapauksessa puhetoiminnot näyttävät vierusparin preferoimattomina jälkijäseninä tai kokonaan itsenäisinä puhetoimintoina.

Tulokset alkuvaikutelmista tukevat Jaakkolan & Räisän (2021: 57–58) havaintoja siitä, että käyttäjäarvostelijat keskittyvät lukukokemuksensa avaamiseen ja ilmentävät myös laajemmin lukemisharrastustaan. Lisäksi suuri osa tutkimusaineistoni alkuvaikutelmista välittää hyvinvointiin liittyviä merkityksiä, joiden voi Jaakkolan ja Räisän (mts. 55–56) tapaan katsoa viittaavan itsestään huolen pitämiseen ja mielenterveyden edistämiseen lukemisen avulla. Toisaalta mielikuvat hyvinvoinnista kertovat myös siitä, että lukemiskulttuuri ja sen ylläpitäminen nähdään hyvänä asiana. Houkuttelevalla alkuvaikutelmallaan kirjagrammaajien voi siis tulkita edustavan tietynlaista elämäntyyliä (ks. mts. 55), joka kytkeytyy tuloksissani hyvinvoinnin lisäksi rauhoittumisen ja arkisuuden mielikuviin. Kirjagrammaajien autenttisuus näyttää

etenkin aloitusvirkkeessä ilmaistun henkilökohtaisen kokemuksen kautta, ja se yhdistettynä arviojulkaisun kuvan arkisuuden merkitykseen vahvistaa autenttisuutta ja siten myös houkuttelevuutta.

Julkisilla kirja-arviojulkaisuillaan kirjagrammaaja avaa vuorovaikutusmahdollisuuden kertomalla omista lukukokemuksistaan ja ottamalla kantaa lukemiinsa kirjoihin. Kommentoijien aloitusvuoroista on havaittavissa, että niiden kirjoittajat ovat perehtyneet kirjagrammaajan arviojulkaisuun ainakin jollakin tavalla ennen sen yhteyteen kirjoittamansa viestin julkaisua. Koiviston ym. (2023: 13) mukaan kielelliset resurssit ylläpitävät vuorottelun yhteyksiä viestivuorojen muotoilussa. Tutkimustulokseni tukevat tätä perustavanlaatuaista huomiota, sillä aloituskommenteissa sekä kannanotot että vastaukset kantavat monenlaisia kielellisiä elementtejä, jotka viittaavat kulloinkin kyseessä olevaan kirja-arviojulkaisuun. Sanojen lisäksi molemmissa puhe-toiminnoissa huutomerkki voi toimia merkityksen vahvistajana ja rakentaa näin osaltaan vuorovaikutusta, mikä onkin Androutsopoulosin ja Buschin (2021: 8) mukaan välimerkeille ominaista tekstipohjaisessa vuorovaikutuksessa. Tulokseni osoittavat, että myös emojiit tehostavat merkityksiä ja ovat tarkoituksellisesti käytettyjä. Digitaalisena affordanssina ne auttavat kontekstin tulkinnessa sekä välittävät ja vahvistavat affektiivisiä merkityksiä, kuten Al Rashdi (2018) on tutkimuksessaan todentanut. Omien tutkimustulosteni mukaan emojiita käytetään myös avausjulkaisuissa aloitusvirkkeen tukena samoista syistä kuin kommenttien aloitusvuoroissa. Niiden käyttö eroaa kuitenkin aloitusvuorojen puhetoimintojen välillä, sillä emojiit ovat yleisempiä vastauksissa kuin kannanotoissa.

Kirjagrammaajan esittämät vaihtoehtokysymykset julkaisujen vastaanottajille kertovat kirjagrammaajan tavoitteesta saada keskusteluyhteys muihin lukuharrastajiin (ks. Koivisto ym. 2023: 25). Koska tutkimieni kommenttien puhetoiminnot ovat yhteydessä kirjagrammaajan kulloiseenkin avausjulkaisuun merkittävilta osin, aloitusvuorojen kommentoijat osoittavat mukautuvansa avausjulkaisussa aktivoituun osallistumiskehikkoon (ks. mp.). Puhetoiminnot myötäilevät avausjulkaisujen luomia keskusteluodotuksia selvästi enemmän kuin esittävät kielteisiä reaktioita, mikä on linjassa Kääntän (2021: 58) saamiin tutkimustuloksiin Twitter-keskustelujen kannanotoista. Puhetoiminnoille on yhteistä se, että ne saavat usein tuekseen perusteluja ja tarkennuksia.

Kokonaisuudessaan tutkimustulokset kertovat kirjagrammaamisen toimintalogikan mukautuvan Instagramin teknologisiin affordansseihin ja alustalla toimimisen yleisiin tapoihin, kuten itseilmaisuun, visuaaliseen viestintään ja yleisösuhteen rakentamiseen (vrt. Jaakkola & Räisä 2021: 65). Kirja-arvion kohteena oleva teos on toistuvasti keskiössä sekä kirjagrammaajien arviojulkaisujen että kommentoijien viestien sisällöissä. Tämä osoittaa, että kirja-arviojulkaisun genrellä ja sen representaatiolla on suuri vaikutus yhteisöllisyyden rakentumisessa. Aloituskommenttien myötäilevä

suuntautuminen arviojulkaisuihin viittaa yhteisöllisen samanmielisyyden korostumiseen sekä yhteisesti jaettuihin toimintanormeihin (ks. Sutton & Douglas 2013: 390; Lehti & Eronen-Valli 2018: 163). Samalla kommentit myös rakentavat yhteisöllisyyttä muodostamalla yhteistä käsitystä kirjoista ja lukukokemuksista. Johtopäätöksenä kirjat ja lukukokemusten jakaminen ovat tärkeitä niin kirjagrammaajille kuin yhteisölliseen keskusteluun osallistuville kommentoijille. Tämä kertoo yhteisestä arvopohjasta.

Tutkimukseni sijoittuu diskurssitutkimuksen kentälle digitaalisen retoriikan ja keskustelun näkökulmista katsoen täydentävänä tutkimuksena, joka antaa sosiaalisesta mediasta ja sen käyttäjistä alustakohtaista syventynyttä tietoa. Genren näkökulmasta tarkasteltuna tavallisten lukijoiden kirja-arvioiden tutkimus vahvistaa tietoa näiden arvioiden tietynlaisista vapaista ilmaisumuodoista Instagramissa alustan affordanssien puitteissa (ks. Jaakkola 2019; Jaakkola & Räisä 2021: 65). Toisaalta tutkimukseni tuo uutta tietoa tavasta, jolla kirjagrammaajien mikrovaikuttajaryhmässä muodostetaan lukemiskulttuuriin ja arviokirjaan liittyviä merkityksiä semioottisilla materiaaleilla arviojulkaisujen valokuvissa ja jolla arviotekstien aloituksista rakennetaan kokemuksellisia ja informatiivisia. Näin ollen tämä tutkimus tekee kirjagrammaamisen ilmiön tutummaksi tutkimusyhteisölle.

Laadullista tutkimusta arvioidaan yleensä etenkin sen tutkimusprosessin luotettavuuden kannalta (Eskola & Suoranta 2008: 210). Valitsin tutkimusaineiston kirjagram-tilit kattavin perustein (ks. luku 3.1), jotta tulokset olisivat luotettavia eikä oma taustani kirjagrammaajana vaikuttaisi tuloksia väärentävästi. Silti esiymmärrykseni yhteisöstä ja sen käytänteistä vaikuttivat tutkimukseen läpileikkaavasti, mikä kuuluu laadullisen tutkimuksen luonteeseen tutkimusta hyödyttävästi (ks. Eskola & Suoranta 2008: 210). Kirjagram-tilejä valitessa seuloin aineiston monien tilivaihtoehtojen joukosta. Yhteisö on viime vuosina kasvanut suuresti, jolloin tuskin kukaan tietää enää kaikkia kirjagrammaajia. Kirjagrammaajien ja sitä myöten kirja-arviojulkaisujen vallinnan voi nähdä onnistuneen, koska jokainen aineiston kirjagrammaaja on jatkanut sisällön tuottamista koko tutkimuksen tekemisen ajan ja kasvattanut seuraajamääriään mikrovaikuttajan määritelmän rajoissa. Tämä kertoo kirjagrammaajien sitoutumisesta yhteisön toimintaan. Aineiston voi katsoa edustavan julkaisuaikavälinsä parhaimmista määrittelemilleni valintakriteereille, mutta se ei tarkoita, etteikö lukuisia hyviä vaihtoehtoja olisi jäänyt aineiston ulkopuolelle.

Kommenttien valintaan vaikuttivat erityisesti keskustelujen monipuolisuus ja määrä sekä kirjagrammaajan esittämät kysymykset julkaisuissaan. Analyysissa olen esittänyt suosituimmat puhetoiminnot, joista *kannanoton* voi tulkita yhdistyvän kirjarvion olemukseen ja *vastaus* taas on enemmän riippuvainen kirjagrammaajan keskustelua avaavasta kysymystyylistä. Kirja-arvioiden sävy oli positiivinen, mikä todennäköisesti vaikutti puhetoimintojen samanmielisyyden ja odotuksenmukaisu-

den esittämistapoihin. Kommenttiaineistoni avausjulkaisut olivat vahvasti yhteydessä puhetoimintoihin, joten erilaiset kirja-arviojulkaisut olisivat saattaneet herättää erilaisia reaktioita. Aineiston kommentit kuitenkin palvelivat tutkimustarkoituksiani ja toivat aloitusvuoroista esiin kommentoinnin ilmiöitä. Jouduin rajaamaan puhetoimintojen analyysin kahteen selkeimpään ja määrällisesti suurimpaan toimintoon, jotta tutkimus pysyi mielekkäänä ja käytettävien tutkimusresurssien puitteissa. Aloitusvuoroista oli silti erotettavissa muitakin puhetoimintoja, jotka jäivät tämän tutkimuksen ulkopuolelle, kuten avausjulkaisun moodeja arvioivat toiminnot.

Visuaalinen analyysi palveli julkaisukuvien tutkimustarkoituksiani hyvin, sillä se tarjosi tarkastelukeyksen visuaaliseen viestintään, joka on Instagramissa toteutettavan houkuttelevuuden ydintä. Tätä analyysimenetelmää pystyin toteuttamaan kaikissa kuvien analysoinnin vaiheissa. Digitaalinen retoriikka taas toimi etenkin aloitusvirkkeiden analyysin alkuvaiheessa retorisen jännitteen löytämisessä, ja siitä oli taustalla hyötyä myös kielellisten piirteiden tarkemmassa analysoinnissa. Visuaalisen analyysin ja digitaalisen retoriikan yhdistäminen tuotti ymmärryksen multimodaalisesta merkityskokonaisuudesta, jossa kuva ja aloitusvirke tukivat piirteillään kirjagrammaajien kirja-arvion genreä ja houkuttelevaa alkuvaikutelmaa. Onnistuin myös soveltamaan keskusteluanalyysia aineiston digitaaliseen kontekstiin, sillä perinteinen ja digitaalinen keskusteluanalyysi tarjosivat yhdessä välineitä sekä vierusparien puhetoimintojen että multimodaalisen kirjoitetun vuorovaikutuksen tutkimiseen. Täten voin todeta, että käyttämäni tutkimusmenetelmät tukivat kattavasti aineistoni analyysia. Nähdäkseni pystyin vastaamaan tutkimuskysymyksiin perusteellisesti ja esittämään analyysia hyvin tukevia aineistoesimerkkejä.

Lisäksi todettakoon, että analyysissa alkuvaikutelmia ei voinut varsinaisesti tyyppitellä, koska tutkimusaineiston kuva- ja aloitusvirkeytylit vaihtelivat ja muodostivat yhdessä monia erilaisia kokonaisuuksia. Tässä näkyy kirjagrammaajien vapaus tuottaa kirja-arvioita omalla luovalla tyylillään. Tutkimustulosten haasteena onkin se, että tutkittavat kirjagram-tilit ovat harrastajien ylläpitämiä, joten jokaista sanaa ja kuvakulmaa on tuskin suunniteltu ammattimaisesti ja houkuttelevuuteen tähdäten. Toisaalta juuri siksi julkaisut ovat tavallisten lukijoiden kokemuksia ja voivat siten houkutella eri tavalla yleisöä kuin tarkkaan kustomoidut mainosjulkaisut tai institutionalisoidut kirja-arvostelut.

Tutkimustulosteni yleistettävyyteen vaikuttaa alentavasti tutkimusaineiston pieni koko. Diskurssintutkimuksessa maailman ei kuitenkaan katsota hahmottuvan tietynlaisiksi perusjoukoiksi, joten yksittäistapausten analysointi oli perusteltua tässä tutkimuskehelyssä (ks. Juhila & Suoninen 2016: 453). Varsinkin puhetoimintoja olisi pitänyt tutkia useammasta julkaisusta ja vertailla eri kirjagrammaajien saamia aloituskommentteja ja niiden reagointitapoja julkaisuihin, jotta keskustelun ilmiöitä olisi voinut yleistää nimenomaan kirjagrammaamisen yhteydessä. Tästä huolimatta katson,

että tutkimukseni kuvaa uskottavasti valitussa aineistossa esiintyviä vaikuttamisen ja vuorovaikutuksen ilmiöitä, sillä tehdyt havainnot olivat selitettävissä kielitieteellisten seikkojen avulla ja saivat tukea muista vastaavanlaisista tutkimuksista (ks. Eskola & Suoranta 2008: 212). Tutkimuksen luotettavuutta paransi runsas perehtyminen taustakirjallisuuteen ja muihin lähteisiin. Tulokset ovat alustakohtaisia, eikä niitä voi täysin toistaa muilla sosiaalisen median alustoilla, sillä multimodaaliset affordanssit ja käytännöt vaihtelevat alustojen kesken (ks. Koivisto ym. 2023: 20).

Diskurssintutkimuksesta saatu tieto tulee aina vääjäämättä osaksi sosiaalisia käytäntöjä niin tutkimuskentillä kuin muutenkin elämässä (Juhila & Suoninen 2016: 456). Tutkimustani voidaan hyödyntää tarkasteltaessa digitaalista itseilmaisua ja vuorovaikutusta sekä sosiaalisen median verkko- ja diskurssiyhteisöjen käytänteitä. Tuloksista voivat hyötyä esimerkiksi kirjojen kustannusala ja kirjagram-yhteisö, sillä tutkimus antaa tietoa käyttäjälähtöisistä kirja-arvioista ja niihin suuntautuneista kommentoinnin ilmiöistä. Koska Suttonin ja Douglasin (2013: 258) mukaan houkuttelu katsotaan vaikuttamispyrkimykseksi, sosiaalisen median vaikuttajat yleisemminkin saattavat saada tästä tutkimuksesta tukea ja ymmärrystä sisällöntuotantotapoihinsa.

Kirjagrammaajia ja heidän muodostamaansa yhteisöä on tutkittu vasta vähän, joten tutkimusaiheita riittää tulevaisuuteen runsaasti. Tässä tutkimuksessa keskityin kirja-arvioiden pariin houkutteleviin keinoihin, mutta kirja-arviojulkaisuissa piilevän houkuttelevuuden voi katsoa olevan monikerroksisempaakin: kirjagrammaajan voi olettaa houkuttelevan myös reagoimaan julkaisuun eri tavoin sekä lukemaan arvion kohteena olevan kirjan. Tämä houkuttelun monikerroksisuuden tarkastelu syventäisi ymmärrystä erityisesti arvioteksteistä. Houkuttelun keinojen tarkoituksellisuutta, syitä ja toteutumista taas voisi tutkia haastatteleamalla kirjagrammaajia.

Instagramin affordanssit ja trendit ovat muuttuvia, mikä muokkaa kirjagram-yhteisön toimintaa ja nostaa esiin uusia multimodaalisia itseilmaisun keinoja. Tutkimusaineistoni keräämisen jälkeen syötekuviin on voinut lisätä taustalle musiikkia, ja alustan kuvapainotteisuus näkyy lisääntyneinä graafisina kuvina, joihin on sijoitettu digitaalisesti tekstiä ja erilaisia grafiikkoja. Myös kirja-arvioita voidaan julkaista sisällytettynä tällaisiin syötekuviin. Kirja-arviojulkaisuista on siis mahdollista tutkia uusia moodeja ja aspekteja. Kirjagram-yhteisön toimintaa ja vuorovaikutusta voisi jatkossa tutkia myös esimerkiksi yhteisössä kiertävien haastejulkaisujen genren näkökulmasta. Lisäksi kirjagram-julkaisujen yhteyteen syntyvistä keskusteluketjuista saisi tutkittua monista näkökulmista digitaalisia vuorovaikutuksen rakenteita, diskurssiyhteisössä syntyviä keskusteluilmiöitä ja yhteisön rakentamaa lukemiskulttuuria.

LÄHTEET

- Aineistohallinnan käsikirja 2024a: Informointi henkilötietojen käsittelystä. – <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistohallinta/tutkittavien-informointi/> 1.5.2024.
- 2024b: Tunnisteellisuus ja anonymisointi. – <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistohallinta/tunnisteellisuus-ja-anonymisointi/> 1.5.2024.
- Al Rashdi, Fathiya 2018: Functions of emojis in WhatsApp interaction among Omanis. – *Discourse, Context & Media* 26 s. 117–126.
- Androustopoulos, Jannis & Busch, Florian 2021: Digital punctuation as an interactional resource: the message-final period among German adolescents. – *Linguistics and Education* 62 s. 1–9.
- Art House: Pikku prinsessa. – <https://arthouse.fi/sivu/tuote/pikku-prinsessa/4043953> 2.4.2024.
- Bahtin, Mihail 1986: *Speech genres and other late essays*. Austin: University of Texas Press.
- Campbell, Colin & Farrell, Justine Rapp 2020: More than meets the eye: The functional components underlying influencer marketing. – *Business Horizons* 63 (4) s. 469–479.
- Dezuanni, Michael, Reddan, Bronwyn, Rutherford, Leonie & Schoonens, Amy 2022: Selfies and shelfies on #bookstagram and #booktok – social media and the mediation of Australian teen reading. – *Learning, Media and Technology* 47 (3) s. 355–372.
- Emojipedia. – <https://emojipedia.org/> 15.2.2024.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eyman, Douglas 2015: *Digital Rhetoric. Theory, method, practice*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Gibson, James J. 2015: *The ecological approach to visual perception*. New York: Psychology Press.
- Goffman, Erving 1981: *Forms of talk*. Philadelphia: University of Pennsylvania press.
- Gumperz, John J. 1982: *Discourse strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hakulinen, Auli 1997a: Johdanto. – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 13–17. Tampere: Vastapaino.
- 1997b: Vuorottelujäsennys. – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 32–55. Tampere: Vastapaino.
- 2016: Lauserakenteet. – Melisa Stevanovic & Camilla Lindholm (toim.), *Keskustelunanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta* s. 122–142. Tampere: Vastapaino.
- Hall, Stuart 1997: The work of representation. – Stuart Hall (toim.), *Representation. Cultural representations and signifying practices* s. 13–74. London: SAGE Publications.
- Harakka, Terttu & Eronen-Valli, Maria 2018: Retoriikka – viestinnällistä vaikuttamista antiikista digiin. – Liisa Kääntä & Eveliina Salmela (toim.), *Näkökulmia viestintätieteisiin. Asiantuntijoiden viestinnästä digitaalisen median mahdollisuuksiin* s. 15–25. Vaasan yliopiston raportteja 9. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Harjunpää, Katariina, Niemi, Jarkko & Sorjonen, Marja-Leena 2020: Keskustelunanalyysi ja vuorovaikutuslingvistiikka – Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä I–V* s. 896–941. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Heikkinen, Vesa & Voutilainen, Eero 2012: Genre – monitieteinen näkökulma. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä, Mikko Lounela & Heikki Voutilainen (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 17–47. Helsinki: Gaudeamus.

- Heinonen, Annakaisa, Luokomaa Sanna & Mäkinen, Elina 2023: Elämymatamalla lukijaksi. – Merja Kuosmanen, Auli Lehtinen, Sanna Luokomaa, Elina Mäkinen, Sanna Rantala, Tiina Siiskonen & Marja-Kristiina Lerkkanen (toim.), *LUKILOKI – Oivalluksia luku- ja kirjoitustaitojen opettamiseen ja tukemiseen*. – https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/EI%C3%A4mysmatkalla_lukijaksi.pdf 7.2.2024.
- Helasvuo, Marja-Liisa, Johansson, Marjut & Tanskanen, Sanna-Kaisa 2014: Johdatus digitaaliseen vuorovaikutukseen. – Marja-Liisa Helasvuo, Marjut Johansson & Sanna-Kaisa Tanskanen (toim.), *Kieli verkossa. Näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen* s. 9–28. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hiidenmaa, Pirjo, Lindh, Ilona, Sintonen, Sara & Suomalainen, Roosa 2023: Johdanto. Tutkimusnäkökulmia lukemisen kulttuureihin. – Pirjo Hiidenmaa, Ilona Lindh, Sara Sintonen & Roosa Suomalainen (toim.), *Lukemisen kulttuurit* s. 7–19. Helsinki: Gaudeamus.
- Hiltunen, Jenna, Ahonen, Arto, Hienonen, Ninja, Kauppinen, Heli, Kotila, Jenni, Lehtola, Piia, Leino, Kaisa, Lintuvuori, Meri, Nissinen, Kari, Puhakka, Eija, Sirén, Marjo, Vainikainen, Mari-Paoliina & Vettenranta, Jouni 2023: PISA 2022 ensituloksia. – Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 49. Opetus- ja kulttuuriministeriö. – <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-949-3> 17.4.2024.
- Hirvonen, Anna 2020: *Pienen vaikuttajan suuri vaikutus. Nuorten kokemuksia mikrovaikuttajien uskottavuudesta sosiaalisessa mediassa*. Pro gradu -tutkielma. Vaasa: Vaasan yliopiston markkinoinnin ja viestinnän akateeminen yksikkö. – <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020103088891> 8.2.2024.
- Huhtamäki, Jukka & Parviainen, Olli 2013: Verkostoanalyysi sosiaalisen median tutkimuksessa. – Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.), *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät* s. 245–273. Tampere: Vastapaino.
- Huotari, Maija-Leena, Hurme, Pertti & Valkonen, Tarja 2005: *Viestinnästä tietoon. Tiedon luominen työyhteisössä*. Helsinki: WSOY.
- Hutchby, Ian 2001: Technologies, texts and affordances. – *Sociology* 35 (2) s. 441–456.
- Hänninen, Markku 2023: *Nuorten aikuisten sosiaalisen median sisällöntuottajayrittäjyys*. Väitöskirja. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto. – <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-4950-9> 30.3.2024.
- Indieplace 2023: Mikrovaikuttajan avulla sitoutat yleisön tehokkaasti. – <https://www.indieplace.fi/mikrovaikuttaja/> 20.4.2024.
- Jaakkola, Maarit 2019: Oman lukukokemuksensa visualisoijat – Käyttäjälähtöiset kirja-arvostelut Instagramissa. – *Kulttuurintutkimus* 36 (3–4) s. 31–44.
- Jaakkola, Maarit & Räisä, Tiina 2021: Kirja-arvostelut alustataloudessa – esimerkkinä käyttäjälähtöiset arvostelut Instagramissa. – *Media & Viestintä* 44 (2) s. 45–68.
- Jokinen, Arja 2016: Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö* s. 249–265. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi 2016: Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö* s. 267–310. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Kimmo 1999: Kirjallisuuden lukeminen ja elämykselliset totuudet. – Sari Näre (toim.), *Tunteiden sosiologiaa 1 – Elämyksiä ja läheisyyttä* s. 229–243. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Jokinen, Veera 2022: Kirjafanit ovat löytäneet uuden kodin Instagramista – näin toimii #kirjagram, johon myös kustantamot ovat kiinnittäneet huomionsa. – Yle. – <https://yle.fi/a/3-12544205> 10.1.2024.

- Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 2016: Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö* s. 445–463. Tampere: Vastapaino.
- Kalliokoski, Jyrki 1995: Koodinvaihto ja keskustelun moniäänisyys. – *Virittäjä* 99 (1) s. 2–24.
- 2006: Tekstilajin taju ja toisella kielellä kirjoittaminen. – Anne Mäntynen, Susanna Shore ja Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 240–265. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kielikello 2006: Huutomerkki ! – <https://kielikello.fi/huutomerkki/> 21.3.2024.
- Koivisto, Aino, Virtanen, Mikko T. & Vepsäläinen, Heidi 2023: Applying conversation analysis to digital interaction. – Aino Koivisto, Heidi Vepsäläinen & Mikko T. Virtanen (toim.), *Conversation analytic perspectives to digital interaction. Practices, resources, and affordances* s. 7–40. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Konstenius, Reetta 2020: Kielitieteen etiikka – hyvä tutkimus murroksessa. – Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä I–V* s. 158–190. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kosonen, Miia, Laaksonen, Salla-Maaria, Rydenfelt, Henrik & Terkamo-Moisio, Anja 2018: Sosiaalinen media ja tutkijan etiikka. – *Media ja viestintä* 41 (1) s. 117–124.
- Kress, Gunther 2010: *Multimodality. A social semiotic approach to contemporary communication*. London: Routledge.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 35. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. – <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/> 21.3.2024.
- Kääntä, Liisa 2021: Kannanottaminen Twitterissä sosiaalisen ja digitaalisen toiminnan rajapintana. – *Informaatiotutkimus* 40 (3) s. 39–64.
- Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne 2013: Tutkimuskohteena vuorovaikutus ja keskustelu verkossa. – Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.), *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät* s. 193–215. Tampere: Vastapaino.
- Laaksonen, Salla-Maaria, Matikainen, Janne & Tikka, Minttu 2013: Tutkimusotteita verkosta. – Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.), *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät* s. 9–33. Tampere: Vastapaino.
- Lappalainen, Hanna 2009: Koodinvaihto ja sen funktiot suomenkielisissä keskusteluissa. – Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen & Päivi Pahta (toim.), *Kielet kohtaavat* s. 123–160. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ledin, Per & Machin, David 2018: *Doing visual analysis – from theory to practice*. London: SAGE.
- Lehti, Lotta & Eronen-Valli, Maria 2018: Diskurssintutkimuksen menetelmiä digitaalisen retoriikan tutkimuksessa. – Lauri Haapanen, Liisa Kääntä & Lotta Lehti (toim.), *Diskurssintutkimuksen menetelmistä. On the methods in discourse studies* s.156–176. Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 11. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLa.
- Lehti, Lotta, Haapanen, Lauri & Kääntä, Liisa 2018: Diskurssintutkimus – monitieteinen ja monimenetelmäinen ala. – Lauri Haapanen, Liisa Kääntä & Lotta Lehti (toim.), *Diskurssintutkimuksen menetelmistä. On the methods in discourse studies* s. 4–19. Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 11. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLa.
- Lehtonen, Mikko 2002: Surmaako kuva sanan? Multimodaalisuuden haasteet tekstintutkimukselle. – Anna Mauranen & Liisa Tiittula (toim.), *Kieli yhteiskunnassa – yhteiskunta kielessä* s. 45–60. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 60. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA.

- Linko, Maaria 2023: Kirjabloggarit ja lukemisen sosiaalisuus. – Pirjo Hiidenmaa, Ilona Lindh, Sara Sintonen & Roosa Suomalainen (toim.), *Lukemisen kulttuurit* s. 54–66. Helsinki: Gaudeamus.
- Luukka, Minna-Riitta 1995: *Puhuttua ja kirjoitettua tiedettä. Funktionaalinen ja yhteisöllinen näkökulma tieteiden kielen interpersonaalisiin piirteisiin*. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. – <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8088-7> 4.2.2023.
- Magadán-Díaz, Marta & Rivas-García, Jesús I. 2023: Persuasion and engagement in the spanish bookfluencers' content. – *Publishing Research Quarterly* 39 (3) s. 234–248.
- Meredith, Joanne, Giles David & Stommel, Wyke J. P. 2021: Introduction: the microanalysis of digital interaction. – Joanne Meredith, David Giles & Wyke Stommel (toim.), *Analysing digital interaction* s. 1–22. London: Palgrave Macmillan.
- Meta 2023: Meta platform terms. – <https://developers.facebook.com/terms> 10.4.2024.
- Mikkonen, Kai 2012: Multimodaalisuus ja laji. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä, Mikko Lounela & Heikki Voutilainen (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 296–308. Helsinki: Gaudeamus.
- Moilanen, Raija 2012: Otsikot ojennukseen. – Kielikello. – [https://www.kielikello.fi/-/otsikot-
ojennukseen](https://www.kielikello.fi/-/otsikot-ojennukseen) 15.2.2024.
- Mueller, Frank, Sillince, John, Harvey, Charles & Howorth, Chris 2004: 'A rounded picture is what we need': Rhetorical strategies, arguments, and the negotiation of change in a UK hospital trust – *Organization Studies* 25 (1) s. 75–93.
- Mäntynen, Anne 2006: Näkökulmia tekstin ja tekstilajien rakenteeseen. – Anne Mäntynen, Susanna Shore ja Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 42–71. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nissi, Riikka 2010: *Totuuden jäljillä. Tekstin tulkinta nuorten aikuisten raamattupiirikeskusteluissa*. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. – <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4133-8> 2.5.2024.
- Ohje- ja tukikeskus 2024a. Käyttöehdot. – https://help.instagram.com/581066165581870/?helpref=hc_fnav 10.4.2024.
- 2024b. Oma profiilisi. – https://help.instagram.com/110121795815331/?helpref=hc_fnav 10.4.2024.
- 2024c. Seuraajien hallinta. – https://help.instagram.com/269765046710559/?helpref=hc_fnav 10.4.2024.
- Paasonen, Susanna 2013: Ihmisiä, kuvia, tekstejä ja teknologioita. – Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.), *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät* s. 34–48. Tampere: Vastapaino.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2019: *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pretel-Jiménez, Marilé, Del-Olmo, José-Luís & Ruíz-Viñals, Carmen 2024: The engagement of literary influencers with their followers on Instagram: Bookstagrammers' content and strategy. – *Revista Mediterránea de Comunicación* 15 (1) s. 305–321.
- Pälli, Pekka & Lillqvist, Ella 2020: Diskurssianalyysi. – Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä I–V* s. 374–411. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Raevaara, Liisa 1997: Vierusparit - esimerkkinä kysymys ja vastaus. – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 75–92. Tampere: Vastapaino.
- Salomaa, Elina & Lehtinen, Esa 2023: Graphics as a vehicle for eliciting negative emotions in multimedial workplace interaction. – Aino Koivisto, Heidi Vepsäläinen & Mikko T. Virtanen (toim.), *Conversation analytic perspectives to digital interaction. Practices, resources, and affordances* s. 173–207. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Sanastokeskus TSK 2010: *Sosiaalisen median sanasto*. Helsinki: Sanastokeskus TSK. – https://sanastokeskus.fi/tiedostot/pdf/Sosiaalisen_median_sanasto.pdf?file=pdf/Sosiaalisen_median_sanasto.pdf&_ga=2.115682822.1208942180.1676297706-1078084063.1676297706 3.2.2023.
- Schegloff, Emanuel A. 2007: *Sequence organization in interaction. A Primer in Conversation Analysis I*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Seppänen, Eeva-Leena 1997: Osallistumiskehikko. – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 156–176. Tampere: Vastapaino.
- Seppänen, Janne 2005: *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Tampere: Vastapaino.
- 2011: *Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa*. Tampere: Vastapaino.
- Seppänen, Janne & Välvirronen, Esa 2014: *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.
- Statista 2024a: Global social networks ranked by number of users 2024. – <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/> 16.4.2024.
- 2024b: Instagram in Europe – Statistics & Facts. – <https://www.statista.com/topics/3438/instagram-in-europe/#topicOverview> 10.4.2024.
- 2024c: Instagram usage purposes in Finland 2019. – <https://www.statista.com/statistics/700483/instagram-usage-purposes-in-finland/> 10.4.2024.
- 2024d: Share of Instagram users in Finland 2022, by usage frequency. – <https://www.statista.com/statistics/560859/share-of-instagram-users-in-finland-by-usage-frequency/#statisticContainer> 10.4.2024.
- Sundqvist, Janne 2023: Tiktok nostaa kirjojen myyntiä ja tekee kirjailijoista tähtiä – ”Sellainenkin, joka ei ole vielä lukija voi innostua kirjoista”. – Yle. – <https://yle.fi/a/74-20040918> 10.1.2024.
- Suomalainen, Roosa 2023: Kirjallinen maku osana lukijan omakuva. – Pirjo Hiidenmaa, Ilona Lindh, Sara Sintonen & Roosa Suomalainen (toim.), *Lukemisen kulttuurit* s. 207–222. Helsinki: Gaudeamus.
- Suominen, Jaakko 2013: Johdanto – Sosiaalisen median aika. – Jaakko Suominen, Sari Östman, Petri Saarikoski & Riikka Turtiainen (toim.), *Sosiaalisen median lyhyt historia* s. 9–27. Helsinki: Gaudeamus.
- Sutton, Robbie & Douglas, Karen 2013: *Social psychology*. London: Palgrave Macmillan.
- Swales, John M. 1990: *Genre Analysis. English in academic and research settings*. – Cambridge: Cambridge University Press.
- Tainio, Liisa 1997: Preferenssijäsennys. – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 93–110. Tampere: Vastapaino.
- Tarasti, Eero 2012: Semiotiikka. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä, Mikko Lounela & Heikki Voutilainen (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 643–655. Helsinki: Gaudeamus.
- TEPA-termipankki. Kielikone ja Sanastokeskus ry. – <https://termipankki.fi/tepa/fi/> 2.2.2024.
- Vakkuri, Maria 2021: Somen mikrovaikuttajat kiinnostavat nyt yrityksiä aiempaa enemmän – aitous on valtti, joka houkuttelee yhteistyöhön. – Yle. – <https://yle.fi/a/3-12028750> 7.2.2024.
- Valtanen, Tero 2024: Nuorten lukemiseen käyttämä aika on romahtanut – tytöillä ja pojilla taustalla eri syy. – Yle. – <https://yle.fi/a/74-20079482> 17.4.2024.
- Viinikka, Jenni & Voutilainen, Eero 2013: Ääniä ilmassa, merkkejä paperilla – Puhutun ja kirjoitetun kielen suhteesta. – Kielikello. – <https://kielikello.fi/aania-ilmassa-merkkeja-paperilla-puhutun-ja-kirjoitetun-kielen-suhteesta/> 10.6.2024.

- Virtanen, Mikko T. 2016: Akateeminen kirja-arvio moniäänisenä toimintana. – *Virittäjä* 120 (1) verkkoliite s. 1-7. – <https://journal.fi/virittaja/article/view/53692> 27.4.2024.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoersio. – <http://scripta.kotus.fi/visk> 13.12.2023.
- Zappen, James P. 2005: Digital rhetoric: toward an integrated theory. – *Technical Communication Quarterly* 14 (3) s. 319–325.